

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav českých dějin

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kongres v Krakově roku 1364 a česko-polské vztahy za vlády Karla IV.

Congress of Kraków in 1364 and Czech-Polish relations during the reign of
Charles IV.

Vojtěch Benýšek

Vedoucí práce: prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.

2024

Poděkování

Chtěl bych velmi poděkovat vedoucí bakalářské práce prof. PhDr. Lence Bobkové, CSc., za její cenné rady, ochotu, pečlivost, snahu neustále mě posouvat dále a také za trpělivost při vedení této práce. V neposlední řadě patří můj dík i celé mé rodině za podporu ve studiu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 5. 5. 2024

.....
podpis

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá analýzou průběhu a možnými důvody svolání krakovského kongresu v roce 1364, na kterém se sešli polský král Kazimír III., římský císař a český král Karel IV., uherský král Ludvík I. a kyperský král Petr I. z Lusignanů. Vzhledem k tomu, že se česká historiografie dosud událostí podrobněji nezabývala, je cílem práce vyplnit tuto mezeru a poskytnout nejen informace ke kongresu, ale i ucelenější pohled na význam a váhu panovnických setkání ve 14. století obecně. Práce se proto nejprve věnuje tomu, jakou roli měly osobní schůzky panovníků v pozdním středověku a jak zpravidla probíhaly. Dále sleduje česko-polské vztahy a jejich dynamiku. Zároveň se pokouší vymezit základní témata, která určovala vývoj těchto kontaktů v letech 1320-1370.

Stěžejní část práce pak tvoří komplexní rozbor samotného kongresu v Krakově. Vychází z popisu mezinárodní politické situace před jednáním, dále je sestaven seznam pravděpodobných účastníků, jsou vysloveny možné důvody svolání a analyzován průběh a důsledky setkání nejen pro česko-polské vztahy. V závěru pak autor bilancuje kongres z hlediska jeho úspěšnosti, nahlíží na něj jako na politicko-společenskou událost a porovnává ho s vybranými summity doby Karla IV. Dospívá k názoru, že i přes počáteční zdánlivý úspěch setkání lze při pohledu na následný vývoj konstatovat, že v dlouhodobém horizontu politické cíle deklarované na kongresu naplněny nebyly a zůstává otázkou, nakolik být naplněny mohly a nakolik se jejich realizace skutečně očekávala.

KLÍČOVÁ SLOVA

České království, Polské království, 14. století, středověká diplomacie, mezinárodní vztahy, česko-polské vztahy, panovnická setkání, Karel IV., Kazimír III.

ABSTRACT

The bachelor's thesis analyzes the course and possible reasons for convening the Congress of Kraków in 1364, which was attended by the Polish King Casimir III, the Holy Roman Emperor and King of Bohemia Charles IV, the King of Hungary Louis I, and the King of Cyprus Peter I of Lusignan. Given that Czech historiography has not yet dealt with the event in detail, the aim of the thesis is to fill this gap and provide not only information about the congress, but also a more comprehensive view of the significance and importance of royal meetings in the 14th century in general. The thesis first addresses the role that personal meetings of rulers played in the late Middle Ages and how they typically proceeded. It then focuses on Czech-Polish relations and their dynamics, attempting to identify the main topics that determined their development between 1320 and 1370.

The core of the thesis is a comprehensive analysis of the Congress of Kraków itself. It describes the international political situation prior to the meeting, compiles a list of likely participants, explores possible reasons for convening the congress, and analyzes the course and consequences of the meeting not only for Czech-Polish relations. In conclusion, the author evaluates the congress in terms of its success, views it as a political and social event, and compares it with selected summits during the reign of Charles IV. The author concludes that despite the initial apparent success of the meeting, it can be stated that in the long run the political goals declared at the congress were not fulfilled, and it remains a question to what extent they could have been fulfilled and to what extent their realization was really expected.

KEYWORDS

Kingdom of Bohemia, Kingdom of Poland, 14th century, medieval diplomacy, international relations, Czech-Polish relations, royal meetings, Charles IV, Casimir III

Obsah

Úvod	6
1. Stav současného bádání, charakteristika použitých pramenů a literatury, metodologická východiska	8
2. Setkávání panovníků v kontextu středověké diplomacie	20
3. Shody a rozepře v česko-polských vztazích	36
3.1 Polský královský titul čili jablko sváru	36
3.2 Slezská knížectví a pragmatické spojenectví s řádem německých rytířů	38
3.3 Výměnný obchod ve Visegrádu aneb dohoda je možná?	43
3.4 Namysłów – přátelství na věčné časy?	48
3.5 Otázka Plocka a jeho role v česko-polských vztazích	51
4. Krakovský kongres z roku 1364	58
4.1 Mezinárodní situace na počátku 60. let 14. století	58
4.2 Účastníci kongresu	61
4.3 Průběh kongresu	68
4.4 Důvody svolání kongresu	74
4.5 Důsledky kongresu a následný vývoj středoevropských vztahů	78
4.6 Zhodnocení kongresu, porovnání s vybranými summity Karla IV.	85
Závěr	91
Seznam pramenů a literatury	94
Prameny a edice	94
Literatura	96

Úvod

V září roku 1364 se v Krakově setkali čtyři panovníci – polský král Kazimír III., jenž byl organizátorem celé schůzky a také hostitelem, císař a král český Karel IV., uherský král Ludvík I. a kyperský král Petr I. z Lusignanu. Co bylo předmětem debat těchto vládců a jaký byl důvod svolání kongresu, není s jistotou známo. Schůzkou a otázkami s ní spojenými se podrobně zabývali někteří polští badatelé,¹ zatímco v české historiografii toto téma nebylo dosud detailněji zkoumáno, ani samostatně zpracováno. Chtěl bych proto změnit skutečnost, že celá událost bývá v publikacích zpravidla opomíjena, a prokázat, že kongres byl z mnoha hledisek významný a má smysl se jím zabývat.

Práce si klade za cíl provést analýzu průběhu setkání a pokusit se uvést výčet možných důvodů svolání krakovského kongresu. Aby bylo možné naplnit tento hlavní záměr a poskytnout relevantní závěry, je obsahem jedné kapitoly zamyšlení nad účelem a váhou osobních setkání panovníků v pozdním středověku. Pozornost je věnována zejména předpokladům panovnických schůzek, jak se připravovaly a jak následně probíhaly. Podle důvodů těchto osobních setkání panovníků jsem se pokusil – pokud to materiál dovoľoval – vytvořit jejich zjednodušenou typologii. Stranou nezůstala ani otázka, zda kongresy za osobní účasti nejvyšších představitelů byly v pozdním středověku běžným nástrojem diplomacie. Na základě komparace krakovského sjezdu s jinými summity téže doby bylo posléze možné kongres zhodnotit a určit, zda něčím oproti obdobným setkáním vynikal či naopak zaostával.

Protože zvolený kongres představuje jeden z důležitých momentů v česko-polských vztazích, rozhodl jsem se analyzovat jejich vývoj a nalézt nejen ty body, které způsobovaly trvalý rozkol ve vzájemných vztazích, ale i ty, na kterých se oba panovníci dokázali shodnout, ať už přímo na stejném stanovisku, či alespoň na dohodnutém kompromisu. Tento stručný přehled je důležitý pro zhodnocení krakovského setkání a jeho důsledků pro česko-polské vztahy. Pokusil jsem se odpovědět na otázku, zda byla krakovská schůzka pro další etapu jejich vývoje klíčová a přelomová, nebo se z dlouhodobého politického hlediska jednalo spíše o bezvýznamnou akci.

Hlavnímu cíli bakalářské práce, tedy rozboru samotného krakovského kongresu, je věnována samostatná kapitola. V ní je nejprve zařazen popis mezinárodní politické

¹ Shrnutí polské literatury týkající se kongresu v Krakově viz kapitola 1.

situace, která sjezdu panovníků předcházela. Tato část chronologicky navazuje na předešlou kapitolu o vývoji česko-polských vztahů. Jedním z cílů je také pokus určit, které osoby se s nejvyšší pravděpodobností onoho setkání zúčastnily, které mohly být potenciálně přítomny, a ty, jež lze z nějakého důvodu ze seznamu účastníků vyloučit. Následuje popis průběhu kongresu a stanovení možných důvodů, kvůli kterým bylo setkání v Krakově svoláno. V neposlední řadě se práce zabývá důsledky sjezdu a následným vývojem vzájemných vztahů mezi aktéry. Závěr tvoří zhodnocení krakovského kongresu jako politicko-diplomatického nástroje a jeho srovnání s obdobnými schůzkami.

1. Stav současného bádání, charakteristika použitých pramenů a literatury, metodologická východiska

Výzkum panovnických setkání je z mnoha důvodů komplikovaný, v tom není výjimkou ani kongres v Krakově. Hlavním problémem je absence nějaké ucelené sbírky pramenů v jednom archivu, při bádání je proto nutné vycházet z rozptýlených a nesourodých pramenů. Při hledání příčin setkání je možné vycházet z jeho výsledků, ty lze zpravidla vyvozovat z obsahu při té příležitosti vydaných listin a různých dalších dokumentů právní povahy souvisejících s danou událostí. Tyto texty ale zpravidla sestávají z různých ustálených formulací a neobsahují příliš informací o průběhu setkání. Badatel je tak pro analýzu průběhu schůze odkázán zejména na svědectví v kronikách či jiných narativních pramenech. Přestože někdy kronikář nebyl přímo svědkem události a píše o ní i s velkým časovým odstupem, jím podané informace jsou stále velmi cenné, protože odhalují, jak asi dle tehdejších norem mělo takové ideální setkání panovníků vypadat. V tomto ohledu jsou přínosná literární díla, básně pojednávající o tomto tématu či zápisy v análech, které mohou být zdrojem více soudobého pohledu na událost. Další detaily ze setkání poskytují prameny ekonomického charakteru, jakými jsou kupříkladu účty. Ty se však ne vždy dochovaly.²

V úvodní kapitole zabývající se fenoménem panovnických setkání v kontextu středověké diplomacie jsem se opíral většinou o závěry ze sekundární literatury. Cílem kapitoly rozhodně nebylo provést přelomový výzkum, nýbrž pokusit se nahlédnout na tuto problematiku a alespoň elementárně ji probádat. Kapitola tak slouží k základnímu seznámení se s výzkumem zabývajícím se setkáváním panovníků. Jak již bylo řečeno výše, v případě pramenů lze vycházet většinou z těch narativních. Z kronik české provenience jsem vycházel ze Zbraslavské kroniky Oty Durynského a Petra Žitavského či kroniky Beneše Krabice z Weitmile.³ Ze zahraničních kronik, které mnohdy obsahují

² O problematice zkoumání panovnických setkání píši podrobněji v úvodu kapitoly „Setkávání panovníků v kontextu středověké diplomacie“.

³ Český překlad Zbraslavské kroniky DURYNSKÝ, Ota – ŽITAVSKÝ, Petr, *Zbraslavská kronika (Chronicon aulae regiae)* (= Zbraslavská kronika, překlad), FIALA, Zdeněk (ed.), Praha 1976; překlad kroniky Beneše Krabice z Weitmile Z WEITMILE, Beneš Krabice, *Kronika pražského kostela*, in: *Karel IV. v soudobých kronikách* (= Beneš Krabice z Weitmile, překlad), eds. BLÁHOVÁ, Marie – NODL, Martin, Praha 2016, s. 160-240. Při práci s překlady jsem znění vždy konfrontoval s latinským originálem, obě kroniky součástí *Fontes rerum Bohemicarum*. Tom. IV (= FRB IV), ed. EMLER, Josef, Praha 1884, dostupné z <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&bookid=177> [cit. 21. 4. 2024]. K Zbraslavské kronice vyšly v poslední době též některé studie CHARVÁTOVÁ, Kateřina, *Ota Durynský, zbraslavský opat a kronikář*, in: *Mediaevalia Historica Bohemica* 20, 2017, s. 39-58; PUMPROVÁ, Anna, *Žebrák místo lékaře: o přínosu nové edice Zbraslavské kroniky k jejímu využití jako historického pramene*, in: *Mediaevalia Historica Bohemica* 20, 2017, s. 59-84; ROBERT, Antonín, *Druhý život Zbraslavské kroniky*:

bohaté popisy panovnických setkání, jsem použil kupříkladu tzv. Velké francouzské kroniky, zdrojem informací o Karlově cestě do Francie je konkrétně *Chronique des règnes de Jean II et de Charles V.*⁴ K témuž setkání poskytl informace i mnich ze Saint-Denis Michel Pintoin ve své kronice.⁵ Obohacující bylo i svědectví o setkání Jana Lucemburského s Fridrichem Sličným podané neznámou osobou ze Štýrska, tzv. *Chronicon Leobicense*⁶, k visegrádkému kongresu jsem čerpal z některých pasáží kroniky uherských králů zvané Dubnické⁷. Cenné byly i některé kapitoly Zlaté buly z roku 1356, zejména kapitola XXVIII pojednávající o zasedacím pořádku.⁸ *Archivum Coronae Regni Bohemiae*⁹ obsahuje některé prameny diplomatické povahy týkající se panovnických setkání, například omluvné listy.

Ze sekundární literatury je třeba rozhodně zmínit práci G. Schwedlera s názvem *Herrschartreffen des Spätmittelalters*¹⁰, jehož závěry slouží jako hlavní opora celé úvodní kapitoly. Práce je ve svém pojetí unikátní, protože se komplexně zabývá panovnickými setkáními v pozdním středověku celé Evropy, čímž překračuje ambice jiných prací, které se buď zabývají konkrétní schůzkou, nebo svůj záběr omezují na jednoho panovníka či zemi. Schwedler na základě analýzy průběhu desítek různých setkání upozorňuje na jisté podobnosti a vyslovuje obecné teze, které nelze rozporovat. Osobní angažovanosti panovníků ve středověké diplomacii si všímá polský historik R. Grodecki, který otázku panovnických setkání věnoval úvodní kapitole s názvem *Początki „obyczaju dyplomatycznego“ w Polsce piastowskiej* ve své publikaci o krakovském kongresu.¹¹ Podnětná je též studie S. Szczura¹², jež se zabývá rolí krále v polské diplomacii 14. století.

v historiografické reflexi od 14. do konce 18. století, in: *Mediaevalia Historica Bohemica* 20, 2017, s. 85-119.

⁴ DELACHENAL, Roland, ed., *Les Grandes Chroniques de France. Chronique des règnes de Jean II et de Charles V, Tome II 1364-1380*, Paris 1916, s. 193-277.

⁵ PINTOIN, Michel, *Chronique du religieux de Saint-Denys: contenant le règne de Charles VI, de 1380 à 1422, Tome II*, Paris 1840.

⁶ *Anonymi Leobensis Chronicon*, in: *Scriptores rerum Austriacarum veteres et genuini*, PEZ, Hieronymus (ed.), Leipzig 1721, s. 751-971.

⁷ V práci používám slovenský překlad. SOPKO, Július, *Kronika uhorských kráľov zvaná Dubnická*, Budmerice 2004. Latinský text vydal FLÓRIÁN, Mátyás (ed.), *Chronicon Dubnicense*, Pecs 1884. Dostupné z: <https://archive.org/details/chronicondubnic00florgoog/page/n17/mode/2up> [cit. 21. 4. 2024]

⁸ Vycházím z českého překladu MAŠEK, Richard a BLÁHOVÁ, Marie, ed., *Karel IV., státnické dílo*, Praha 2003.

⁹ *Archivum Coronae Regni Bohemiae II (= ACRB II)*, HRUBÝ, Václav (ed.), Praha 1928.

¹⁰ SCHWEDLER, Gerald, *Herrschartreffen des Spätmittelalters. Formen – Rituale – Wirkungen* (Mittelalter-Forschungen, Bd. 21), Ostfildern 2008. Stav historiografického bádání a další literaturu shrnuje na s. 13-18.

¹¹ GRODECKI, Roman, *Kongres krakowski w roku 1364*, Kraków 1995. Rozdział II *Początki „obyczaju dyplomatycznego“ w Polsce piastowskiej* na s. 23-54.

¹² SZCZUR, Stanisław, *Król w dyplomacji polskiej (1320-1370)*, in: MARZEC, Andrzej (ed.), *Król w Polsce XIV i XV wieku*, Kraków 2006, s. 239-270.

O diplomatech, kteří byli součástí poselstev vyslaných ad hoc na nějaké místo, píše I. Hlaváček nebo Z. Hledíková.¹³ Výzkum organizačního zajištění panovnické návštěvy na příkladu pobytu Karla IV. v Avignonu provedla M. Bláhová.¹⁴ Velmi přínosná je i studie K. Benešovské, v níž popisovala místa, kde k setkáním mohlo docházet.¹⁵ Jaké důvody vedly panovníky k výběru lokality dokazuje na příkladu Budyšína L. Bobková.¹⁶ Vjezdy do měst se dlouhodobě zabývají T. Borovský a R. Antonín.¹⁷ Otázce polibku a tehdejšímu pohledu na něj se podrobně věnoval například K. Petkov.¹⁸ Volný čas během pobytu mohli panovníci vyplnit třeba turnaji, na ty z lucemburské epochy se v jedné studii zaměřila J. Fantysová-Matějková.¹⁹ Nedílnou součástí diplomacie bylo i předávání darů.²⁰ Při zkoumání panovnických setkání nelze vynechat ani publikace pojednávající o Karlově cestě do Francie na přelomu let 1377 a 1378, protože se jedná o nejlépe zdokumentované setkání pozdního středověku vůbec. Nejprínosnější z nich pro mě osobně byla rozsáhlá práce F. Šmahela.²¹

¹³ HLAVÁČEK, Ivan, *Dvořan – diplomat*, in: NODL, Martin – ŠMAHEL, František (ed.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002, s. 118-138. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Počátky avignonského papežství a české země*, Praha 2013. Diplomaty se zabývala v kapitole *Královi vyslanci a diplomaté u kurie* na s. 149–166.

¹⁴ BLÁHOVÁ, Marie, *Návštěva Karla IV. v Avignonu. Organizační zajištění panovnické návštěvy ve 14. století*, in: *Podróze i migracje w Europie środkowej (= Kultura Europy środkowej, tom XV)*, BARCIAK, Antoni (ed.), Katowice – Zabrze 2012, s. 252-270.

¹⁵ BENEŠOVSKÁ, Klára, *Místa pro chvíle slavnostní*, in: *Dvory a rezidence ve středověku. III, Všední a sváteční život na středověkých dvorech*, DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana (ed.), Praha 2009, s. 319-336.

¹⁶ BOBKOVÁ, Lenka, *Budyšín, místo diplomatických schůzek Karla IV.*, in: ROYT, Jan, ed., OTTOVÁ, Michaela, ed. a MUDRA, Aleš, ed., *Regnum Bohemiae et Sacrum Romanum Imperium: sborník k poctě Jiřího Kuthana*, České Budějovice 2005, s. 103-114.

¹⁷ ANTONÍN, Robert – BOROVSKÝ, Tomáš, *Vjezd středověkého panovníka do města – mezi ideálem a realitou*, in: *Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis 2009*, č. 2, s. 39-59.

¹⁸ PETKOV, Kiril, *The Kiss of Peace: Ritual, Self, and Society in the High and Late Medieval West*, Leiden, 2003.

¹⁹ FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ, Jana, *Lucemburkové a turnaje*, in: DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, ed. a ZELENKA, Jan, ed., *Dvory a rezidence ve středověku. II, Skladba a kultura dvorské společnosti*, Praha 2008, s. 419-451.

²⁰ Popis předávání darů je obsažen zpravidla v těch pasážích kronik, kde je řeč o nějakém setkání panovníků. Jedná se o zajímavou část schůzek, jejíž popis si většina kronikářů nenechá ujít. Někdy jsou autoři více konkrétní, jindy podávají obecné informace. Bohaté popisy nabízí např. kronika parmského anonyma, díky které se dozvídáme o velmi rozmanitých darech, jež měl obdržet Jan Lucemburský. K tomu BOBKOVÁ, Lenka, *Jak v roce 1331 vítali krále Jana v Parmě*, in: DOLEŽALOVÁ, Eva – SOMMER, Petr (eds.), *Středověký kaleidoskop pro muže s hůlkou. Věnováno Františku Šmahelovi k životnímu jubileu*, Praha 2016, s. 434-444.

²¹ ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377-1378*, Praha 2006. Z dalších publikací: FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ, Jana, *Cesta Karla IV. do Francie: příspěvek ke kritice Velkých francouzských kronik*, in: *Český časopis historický 106*, 2008, č. 3, s. 627-650. K tzv. memorandu o Karlově návštěvě i s jeho edicí viz THOMAS, Heinz, *Ein zeitgenössisches Memorandum zum Staatsbesuch Kaiser Karls IV. in Paris*, in: *Zwischen Saar und Mosel. Festschrift für Hans-Walter Herrmann, HAUBRICH, Wolfgang – LAUFER, Wolfgang – SCHNEIDER, Reinhard*, in: *Veröffentlichungen der Kommission für Saarländische Landesgeschichte und Volksforschung 24*, Saarbrücken, 1995, s. 99-119. K memorandu též LECHOVÁ, Martina, *Zpráva o návštěvě Paříže Karlem IV. roku 1378*, in: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity 45*, č. C43, 1996, s. 49-60. Přehledný souhrn nabízí BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české. Sv. IVa, 1310-1402*, Praha-Litomyšl, 2003, s. 439-451.

Třetí kapitola pojednává o vývoji česko-polských vztahů s důrazem na základní otázky, od kterých se vztahy odvíjely a na základě kterých byly formovány. Sledovány byly jak sporné body, jež trvale zatěžovaly vzájemné styky, tak i kompromisy a témata, na kterých se obě strany shodly. V této kapitole vycházím ze závěrů sekundární literatury, které ovšem porovnávám s prameny, což mnohdy umožňuje podívat se na problematiku z jiného úhlu pohledu a poskytnout možnou alternativní interpretaci. Pracoval jsem zejména s edicemi pramenů diplomatické povahy, z těch českých kupříkladu s třetím a čtvrtým dílem *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*²² či *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VII a VIII*²³. Mnoho listin je možné nalézt také v životním díle Hermenegilda Jirečka *Codex iuris Bohemici*²⁴, přičemž zaměřením této edice jsou zákony a další právní texty. Listiny polských králů zpřístupňuje *Codex diplomaticus regni Poloniae et magni ducatus Lituaniae*²⁵. Prameny týkající se Plocka jsem našel v druhém díle *Nowy kodeks dyplomatyczny Mazowsza*²⁶, který obsahuje registry a v některých případech celé znění i dosud nevydaných listin. Papežovy dokumenty související s Polskem vydal Augustin Theiner²⁷. Z edic německé provenience jsem využil první dva díly od C. Grünhagena a H. Markgrafa²⁸ a také online verzi *Regesta Imperii*²⁹. Diplomatické prameny pro Prusko vyšly v edici *Codex diplomaticus Prussicus* J. Voigta³⁰. Z narativních pramenů jsem kromě již citovaných kronik české provenience

²² *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae III* (= RBM III), ed. EMLER, Josef, Praha 1890. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae IV* (= RBM IV), ed. TÝŽ, Praha 1892. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae, Pars 5, 1346-1355. Fasciculus 1, 1346-1348* (= RBM V 1), eds. SPĚVÁČEK, Jiří – RYNEŠOVÁ, Blažena, Praha 1957. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae VI/1* (= RBM VI), ed. MENDL, Bedřich, Praha 1928.

²³ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VII* (= CDM VII), ed. CHYTIL, Josef, Brno 1858. *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VIII* (= CDM VIII), ed. BRANDL, Vincenc, Brno 1874.

²⁴ Používám díl II/1. *Codex iuris Bohemici. Tomi II. Pars I., Documenta Juris publici saec. XIVmi (1306-1378)* (= CIB II 1), ed. JIREČEK, Hermenegild, Praha 1896.

²⁵ *Codex diplomaticus regni Poloniae et magni ducatus Lituaniae I* (= CDRP I), ed. DOGIEL, Maciej Dominik, Vilnae 1758. *Codex diplomaticus regni Poloniae et magni ducatus Lituaniae IV* (= CDRP IV), ed. TÝŽ, 1764.

²⁶ *Nowy kodeks dyplomatyczny Mazowsza II* (= NKDM II), eds. KURAŚ, Stanisław – SUŁKOWSKA, Irena, Wrocław 1989.

²⁷ *Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae Gentiumquae Finitimarum Historiam Illustrantia, t. I* (= VMPM I), ed. THEINER, Augustin, Roma 1860.

²⁸ *Lehns- und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstentümer im Mittelalter, Bd. I* (= LBUS I), eds. GRÜNHAGEN, Colmar, – MARKGRAF, Hermann, Leipzig 1881. *Lehns- und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstentümer im Mittelalter, Bd. II* (= LBUS II), eds. GRÜNHAGEN, Colmar, – MARKGRAF, Hermann, Leipzig 1883.

²⁹ *Regesta Imperii VIII* (= RI VIII), online. Dostupné z: <http://www.regesta-imperii.de/en/regesta/8-0-0-karl-iv.html>.

³⁰ *Codex diplomaticus Prussicus* (= CDPr), VOIGT, Johannes (ed.), Königsberg 1842.

čerpal v této kapitole také z životopisu Karla IV. a kroniky Jana Długosze.³¹ Zajímavý je jejich různý pohled na jednání z roku 1335, kdy každý vyzdvihuje jinou část. Vycházel jsem i z díla Petra z Dusburgu³². Jeho latinsky psaná řádová kronika se věnuje především tažením řádových rytířů, pro nás je cenný její detailní popis událostí spojených s prvními dvěma křížovými výpravami Jana Lucemburského do Pobaltí.

Pro základní obeznámení se situací v Polsku na počátku 14. století byla přínosná syntetická práce S. Szczura *Historia Polski – średniowiecze*³³. Kniha je koncipována jako vysokoškolská učebnice a velmi přehledně a čtivě shrnuje témata bádání o středověkém Polsku. Již klasickou prací ke sjednocení Polska na přelomu 13. a 14. století je publikace J. Baszkiewiczze³⁴. Obnovou Polského království korunovací Vladislava Lokýtky se v kontextu vývoje královské moci v Polsku v průběhu středověku nejnověji zabýval A. Marzec³⁵. Závěry studie jsou velmi cenné a inovativní, Marzec v ní pokládá otázky ohledně sjednocení, kterými se jistě bude polská historiografie v následujících letech zabývat. Snaží se vypátrat, kde se vzala idea obnovy Polského království, kterou vzal za svou například vratislavský vévoda Jindřich IV. Probus. Jeho snahami se zabývala i česká historiografie, kupříkladu P. Bar³⁶. Lokýtkovu korunovací a cestu k ní rozebral ve starší, ale stále vcelku přínosné studii J. Bieniak³⁷.

Přehledné shrnutí vývoje Slezska nabízí rozsáhlá publikace *Slezsko v dějinách českého státu. Od pravěku do roku 1490*, z níž jsem využil zejména části zabývající se 14. stoletím, které napsali M. Čapský a D. Prix³⁸. Její hlavní výhodou je dobrá struktura

³¹ KAREL IV., *Vita Caroli Quarti*, in: *Karel IV. v soudobých kronikách* (= *Vita Caroli Quarti*, překlad), eds. BLÁHOVÁ, Marie – NODL, Martin, Praha 2016, s. 66-92; DŁUGOSZ, Jan, *Roczniki czyli kroniki sławnego królestwa polskiego. Księga Dziewiąta*, eds. BACZKOWSKI, Krzysztof – WYROZUMSKI, Jerzy, Warszawa 2009.

³² PETRI DE DUSBURG, *Chronicon terrae Prussiae*, in: *Scriptores rerum Prussicarum, Die Geschichtsquellen der Preussischen Vorzeit bis zum Untergange des Ordensherrenschafft*, Bd. I., HIRSCH, Theodor – TÖPPEN, Max – STREHLKE, Ernst ed., Leipzig 1861, s. 3–269. Dostupné online z: https://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/scriptores_rerum_prussicarum_bd1/0021/image.info.

³³ SZCZUR, Stanisław, *Historia Polski – średniowiecze*, Kraków 2002.

³⁴ BASZKIEWICZ, Jan, *Powstanie zjednoczonego państwa polskiego na przełomie XIII i XIV wieku*, Warszawa 1954.

³⁵ MARZEC, Andrzej, *Piastowska korona Władysława Łokietka*, in: *Przegląd Historyczny* 114, č. 1, Warszawa 2023, s. 1-21.

³⁶ BAR, Přemysl, *Královská koruna a vratislavský vévoda Jindřich IV. Probus. Od polemiky k novým perspektivám v bádání*, in: *Časopis Matice moravské* 125, 2006, s. 487-507. Vývoj Vratislavska po smrti Jindřicha IV. Proba popsal VELIČKA, Tomáš, *Boj o Vratislavsko 1290-1341*, Diplomová práce, vedoucí BOBKOVÁ, Lenka, Praha 2010.

³⁷ BIENIAK, Janusz, *Wiec ogólnopolski w Żarnowie 3–7 VI 1319 r. a geneza koronacji Władysława Łokietka*, in: *Przegląd Historyczny* 64, 1973, s. 469–481.

³⁸ Vzhledem k tématu práce byly přínosné zejména následující kapitoly: ANTONÍN, Robert – KOUŘIL, Pavel – PRIX, Dalibor, *Slezsko v časech raného středověku*, in: *Slezsko v dějinách českého státu. Od pravěku do roku 1490*, ed. JIRÁSEK, Zdeněk, Praha 2012, s. 95-164. ANTONÍN, Robert – PRIX, Dalibor,

knihy, tudíž ji lze využít pro zorientování se ve složitých slezských otázkách. Historií slezské církevní správy se podrobněji zabýval J. Mandizuk³⁹. Pronikání české moci do slezského regionu v osobě Jana Lucemburského systematicky rekapituluje L. Bobková⁴⁰ ve své monografii o prvním Lucemburkovi na českém trůně. Od stejné autorky je velmi přínosná její starší, ale stále nepřekonaná práce⁴¹ zabývající se územní politikou prvních Lucemburků obecně. Strukturovaný přehled vlády Jana a Karla poskytuje čtvrtý svazek *Velkých dějin zemí Koruny české*⁴². Dobrý vhled do problematiky poskytly také práce F. Kavky⁴³. Poměrně stroze popisuje východní politiku Lucemburků J. Hoensch⁴⁴ i F. Seibt⁴⁵, který se navíc dopouští i některých interpretačních chyb. K expanzi lucemburské moci ve Slezsku je důležitá práce O. Pustejovského⁴⁶. Nároky českých králů v Polsku se zabýval B. Nowacki⁴⁷, jehož některé závěry jsou obohacující dosud. Pro podřízení knížat ve Slezsku využíval král Jan hlavně lenních vztahů, k nim byly přínosné studie L. Bobkové a F. Kavky.⁴⁸ Dějinám působení řádu německých rytířů v Prusku je věnována kniha M. Biskupa a G. Labudy⁴⁹, jejíž unikátnost tkví v komplexním pojetí celé práce. Janovy křížové výpravy a jeho vztahy s řádem německých rytířů jako poslední zkoumal

Slezský a opolský region ve 13. století a prvních desetiletích 14. věku, in: TAMTÉŽ, s. 165-260. ČAPSKÝ, Martin, *Nastolení české královské moci*, in: TAMTÉŽ, s. 266-298.

³⁹ MANDIZUK, Józef, *Historia kościoła katolickiego na Śląsku, średniowiecze*. Tom I/2 (1302-1417), Warszawa 2004.

⁴⁰ BOBKOVÁ, Lenka, *Jan Lucemburský: Otec slavného syna*, Praha 2018.

⁴¹ BOBKOVÁ, Lenka, *Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně*, Ústí nad Labem 1993.

⁴² BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české. Sv. IVa, 1310-1402*, Praha-Litomyšl, 2003, s. 439–451.

⁴³ KAVKA, František, *Karel IV.: Historie života velkého vladaře*, Praha 2016. TÝŽ, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378): země České koruny, rodová, říšská a evropská politika I-II*, Praha 1993.

⁴⁴ HOENSCH, Jörg K, *Lucemburkové: pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, Praha 2003.

⁴⁵ SEIBT, Ferdinand, *Karel IV.: císař v Evropě (1346-1378)*, Přeložila MAUROVÁ, Markéta, Praha 1999.

⁴⁶ PUSTEJOVSKY, Otfried, *Schlesiens Übergang an die böhmische Krone: Machtpolitik Böhmens im Zeichen von Herrschaft und Frieden*, Köln 1975.

⁴⁷ NOWACKI, Bronisław, *Czeskie roszczenia do korony w Polsce w latach 1290-1335*, Poznań 1987.

⁴⁸ BOBKOVÁ, Lenka, *Poměr korunních zemí k Českému království ve světle ustanovení Karla IV.*, in: *Právněhistorické studie* 34, 1997, s. 17–38; KAVKA, František, *Západoevropský lenní institut jako nástroj vnitřní královské politiky za posledních Přemyslovců a za Jana Lucemburského*, in: *Český časopis historický* 88, Praha 1990, s. 225-249.

⁴⁹ BISKUP, Marian – LABUDA, Gerard, *Dzieje zakonu krzyżackiego w Prusach. Gospodarka, społeczeństwo, państwo, ideologia*, Gdańsk 1988.

V. Šimeček⁵⁰. Z českých historiků zabývajících se Slezskem nelze opomenout ani M. Holou⁵¹ a T. Veličku⁵².

Visegrádský kongres je obsažen nejen v téměř všech monografiích o Janu Lucemburském a Karlu IV., ale také i o polském králi Kazimírovi III.⁵³ Samostatnou studii věnoval sjezdu ve Visegrádě a jeho důsledkům S. Szczur, dosud jsou neméně přínosné i závěry O. Bauera.⁵⁴ Příspěvek G. Rácze *The Congress of Visegrád* vychází z úvodního slova publikace *Visegrád 1335*, ve které se jeho text dočkal překladu do jazyků zemí Visegrádské skupiny, podobně jako nejdůležitější listiny ze setkání.⁵⁵ Nejnověji se k vyznění úmluv ze setkání vyjádřila L. Bobková.⁵⁶ O pražských setkání Karla a Kazimíra v letech 1341 a 1356 pojednávají články S. Szczura⁵⁷, který se na obě

⁵⁰ ŠIMEČEK, Vojtěch, *Křížové výpravy Jana Lucemburského do Pobaltí*, Bakalářská práce, vedoucí PICKOVÁ, Dana, Praha 2020. ŠIMEČEK, Vojtěch, *Východní politika Jana Lucemburského. Český král a jeho vztahy s Řádem německých rytířů*, Diplomová práce, vedoucí DRŠKA, Václav, Praha 2022.

⁵¹ HOLÁ, Mlada, *Vznik a fungování hejtmanské správy vratislavského knížectví v letech 1335-1378 ve světle úředních písemností*, in: BOBKOVÁ, Lenka et al., *Hejtmanská správa ve vedlejších zemích Koruny české*. Opava 2009, s. 51-75. TÁŽ, *Vztahy českých králů a vratislavských biskupů v letech 1327-1378*, in: BOBKOVÁ, Lenka, ed. a KONVIČNÁ, Jana, ed., *Korunní země v dějinách českého státu. IV, Náboženský život a církevní poměry v zemích koruny české ve 14.-17. století*, Praha 2009, s. 76-91. TÁŽ, *Bezprostřední majetky a zástavy českých králů ve Slezsku v letech 1331-1378 a jejich správa*, in: DÁŇOVÁ, Helena, ed., KLÍPA, Jan, ed. a STOLÁROVÁ, Lenka, ed., *Slezsko, země Koruny české: historie a kultura 1300-1740, Díl A*, Praha 2008, s. 129-143. TÁŽ, *Curia imperialis. K možnosti ubytování dvora českých králů ve Vratislavi a k funkcím jejich sídel (1335-1526)*, in: DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, ed. a ZELENKA, Jan, ed., *Dvory a rezidence ve středověku. II, Skladba a kultura dvorské společnosti*, Praha 2008, s. 169-196. TÁŽ, *Dvorské slavnosti ve Vratislavi za pobytů českých králů v pozdním středověku*, in: *Dvory a rezidence ve středověku. III, Všední a sváteční život na středověkých dvorech*. DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana (ed.), Praha 2009, s. 193-206. TÁŽ, *Pobyty Karla IV. a jeho dvora ve Vratislavi v letech 1348-1372*, in: DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, ed., *Dvory a rezidence ve středověku: sborník příspěvků z kolokvia konaného 18. března 2005 v Historickém ústavu AV ČR ve spolupráci s Ústavem českých dějin FF UK*, Praha 2006, s. 163-189.

⁵² Kupříkladu jeho diplomová práce o Vratislavsku VELIČKA, Tomáš, *Boj o Vratislavsko 1290-1341*, Diplomová práce, vedoucí BOBKOVÁ, Lenka, Praha 2010. Studie týkající se Slezska a jeho dějin správy: TÝŽ, *Zeměpanské písemnosti pro slezská města (do roku 1360). Pokus o statistický přehled*, in: *Slezský sborník = Acta Silesiaca* 115, 2017, č. 1, s. 17-45. TÝŽ, *Nová polská silesiaka z oblasti diplomatiky a dějin správy*, in: *Sborník archivních prací* 64, 2014, č. 2, s. 562-582.

⁵³ Z monografií o Kazimírovi kupříkladu KACZMARCZYK, Zdzisław, *Kazimierz Wielki (1333-1370)*, Warszawa 1948, zvl. s. 41-51. WYROZUMSKI, Jerzy, *Kazimierz Wielki*, Wrocław 1986, zvláště s. 51-57.

⁵⁴ BAUER, Otakar, *Poznámky k mírovým smlouvám českopolským z roku 1335*, in: *Sborník prací věnovaných prof. dr. Gustavu Friedrichovi k šedesátým narozeninám 1871-1931*, Praha 1931, s. 9-22. SZCZUR, Stanisław, *Zjazd Wyszehradzki z 1335 roku*, in: *Studia Historyczne* 35, Warszawa 1992, s. 3-18.

⁵⁵ RÁCZ, György, ed. *Visegrád 1335*. Visegrád, 2009. TÝŽ, *The Congress of Visegrád in 1335: Diplomacy and Representation*, in: *The Hungarian Historical Review*, Budapest 2013, č. 2, s. 261-287.

⁵⁶ BOBKOVÁ, Lenka, *Die Verhandlungen in Trentschin und Visegrád zwischen Böhmen, Polen, Deutschen Orden und Ungarn im Jahre 1335*, in: *Akteure mittelalterlicher Außenpolitik. Das Beispiel Ostmitteleuropas*. KERSKEN, Norbert – FLEMMIG, Stephan, eds. (= Tagungen zur Ostmitteleuropa-Forschung 35), Marburg 2017, s. 93-112.

⁵⁷ SZCZUR, Stanisław, *Zjazd praski Kazimierza Wielkiego z 1341 roku*, in: *In memoriam honoremque Casimiri Jasinski*, Toruń 2010, s. 257-276. TÝŽ, *Praski zjazd Kazimierza Wielkiego z cesarzem w 1356 roku*, in: *Polska i jej sąsiedzi w późnym średniowieczu*, Kraków 2000, s. 81-122.

události dívá z širšího kontextu. Velmi cenné jsou závěry R. Hecka⁵⁸, který porovnával vládu Karla IV. a Kazimíra III. a zhodnotil i vývoj česko-polských vztahů za jejich éry.

Otázkou Svidnicka-Javorska a osobností Bolka II. se zabýval J. Zelenka. Ve své práci dokázal bravurně popsat vývoj zápasu o toto území v kontextu česko-polského soupeření a vystihnout strategii Karla IV. vůči Bolkovi II. Plocké knížectví ve 14. století se v české historiografii dočkalo pouze jednoho samostatného zpracování, konkrétně v diplomové práci od J. Poly, jež je i přes některé nepřesnosti a chybné interpretace listin jinak velmi zdařilá.⁵⁹ Přínosný byl i příspěvek J. Grabowského, který se pokusil objasnit, kdy definitivně došlo k podřízení Mazovska polskému králi a jaký reálný vliv měli v oblasti Lucemburkové.⁶⁰

Obsahem poslední kapitoly je samotný kongres v Krakově z roku 1364. Jelikož existují prakticky pouze tři relevantní studie zabývající se podrobněji krakovským setkáním, pracuje tato kapitola zejména s prameny. V souvislosti se schůzkou se dochovaly pouze dvě listiny uherského krále, jsme proto odkázáni především na narativní prameny a anály. Nejdetailnější popis podává Jan Długosz, který si zcela jistě spoustu věcí vymyslel, a navíc zaměňuje událost s oslavou na svatbě Karla IV. a Alžběty Pomořanské, která se odehrála o rok dříve⁶¹. Oproti tomu se svědectví podané básníkem Guillaumem de Machaut⁶² jeví jako spolehlivější. I zde nepochybně autor popustil uzdu své fantazii, ovšem pravděpodobně disponuje informacemi od přímých účastníků a píše o události pouze pár let po ní. Báseň *La prise d'Alexandrie* obsahuje poskytuje cenné informace o účastnících a správně datuje kongres do roku 1364. Velmi stručně o setkání informují ještě *Rocznik świętokrzyski nowy*⁶³, který je součástí třetího dílu edice

⁵⁸ HECK, Roman, *Karol IV. a Kazimierz Wielki*, in: Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia 543, 1981, s. 175-193.

⁵⁹ POLA, Jiří, *Plocké knížectví a jeho role v lucemburské politice*, Diplomová práce, vedoucí ČAPSKÝ, Martin, Opava 2014.

⁶⁰ GRABOWSKI, Janusz, *Między Polską, Luksemburgami, Litwą a zakonem krzyżackim. Uwagi nad zholdowaniem Mazowsza przez Kazimierza Wielkiego*, in: *Europa srodkowa i wschodnia w polityce Piastów. Materiały z sympozium "Europa srodkowa i wschodnia w polityce Piastów"*, Toruń, 14-15 grudnia 1995 r., ed. ZIELINSKA-MELKOWSKA, Krystyna, Toruń 1997, s. 121-138.

⁶¹ Kronika J. Długosze již cit. výše.

⁶² DE MACHAUT, Guillaume, *La prise d'Alexandrie ou Chronique du roi Pierre I. de Lusignan*, ed. DE MAS LATRIE, Louis, Genève 1877.

⁶³ *Rocznik świętokrzyski nowy*, in: Monumenta Poloniae historica = Pomniki dziejowe Polski. T. 3 (= MPH III), Lwów, 1878, rok 1363 na s. 80. O *Roczniku* více DĄBROWSKI, Jan, *Dawne dziejopisarstwo polskie (do roku 1480)*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1964, s. 57–60. BŁAZIAK, Maria. „*Rocznik świętokrzyski nowy*“ – *rocznikiem mansjonarskim czy andegaweńsko-jagiellońskim?*, in: *Studia Źródłoznawcze* 37, Warszawa 2000, s. 49–63.

Monumenta Poloniae historica, a *Kronika katedralna krakowska*⁶⁴, z nichž pravděpodobně čerpal Długosz, přičemž oba zdroje taktéž udávají rok konání 1363. Přínosná je i *Kronika ksiąg polskich*⁶⁵, která zmiňuje, že císař Karel s kyperským králem v inkriminovanou dobu pobyl ve Vratislavi na cestě do Krakova. Z listinných edic byly kromě již zmíněných použity také sedmý díl českomoravských *Regest*⁶⁶, pro dokumenty uherského krále edice *Monumenta Hungariae Historica*⁶⁷ a *Codex diplomaticus Hungariae*⁶⁸. Papežovy zprávy z této doby jsou k dispozici v třetím díle *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia*⁶⁹.

Krakovským kongresem se kromě R. Grodeckého⁷⁰ detailněji zabývali J. Śliwiński a S. Szczur. Koncepce každého z autorů se liší. Grodeckého práce vychází především z pramenů, a proto je i dnes až na pár překonaných tezí stále platná. Jeho závěry (kolektivní pakt o neútočení) jsou ovlivněny dobou, ve které práci psal – poprvé totiž vyšla již v roce 1939. Druhé vydání z roku 1995 je opatřeno doplňujícími poznámkami, které na nečetné chyby upozorňují, a navíc také poskytují novější literaturu k tématům. Śliwiński má pro své úvahy v porovnání s Grodeckim k dispozici o jednu listinu uherského krále více, protože bylo mezitím i v polské historiografii prokázáno, že správná datace dokumentu je 27. září a nikoliv 8. květen, jak prokázala Z. Kozłowska-Budkowa⁷¹. To umožnilo Śliwińskimu na základě znění listin vyslovit tezi, že krakovský kongres byl rodinným setkáním (na to upozornil již Grodecki), na kterém se řešilo polské nástupnictví. Své názory shrnul v publikaci *Kongres monarchów w Krakowie z września 1364 roku*, přičemž téměř stejný text vydal ještě jednou v roce 2012, akorát pod jiným názvem a nově doplněným o reakci na S. Szczura.⁷² Nutno podotknout, že Śliwińskoho

⁶⁴ Kronika správně vydána v KĘTRZYŃSKI, Wojciech, *O rocznikach polskich*, in: Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny. Serya II. Tom 9, Kraków 1897, o krakovské hostině na s. 352.

⁶⁵ *Kronika ksiąg polskich*, in: MPH III, s. 428-578, pobyt ve Vratislavi na s. 526.

⁶⁶ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae VII, 1358-1363* (= RBM VII), eds. LINHARTOVÁ, Milena – MENDL, Bedřich, Praha 1954.

⁶⁷ *Monumenta Hungariae Historica, Acta Extera II*, Budapest 1875.

⁶⁸ *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Tomi IX. Vol. 3* (= CDH IX/3), ed. FEJÉR, Georgius, Budae 1834.

⁶⁹ *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus III* (= MVB III), Praha 1944.

⁷⁰ Již cit. výše.

⁷¹ KOZŁOWSKA-BUDKOWA, Zofia. *Z ostatnich lat Kazimierza Wielkiego*, in: Małopolskie Studia Historyczne 6, Kraków 1964, č. 3/4, s. 11-21, zde s. 19. Mnohem dříve správný termín stanovili již CARO, Jacob. *Geschichte Polens II*, Hamburg 1863, s. 330. STEINHERZ, Samuel. *Die Beziehungen Ludwigs I. von Ungarn zu Karl IV*, in: Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 9. Graz, 1888, s. 529-637, zde s. 610.

⁷² ŚLIWIŃSKI, Józef, *Kongres monarchów w Krakowie z września 1364 roku*, Olsztyn 1997. TÝŽ, *Walka o koronę polską. Zjazd monarchów w Krakowie w 1364 roku*, Olsztyn 2012.

tvrzení jsou místy ničím nepodložená a někdy i zavádějící či přímo chybná. Na koncepci obou autorů reagoval Szczur⁷³, který se ve své studii držel pouze pramenů, a proto odmítl úvahy Grodeckého a Śliwińskiego jako neprokazatelné. Souhlasí pouze s tím, že křížové tažení nebylo hlavním důvodem svolání krakovského setkání.

Zmíněné publikace se věnují také mezinárodnímu konfliktu na počátku 60. let, který si ve starší historiografii vysloužil název „*válka o čest ženy*“. Tak tento spor nazval K. Szajnocha již v 19. století, jeho studie se dokonce dočkala i českého překladu.⁷⁴ Závěrům se bohužel nepodařilo obstát zkoušce času a jsou dnes již překonané. Otázkou anjouovsko-piastovského dědictví se důkladně zabíral S. Szczur⁷⁵ a F. Kavka⁷⁶. Kavka ve své přelomové studii polemizuje s polskou literaturou, ve které se často opakují některé mystifikující názory, a snaží se věci uvést na pravou míru. Své úvahy opírá o prameny, proto je většina jeho názorů nadčasová. Naopak tvrzení J. Spěváčka v jeho monografii o Karlu IV. týkající se tohoto období dnes již v plném znění neobstojí.⁷⁷ Přítomnost či nepřítomnost krále Kazimíra v Trnavě roku 1362 se pokoušeli prokázat A. Marzec a A. Gaşiorowski, přičemž přínosnější je spíše studie prvního jmenovaného.⁷⁸

Cenné byly příspěvky M. Dąbrowské⁷⁹ a L. Burkiewicz⁸⁰, kteří se snažili pohlížet na návštěvu Polska z kyperského pohledu a dodali širší kontext cestě Petra I. z Lusignanu. Účast dánského krále byla vyvrácena S. Tägilem, o jehož závěrech v polské historiografii informoval v recenzi Z. H. Nowak.⁸¹ Na dvě nevydané listiny polského krále týkající se Dánska upozornil a následně je vydal K. Maleczyński.⁸² S. A. Sroka dokázal, že Vladislav

⁷³ SZCZUR, Stanisław, *Krakovski zjazd monarchów w 1364 roku*. Roczniki Historyczne 64, 1998, 35-58.

⁷⁴ Jeho studie byla vydána v roce 1928 viz SZAJNOCHA, Karol, *Wojna o cześć kobiety*, Złoczów 1928. Dostupné online z: <http://www.sbc.org.pl/Content/334643/PDF/334643.pdf>. Zpracování se dočkalo i českého překladu z pera Heleny Teigové viz TÝŽ, *Válka o čest ženy*, Praha 1947.

⁷⁵ SZCZUR, Stanisław, *W sprawie sukcesji andegaweńskiej w Polsce*, in: Roczniki Historyczne 75, Poznań 2009, s. 61-104.

⁷⁶ KAVKA, František, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, in: Sborník historický 36, Praha 1989, s. 5-63.

⁷⁷ SPĚVÁČEK, Jiří, *Karel IV.: Život a dílo (1316-1378)*, Praha 1979.

⁷⁸ MARZEC, Andrzej, *Porozumienie Kazimierza Wielkiego z Rudolfem IV Habsburgiem z roku 1362*, in: Teki krakowskie 5, 1997, s. 125-133. GAŞIOROWSKI, Antoni, *Kazimierz Wielki w Trnawie latem 1362 roku. Nad zagadkami historii politycznej średniowiecznej Polski*, in: Przegląd Historyczny 89, 1998, č. 3, s. 467-474.

⁷⁹ DĄBROWSKA, Małgorzata, *Peter of Cyprus and Casimir the Great in Cracow*, in: Byzantiaka 14, 1994, s. 257-267.

⁸⁰ BURKIEWICZ, Łukasz, *Two Cypriot royal missions to Poland in 1364 and 1432*, in: Επιτηρίς της Κυπριακής Εταιρείας Ιστορικών Σπουδών, 2012, č. 9, s. 21-40.

⁸¹ TÄGIL, Sven, *Valdemar Atterdag och Europa*, Lund 1962. NOWAK, Zenon Hubert, rec. Valdemar Atterdag och Europa (TÄGIL, Sven), in: Zapiski Historyczne 34, 1969, č. 2, s. 107-109.

⁸² MALECZYŃSKI, Karol, *Dwa niedrukowane akty przymierza Kazimierza Wielkiego z Danją z r. 1350 i 1363*, in: Kwartalnik Historyczny 45, 1931, č. 2-4, s. 254-259.

Opolský přijel na setkání v doprovodu uherského krále, nikoliv českého.⁸³ Lucemburskými plány na získání Braniborska a následným vývojem se zabývala L. Bobková v samostatné studii, podrobně celý proces popsal zvláště z vojenského hlediska též T. Straka.⁸⁴ Pro porovnání krakovského kongresu s pobytem v Paříži na přelomu let 1377 a 1378 jsem využil již zmiňovanou rozsáhlou práci F. Šmahela o Karlově cestě do Francie, prameny jsem konfrontoval se závěry G. Schwedlera.⁸⁵ Supliky, které za svou vládu zaslal papeži polský král Kazimír, velmi podrobně prozkoumal S. Szczur.⁸⁶ Přínosná je i studie D. Wróbela⁸⁷, který se pokusil postihnout vývojové tendence v polsko-řádových vztazích 50. a 60. let. Zajímavé byly některé úvahy M. Golińskiho a R. Žerelika, které představili ve společném příspěvku.⁸⁸ Přestože jejich text podnítl člověka k zamyšlení, některé jejich myšlenky nejsou příliš realistické. Zarážející je fakt, že v mnoha nových monografiích o Karlu IV., ať už v té od V. Žúrka, tak i od P. Monneta či O. Radera, nenajdeme o krakovském kongresu ani zmínku.⁸⁹

Při naplňování vytyčených cílů bakalářské práce jsem kombinoval několik historických metod. V rámci analýzy vývoje česko-polských vztahů jsem postupoval progresivní metodou, tedy od nástupu Lucemburků až do roku 1370. Pro utvoření většiny závěrů jsem použil indukci i dedukci. Využil jsem i metodu sondy, kdy jsem na základě průzkumu dvou vybraných setkání, které jsem považoval v jistých ohledech za podobné, dospěl k výsledku, jak zpravidla vypadal panovnický summit ve 14. století a co bylo při

⁸³ SROKA, Stanisław Andrzej, *Kariera Władysława Opoleczyka na dworze węgierskim w drugiej połowie XIV wieku*, in: *Europa srodkowa i wschodnia w polityce Piastów. Materiały z sympozium "Europa srodkowa i wschodnia w polityce Piastów"*, Toruń, 14-15 grudnia 1995 r., ed. ZIELIŃSKA-MELKOWSKA, Krystyna, Toruń 1997, s. 265-274.

⁸⁴ BOBKOVÁ, Lenka, *Markrabství braniborské v rukou Lucemburků*, in: TÁŽ – KONVIČNÁ, Jana, eds., *Korunní země v dějinách českého státu. II., Společné a rozdílné – Česká koruna v životě a vědomí jejích obyvatel ve 14.-16. století: sborník příspěvků přednesených na kolokviu pořádaném ve dnech 12. a 13. května 2004 v Clam-Gallasově paláci v Praze*, Praha 2005, s. 159-190; STRAKA, Tomáš, *Získání Braniborska Karlem IV. — koupě, nebo dobytí?* in: *Historie – otázky – problémy 7*, Praha 2015, č. 1, s. 130-147.

⁸⁵ Oboje již cit. výše.

⁸⁶ SZCZUR, Stanisław, *Supliki Kazimierza Wielkiego*, in: *Roczniki Historyczne 59*, 1993, s. 43-91.

⁸⁷ WRÓBEL, Dariusz, *Kwestia krzyżacka a wschodnia polityka Kazimierza Wielkiego po roku 1343*, in: *Średniowiecze Polskie i Powszechnie 4*, Katowice 2007, s. 136-187. Kazimírovou návštěvou Malborku v roce 1365 se zabýval SZWEDA, Adam, *Okoliczności wizyty króla Kazimierza Wielkiego w Malborku w 1365 roku*, in: *Roczniki Historyczne 77*, 2011, s. 83-101.

⁸⁸ GOLIŃSKI, Mateusz – ŽERELIK, Rostisław, *Śląsk a polityka Kazimierza Wielkiego w latach sześćdziesiątych XIV wieku*, in: *Europa srodkowa i wschodnia w polityce Piastów*. red. ZIELIŃSKA-MELKOWSKA, Krystyna, Toruń 1997, s. 139-157.

⁸⁹ ŽŮREK, Václav, *Karel IV.: portrét středověkého vládcy*, Praha 2018; MONNET, Pierre, *Charles IV. Un empereur en Europe*, Paris 2020. Práce P. Monneta se dočkala českého překladu TÝŽ, *Karel IV.: Evropský císař*, Praha 2023; RADER, Olaf B., *Kaiser Karl der vierte. Das Beben der Welt. Eine Biographie*, München 2023.

setkání normou. Tyto poznatky jsem následně využil ke zhodnocení krakovského kongresu metodou komparace.

2. Setkávání panovníků v kontextu středověké diplomacie

Postihnout alespoň základní rysy toho, jak to ve 14. století vypadalo, když se setkali tváří v tvář dva panovníci, či určit, co všechno jejich setkání předcházelo, z jakých úkonů obvykle sestávalo a co po setkání typicky následovalo, je více než obtížné, ne-li docela nemožné. Přestože existovala jistá psaná či nepsaná pravidla a v setkáních můžeme vysledovat jakési určité pravidelnosti, je stále třeba mít na paměti, že každé střetnutí tváří v tvář bylo jedinečné a mohlo tak být svým způsobem vzhledem k situaci a okolnostem atypické. Už tak obtížnou situaci ztěžuje i to, že pro setkávání panovníků ve středověku jako taková neexistuje žádná samostatná série pramenů či archiv, badatel zabývající se touto otázkou je tak odkázán pouze na různě rozptýlené a nesourodé prameny právního či ekonomického charakteru a zejména na narativní zdroje, nejčastěji kroniky. A s tím tak přichází i hlavní kámen úrazu. Momenty setkání zaznamenávali a vyhodnocovali literáti různého stupně znalostí a vzdělání, takže pramenů, z nichž lze čerpat pro studium setkání mezi panovníky v pozdním středověku, je sice nepřehledné množství, ale ani z toho nejlépe zdokumentovaného setkání panovníků, o kterém je mimochodem k dispozici podrobná zpráva o více než 80 stranách⁹⁰, nejsme schopni odpovědět na všechny otázky. Ba co více, spousta dalších jich zůstává nezodpovězených, ať už se jedná o záležitosti týkající se ceremoniálu, protokolu či jednání samotného. I když se oprostíme od toho, že kronikáři typicky zveličují a nelze jejich verdiktům věřit, přestože někdy byli přímo svědky událostí, ani tak nevíme, zda úkony popsané kronikáři byly standardní a můžeme je brát za pravidlo, či je autoři zmínili právě proto, že je zaujaly svou atypičností. I přes zmíněné komplikace se badatelé alespoň pokusili přiblížit tomu, jak asi takové setkání panovníků mohlo vypadat a zkusili poznatky zobecnit. Přelomovou a dosud jedinou prací přímo se

⁹⁰ Jedná se o známou cestu Karla IV. do Francie na přelomu let 1377 a 1378, barvitě vyprávěnou ve Velkých francouzských kronikách, přičemž kapitoly o císařově návštěvě jsou součástí tzv. Kroniky vlád Jana II. a Karla V., viz DELACHENAL, Roland, ed. *Les Grandes Chroniques de France. Chronique des règnes de Jean II et de Charles V, Tome II 1364-1380*, Paris 1916, s. 193-277. Relaci Velkých francouzských kronik a edici R. Delachenala detailně rozebírá FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ, Jana, *Cesta Karla IV. do Francie: příspěvek ke kritice Velkých francouzských kronik*, in: Český časopis historický 106, Praha 2008, č. 3, s. 627-650. K tzv. memorandu o Karlově návštěvě i s jeho edicí viz THOMAS, Heinz, *Ein zeitgenössisches Memorandum zum Staatsbesuch Kaiser Karls IV. in Paris*, in: Zwischen Saar und Mosel. Festschrift für Hans-Walter Herrmann. HAUBRICH, Wolfgang – LAUFER, Wolfgang – SCHNEIDER, Reinhard, in: *Veröffentlichungen der Kommission für Saarländische Landesgeschichte und Volksforschung 24*, Saarbrücken 1995, s. 99-119. K memorandu též LECHOVÁ, Martina, *Zpráva o návštěvě Paříže Karlem IV. roku 1378*, in: Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity 45, č. C43, 1996, s. 49-60. K návštěvě přehledně BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny země Koruny české. Sv. IVa, 1310-1402*, Praha-Litomyšl, 2003, s. 439-451. Přehled všech pramenů a ucelený pohled na celou návštěvu nabízí v rozsáhlé práci ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377-1378*, Praha 2006, s. 225-228.

zabývající setkáváním pomazaných hlav v pozdním středověku je rozsáhlá monografie od G. Schwedlera, o jehož závěry se budu na následujících stranách opírat.⁹¹

Než se budu věnovat setkáním samotným, je třeba popsat, v jakém stavu se nacházela evropská diplomacie ve 14. století. Mezinárodní vztahy na nejvyšší úrovni odpovídaly vztahům mezi panovníky, již stáli v čele pozdně středověkého státu.⁹² Aby mohlo vůbec dojít k setkání na této nejvyšší úrovni, bylo třeba navázat s protějškem diplomatické styky. Kontakty mezi panovnickými dvory probíhaly pouze prostřednictvím poselstev, nenacházíme v Evropě propracovanou strukturu trvalých ambasád nebo jim podobných institucí, jak je známe dnes. Nejblíže zřizování míst stálých vyslanců či přímo institucí byl papež a jeho síť legátů, potažmo některé italské městské republiky.⁹³ Panovníci se většinou spoléhaly na skupiny poslů, které byly vyslány za určitým účelem na určité místo. Cílem delegace bylo předat zprávu, popřípadě měli vyslanci od panovníka pravomoc vyjednat smlouvu, přičemž se museli řídit danými instrukcemi. V čele poselstva stál obvykle vysoce postavený šlechtic, nebo duchovní osoba. Když si to situace žádala, byl do čela poselstva jmenován i člen královské rodiny. Od důležitosti poselství se odvíjela také velikost vyslané skupiny. V případě zásadních kontaktů se poselstvo skládalo i z desítek či stovek osob, včetně těch, které lze označit za diplomaty.⁹⁴ Drtivá většina z nich se až na pár výjimek rekrutovala z dvorského prostředí, často se jednalo o duchovní osoby, které působily jako nejbližší rádci panovníků. Výhodou byly i jejich jazykové dovednosti nutné k jednání (znalost latiny) a mezinárodní rozhled spojen s jejich působením. Diplomaté také disponovali důležitými kontakty, někdy i osobního rázu.⁹⁵ Nesporným plusem využívání služeb duchovních bylo i jejich zajištění církevními

⁹¹ SCHWEDLER, Gerald, *Herrschartreffen des Spätmittelalters. Formen – Rituale – Wirkungen* (Mittelalter-Forschungen, Bd. 21), Ostfildern 2008. Problematiku bádání setkávání panovníků v pozdním středověku shrnuje na s. 24-27.

⁹² Srov. GRODECKI, Roman, *Kongres krakowski w roku 1364*, Kraków 1995, s. 25. SZCZUR, Stanisław, *Król w dyplomacji polskiej (1320-1370)*, in: MARZEC, Andrzej (ed.), *Król w Polsce XIV i XV wieku*, Kraków 2006, s. 239-270, cit. s. 259.

⁹³ Srov. GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 34-35. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 124.

⁹⁴ Z. Hledíková, která se zabývala posly a vyslanci Jana Lucemburského k avignonské kurii, píše, že mise mohly být tvořeny i jedním diplomatem, v závažných případech až dvěma diplomaty a dalšími třemi či čtyřmi lidmi s jejich doprovodem. Pro zdůraznění reprezentace poselstva bývali součástí i dva vyšší šlechtici, kteří měli události dodat společenský lesk. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Počátky avignonského papežství a české země*, Praha 2013. Kapitola Královi vyslanci a diplomaté u kurie na s. 149–166, cit. s. 151. K roli poslů, vyslanců a diplomatů ve středověké diplomacii a rozdílu mezi těmito funkcemi podrobněji NEUŽILOVÁ, Lucie. *Metodologie diplomacie Jana Lucemburského*, Diplomová práce, vedoucí BLÁHOVÁ, Marie, Praha 2016, s. 69-73.

⁹⁵ HLAVÁČEK, Ivan, *Dvořan – diplomat*, in: NODL, Martin – ŠMAHEL, František (ed.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002, s. 118-138, zde s. 122, 126.

beneficii.⁹⁶ Duchovní osoby tak nalzááme nejednou i v čele zahraniční politiky českého království na pozici nejvyššího kancléře, ve které působí až do poloviny 15. století.⁹⁷ Často byli vybírání duchovní ze zahraničí, protože neměli v Čechách politické zájmy a aspoň na nějakou dobu nebyly součástí žádných mocenských skupin, což bylo pro panovníka výhodné. Nutno však podotknout, že světští diplomaté získávali pro svou vyšší kvalifikaci postupně od 14. století převahu.⁹⁸ Pro poselstvo s velkým úkolem byla kruciální i reprezentace, kterou naplňovaly jak vysocí preláti, tak přední šlechtici. Kromě zmíněného složení skupiny z vlivných osob a její velikosti záleželo také na oděvech, koních celého doprovodu, způsobu chování a mnoha dalších faktorech.

Hlavní roli při zdůraznění reprezentativnosti získaly dary. Ty se postupně staly součástí obecně přijatého rituálu a byly očekávány a vyžadovány na obou stranách. Dary fungovaly také jako prostředek k dosažení zamýšleného cíle.⁹⁹ Ty od vyslanců na cizím dvoře byly pravidlem, a proto často svědkovi události ani nestály za zaznamenání, tudíž o nich bohužel nemáme příliš rozsáhlé zprávy. I přesto nám umožňují alespoň základně nahlédnout do kategorií darů, přestože mohou informace být někdy neúplné nebo přehnané. Vedle darů v podobě potravin, zvířat, cenností, peněz, luxusního zboží nebo relikvií se obdarovávalo i nejrůznějšími exotickými předměty.¹⁰⁰

Co se týče směru poselstev, čeští panovníci ta svá nejčastěji vysílali do říše za panovníkem a do sousedních zemí (Uhry, Rakousy, Polsko). Jejich poselství můžeme rozdělit na dva hlavní druhy. První typ poselství měl za úkol prohloubení příbuzenských vztahů s protějškem, nejčastěji tedy dojednání svatebních úmluv. Cílem druhého typu

⁹⁶ Většinu požitků čerpali ze svých beneficií, k nimž jim pomohl král. Více ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 122.

⁹⁷ HLAVÁČEK, *Dvořan*, s. 128. Příkladem budiž Petr z Aspeltu během vlády Václava II., ve spojitosti s Karlem IV. nesmíme opomenout zmínit biskupa Jana ze Středy, jenž vedl dvorskou kancelář přes dvacet let. Stručně o jeho životě ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 123. K Petru z Aspeltu viz: DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana. *Petr z Aspeltu mezi Přemyslovci a Lucemburky*, in: *Ve znamení země Koruny české*. KONVIČNÁ, Jana – ZDICHYNEC, Jan (edd.), Praha 2006, s. 27-35; monografie KIRT, David. *Peter von Aspelt (1240/45–1320) – Ein spätmittelalterlicher Kirchenfürst zwischen Luxemburg, Böhmen und dem Reich*. Luxembourg, 2013.

⁹⁸ Zatímco duchovní osoby měli univerzální vzdělání, u světských diplomatů docházelo ke specializaci, což vyústilo v jejich vyšší kvalifikaci, viz HLAVÁČEK, *Dvořan*, s. 133-134. K takovým diplomatům patřil např. Mikuláš II. Opavský.

⁹⁹ TAMTÉŽ, s. 130-131.

¹⁰⁰ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 382. Například Jan Lucemburský během svého působení v severní Itálii obdržel od papežského legáta v Lombardii roku 1331 dary v podobě mladého lva, papouška a krásného koně, viz BOBKOVÁ, Lenka, *Jak v roce 1331 vítali krále Jana v Parmě*, in: *Středověký kaleidoskop pro muže s hůlkou. Věnováno Františku Šmahelovi k životnímu jubileu*, Praha 2016, s. 434-444, cit. s. 438. Od uherského krále při jednání v Trenčíně roku 1335 zase dostal šachovnici a nádobu s perlami podobnou lastuře, viz SOPKO, Július, *Kronika uherských králův zvaná Dubnická*, Budmerice 2004, s. 107.

bylo vyjednání spojenectví, obvykle cíleně namířeného proti společnému konkurentovi, či přímo nepříteli. Velký význam měly i kontakty s papežskou kurií, proto také v čele tamějších poselstev často nalzáme členy vládnoucího rodu.¹⁰¹ Mít dobré vztahy s papežem se hodilo také při satebních úmluvách v případě nutnosti udělení dispenzu nebo v krajním případě souhlasu s rozlukou manželství.¹⁰² S rostoucí administrativní zátěží, zejména když se český král stal římským králem, respektive císařem, dochází k růstu role dalších členů dvorské kanceláře, v níž pracovali vzdělaní mužové, zvláště ve funkci protonotářů, kteří patřili do úzkého okruhu dvora a byli panovníkem využíváni také jako diplomaté a poslové.¹⁰³

Poté, co bylo dosaženo navázání diplomatických styků mezi panovníky skrze poselstva, mohlo dojít i k setkání na nejvyšší úrovni. Schůze panovníků byly promyšleným a často používaným nástrojem politické a reprezentační praxe. Setkání byla záměrně využívána k řešení konfliktů mezi královstvími, k dosažení konsensu, případně k demonstraci dosažené dohody.¹⁰⁴ V období mezi lety 1270 a 1440 se evropští císaři nebo králové sešli více než dvěstěkrát, aby nenásilnou formou vyřešili konflikty, uzavřeli právní závazky a zdůraznili své záměry osobním vystoupením. Kromě toho se konala také četná setkání, která nemusela nutně sledovat ústřední politický zájem, jako například návštěvy a setkání při tranzitu. Pokud se jednalo o politické otázky, otevírala přítomnost příslušných rozhodujících činitelů velký manévrovací prostor. To umožnilo nalézt řešení, která by na jiné úrovni nebyla možná. Rozhodnutí bylo možné přijímat rychleji a dosažené dohody měly větší rozsah.¹⁰⁵

Je velmi sporné snažit se o vytvoření pevné typologie a rozdělit setkání na nějaké druhy.¹⁰⁶ Pokud bychom se však měli pokusit tyto *Herrschartreffen* klasifikovat, lze tak činit z různých hledisek. Dle podnětu či příčiny setkání je můžeme dělit na:

¹⁰¹ Příkladem budiž již přítomnost dcery českého knížete Boleslava I. Mladý u papežské kurie.

¹⁰² HLAVÁČEK, *Dvořan*, s. 130-131.

¹⁰³ TAMTĚŽ, s. 128. Stručné životopisy některých z nich sepsal SPĚVÁČEK, Jiří, *Významní notáři-diplomaté prvních Lucemburků v Čechách*, in: Československý časopis historický 21, č. 5, 1973, s. 711-758.

¹⁰⁴ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 93. R. Grodecki označuje setkání panovníků za vrchol jednání. GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 36.

¹⁰⁵ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 405. Éry osobní angažovanosti krále v diplomacii si všímá S. Szczer a v Polsku ji spojuje s nástupem Kazimíra Velikého. Král byl nově přítomen už i při uzavírání smluv, a nejen při jejich ratifikaci, stal se tak aktivním účastníkem jednání konaných mimo jeho zemi. SZCZUR, *Král w dyplomacji*, s. 260.

¹⁰⁶ Kvůli komplexnosti problematiky od klasifikace setkání ve své knize G. Schwedler upustil a každé setkání považuje za jedinečné, více viz SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 406.

- konfirmační setkání – panovníci se sešli, aby potvrdili výsledky diplomatických aktivit poselstev a realizovali dříve dohodnutá ujednání (sňatek, spojenectví, příměří, žádosti...)
- iniciativní setkání – u těchto setkání nebyl předem vyjednaný konsenzus mezi stranami, panovníci se sešli, aby dodali novou iniciativu dlouhotrvajícím, zamrzlým či přímo neúspěšným jednáním, potažmo se sami chopili iniciativy a osobně vedli jednání za účelem vyřešení specifické události žádající rychlou reakci (příměří, reakce na hrozící nebezpečí, koalice)

Nutno podotknout, že přestože původně byly oba druhy setkání stejně zastoupené, v průběhu 14. století začala první zmíněná varianta postupně převažovat.¹⁰⁷ Dále bychom setkání mohli dělit podle počtu účastníků (setkání dvou pomazaných hlav či více, poté se jednalo o summit) nebo podle formy vedení rozhovoru mezi panovníky a jejich zapojení do jednání. To mohlo probíhat formou přímého dialogu (takříkajíc z očí do očí), v okruhu nejbližších rádců, na sněmu, nebo diskuzí na královském sjezdu za přítomnosti více králů. Forma vedení rozhovoru byla ovlivněna nejen počtem účastníků, ale také místem setkání. Naopak použití různých ceremoniálů a rituálů bylo závislé právě na aplikované formě jednání, jež nepřímo ovlivňovala i jeho délku. Zatímco dialog byla přímá, vcelku efektivní a rychlá forma rozhovoru, v níž panovník bral veškerou odpovědnost za rozhodnutí na sebe, což v konečném důsledku mohlo délku celého jednání velmi zkrátit, rozhodnutí diskutovat například za účasti celého sboru poradců často vyústilo v neflexibilní jednání, které se mohlo protáhnout. Síla dialogu spočívala také v možnosti osvobodit se od obřadních a reprezentativních omezení. V dialogu si dva panovníci mohli přímo vyměňovat myšlenky a nacházet řešení tam, kde jiné diplomatické kanály selhávaly. V ideálním případě se královský dialog odehrával v prostorovém a osobním ústraní, v němž se mohlo rozhodovat bez přítomnosti dalších účastníků či panovnického aparátu.¹⁰⁸

Samotnému setkání předcházela složitá přípravná fáze. Ta zahrnovala zpočátku dohody o volbě místa a termínu, itinerář pobytů v zahraničí, jakož i přípravu strukturálních a logistických požadavků, které bylo třeba řešit individuálně. Při určování

¹⁰⁷ TAMTÉŽ. Tento trend navíc koreluje s postupným poklesem počtu panovnických setkání obecně, kdy role panovníka jakožto hlavního jednatele upadala. O otázce úpadku bude pojednáno později.

¹⁰⁸ TAMTÉŽ, s. 109-113. Hlavní výhodu bilaterálního jednání vidí S. Szczur v tom, že se stačilo více věcí vyřešit. Naopak multilaterální jednání byla složitější při hledání konsenzu, ale zato si získávala větší publicitu. SZCZUR, *Král w dyplomacji*, s. 261.

místa a času setkání měl výběr místa větší symbolickou hodnotu než určování času. Přesto se volba termínu mohla stát i jakousi formou politického prohlášení. Obsah schůzky mohl být spojen se symbolikou data, schůzka nebo podpis smlouvy se mohl konat ve zvláštní, slavnostní den. V mnoha případech byla setkání naplánována a konala se ve velké svátky jako byly Velikonoce, Vánoce nebo Letnice. Souvislost mezi zvoleným datem a politickým obsahem dokládá například setkání na Velikonoce roku 1318, na němž Ludvík Bavor vystupoval jako prostředník, aby dosáhl smíru mezi Janem Lucemburským a českou šlechtou.¹⁰⁹ Někdy byli králové během své návštěvy zvláště poctěni tím, že se mohli zúčastnit slavností specifických pro tamější zemi. To však neznamená, že by byla setkání vždy prvoplánově domlouvána na určitá slavnostní data. Do hry vstupovala i otázka praktičnosti, například kvůli uzavření míru se nečekalo až do Velikonoc. Vybrání slavnostního dne pro konání schůze tak bylo jakýmsi bonusem, který mohl podtrhnout výsledek jednání z rituálního hlediska, případně jednání pozitivně ovlivnit skrze takřkajíc „vznešenost dne“. Kromě toho i přes vůli dohodnout setkání na konkrétní slavnostní den se toto úsilí setkávalo s nejednou komplikací, z nichž převažovaly odklady termínů. Odsouvání setkání z různých důvodů bylo ve středověku běžnou praxí, se kterou se počítalo. Dochovaly se rozsáhlé korespondence týkající se odkladů, doložené ve velkém počtu omluvných listů, ve kterých se zmiňují jako argumenty pro odklad nejčastěji vnitropolitické potíže a jiné hrozby.¹¹⁰ Nepřátelství nebo zdravotní indispozice se jako důvod pro zrušení setkání obvykle neuváděly. Otázkou samozřejmě zůstává pravdivost obsahu těchto omluv a případně pravý důvod zrušení nebo posunutí termínu schůzky.¹¹¹

Doba mezi počátkem plánování a samotným setkáním se mohla značně lišit v závislosti na příležitostech a také zamýšleném úsilí. V naléhavých případech se schůzka mohla uskutečnit do týdne od oznámení, ale někdy byly domluveny schůzky, které se konaly až za rok. Hlavním důvodem pro takto velkou časovou mezeru byla v těchto případech zejména jejich náročná organizace vycházející z plánovaného rozsahu setkání

¹⁰⁹ Srov. BOBKOVÁ, Lenka, *Jan Lucemburský: otec slavného syna*, Praha 2018, s. 113. SCHWEDLER, *Herrschertrreffen*, s. 317.

¹¹⁰ Polský král Kazimír III. Veliký se tak například omlouval Karlovi Lucemburskému, že na jednání s ním nemůže dorazit, zejména proto, že ho ohrožují „nevěřící Litevci“, kteří „dnem i nocí“ přemýšlejí, jak by ho mohli napadnout („...specialiter infidelium Litwanorum perfidiam, qui die noctuque cura pervigili cogitant et intendunt qualiter terras nostras ac homines regni nostri predicti invadere possent hostiliter et perdere...“). Kazimír proto jmenoval 30 *procuratores*, kteří ho mají v jednání s Karlem zastoupit. ACRB II, s. 87-89, č. 78.

¹¹¹ K problematice omluv srov. SCHWEDLER, *Herrschertrreffen*, s. 332-333. SZCZUR, *Król w dyplomacji*, s. 262.

(najít vhodný termín pro všechny účastníky, připravit zásobování, nechat předem vyrobit drahé dary, v případě nutnosti upravit či dokonce postavit objekt v místě setkání apod.).¹¹² Můžeme však říci, že obvyklá doba plánování se pohybovala mezi třemi týdny a půl rokem.¹¹³

Výběr místa setkání lze považovat za ukazatel poměru sil mezi zúčastněnými panovníky. Rozhodnutí, zda se sejít na neutrálním místě, ve sféře vlivu jednoho ze zúčastněných králů, či dokonce v jeho mocenském centru, nebo ve sféře moci třetí strany (mediátor, prostředník), která zajišťovala roli prostředníka jednání, však záviselo na příslušné dohodě. Neutrální místo setkání mělo zabránit dominantnímu postavení jednoho z účastníků. Proto byla otevřená setkání – například setkání k mírovým jednáním – plánována na hranicích, aby se vyloučila mocenská nerovnováha. Často se schůzky nekonaly ve městech nebo vesnicích, protože možnost jasného přiřazení obyvatel k jednomu nebo druhému panství by vedla k dominanci jednoho ze zúčastněných králů. Místo toho mohly neutralitu zachovat otevřené louky, pole, mýtiny nebo lesy v pohraničí.¹¹⁴ Někdy bylo také dohodnuto, že se budou panovníci scházet střídavě na obou stranách hranice. Shoda na místě setkání tak byla prvním krokem k dohodě v budoucím jednání. Neobvyklá nebyla ani místa setkání na půli cesty, což preferovali například císař Karel IV. a uherský král Ludvík Veliký.¹¹⁵ Pokud bylo místo setkání hlouběji v zemi někoho z účastníků, hledala se lokalita, na které neměl nikdo jasnou převahu, tedy například ostrovy na řekách.¹¹⁶ Podobně jako termíny i domluvená místa setkání podléhala nestálosti a během příprav se mohla několikrát změnit, někdy i takřikajíc na poslední chvíli, zvláště pokud byl jeden z účastníků nemocný, či neschopný pohybu.

¹¹² K organizačním aspektům zajištění panovnické návštěvy BLÁHOVÁ, Marie, *Návštěva Karla IV. v Avignonu. Organizační zajištění panovnické návštěvy ve 14. století*, in: *Podróze i migracje w Europie środkowej (= Kultura Europy środkowej, tom XV)*, BARCIAK, Antoni (ed.), Katowice – Zabrze 2012, s. 252-270. Někdy bylo třeba vytvořit ad hoc místo pro setkání či slavnost, které obvykle zaniklo po jejím ukončení, popřípadě bylo vymezeno uprostřed neobydleného prostoru. Problematiku takových míst zpracovala ve své studii BENEŠOVSKÁ, Klára. *Místa pro chvíle slavnostní*, in: *Dvory a rezidence ve středověku. III, Všední a sváteční život na středověkých dvorech*. DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana (ed.), Praha 2009, s. 319-336.

¹¹³ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 334.

¹¹⁴ Jednání francouzského krále Karla VI. a anglického krále Richarda II. v roce 1396 se proto odehrálo na poli v pohraniční oblasti, viz PINTOIN, Michel. *Chronique du religieux de Saint-Denys: contenant le règne de Charles VI, de 1380 à 1422, Tome II*, Paris 1840, s. 452. V lesích u hraničního Grünhainu se potkali i Adolf Nassavský s Václavem II., více FRB IV, s. 57-58. Zbraslavská kronika, překlad, s. 92-93.

¹¹⁵ Sešli se tak například roku 1360 v Trnavě, či v roce 1363 v Uherském Hradišti. Viz ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 135.

¹¹⁶ Tak proběhlo setkání Ludvíka IV. Bavora s Janem Lucemburským na přelomu července a srpna roku 1331 nedaleko Regensburgu. Petr Žitavský píše, že Ludvík Bavor a král Jan „se často scházejí na ostrově uprostřed Dunaje k tajným rozhovorům“, viz FRB IV, s. 308. Zbraslavská kronika, překlad, s. 384. Srov. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 119-120.

V tomto případě byl jednostranný ústupek považován za přijatelný a umístění schůzky se přizpůsobilo indisponovanému. Jestliže se setkání konalo v sídelním městě jednoho z panovníků, mohlo se tak stát mimo jiné kvůli zdůraznění nadřazenosti hostitele v hierarchii středověkého světa, či alespoň o jeho sebepropagaci.¹¹⁷ Při určování místa schůzky nebyla neobvyklá ani kombinace hned několika výše popsaných faktorů.¹¹⁸ Setkávání s ostatními panovníky navíc sloužilo k vzájemné legitimizaci postavení, neboť docházelo de facto k uznání vlastních nároků na titul a vládu někým zvenčí, což mělo silný signalizační účinek jak v tuzemsku, tak i v zahraničí. To vysvětluje zjevné vyhýbání se setkáním s panovníky, kteří si činili nárok na stejný titul.¹¹⁹

Po shodě na místě a termínu konání bylo třeba, aby panovník před zahájením cesty na cestu vyřešil otázku vlády po dobu své nepřítomnosti. Zejména pokud jednání zavedlo panovníka za hranice jeho říše, bylo nutné jmenovat zástupce. Obvykle byly sepsány závazné dokumenty, které přesně vymezovaly povinnosti a práva tohoto zástupce, aby se zabránilo sesazení krále nebo úpadku královské moci v době nepřítomnosti. Ve většině případů byli k udržování činnosti vlády vybíráni bratři, blízcí příbuzní nebo vysocí duchovní, občas byla země svěřena do rukou vlivného šlechtice.¹²⁰ Zejména při delších cestách hrozilo nebezpečí ztráty moci ve vlastní zemi, proti němuž byla přijímána nejrůznější protiopatření, například v podobě přísah. Aby se zabránilo koncentraci moci v rukou jedné pověřené osoby a jejímu možnému zneužití, jmenoval panovník někdy více svých zástupců.¹²¹

Důležité byly i materiální přípravy týkající se vlastního cestovního vybavení, oblečení a darů.¹²² Někdy byly příkazy k výrobě hodnotných darů vydávány s několikaměsíčním předstihem. S ohledem na cíl výpravy i na zvyklosti země, kam výprava směřovala, byl pečlivě vybírán i panovníkův doprovod. Součástí delegace byli

¹¹⁷ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 337-338.

¹¹⁸ Tomu by odpovídalo například budyšínské setkání Karla IV. se syny Ludvíka Bavora roku 1350, kdy český král jakožto hostitel vybral toto hornolužické město hned z několika důvodů. Zaprvé měl Budyšín ideální polohu, byl na půli cesty mezi Čechami a wittelsbašskými državami v Braniborsku, ležel poměrně blízko hranic, zároveň se jednalo o významné správní centrum rezidenčního charakteru, jenž mělo demonstrovat majestát českého krále a plnilo tak i reprezentační funkci. Ke schůzce podrobněji BOBKOVÁ, Lenka, *Budyšín, místo diplomatických schůzek Karla IV.*, in: ROYT, Jan, ed., OTTOVÁ, Michaela, ed. a MUDRA, Aleš, ed. *Regnum Bohemiae et Sacrum Romanum Imperium: sborník k počtě Jiřího Kuthana*. České Budějovice 2005, s. 103-114.

¹¹⁹ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 407.

¹²⁰ Například před svým odjezdem na první římskou jízdu na konci léta roku 1354 svěřil Karel IV. správu německé části říše do rukou rýnského falckraběte Ruprechta. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 290.

¹²¹ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 339.

¹²² Cestováním ve středověku se zabýval OHLER, Norbert, *Cestování ve středověku*, Jinočany 2003.

zpravidla osvědčení diplomati a poslové, případně členové panovnickovy rodiny, vlivní šlechtici, duchovní i vojenský doprovod.¹²³ V případě Karla IV. bychom v doprovodech do zahraničí našli kupříkladu i zemské hejtmany či fojty, tj. zástupce v zemích bezprostředně spadajících pod svrchovanost českého krále, kteří patřili do okruhu jeho důvěrníků.¹²⁴

Rozsah příprav na přijetí hosta závisel na významu, který mu byl přikládán. Z dochovaných případů je zřejmé, že dva králové byli pod jednou střechou ubytováni jen výjimečně. Vysoce postavenému hostu bylo zpravidla poskytnuto vhodné ubytování v královském paláci, šlechtické rezidenci, klášteře nebo ve výjimečných případech v hostinci. Za tímto účelem musely být budovy vždy předem vyzdobeny, v případě potřeby renovovány a upraveny. Na výzdobu města pro vstupní průvody bylo často vynaloženo velké úsilí.¹²⁵

Při jednání, které se konalo na neutrálním místě, se předpokládalo, že nejvyšší zásadou je nezbytné rovné zacházení. Zejména v případě mírových dohod, urovnání sporů, dohod o územních otázkách a otázkách svrchovanosti lze pozorovat vědomou snahu o rovnováhu mezi aktéry. Proto nalézáme ještě před samotným setkáním dohody o stejně početných doprovodech a snahu o příjezd na místo konání ve stejný čas. Po ubytování se či postavení tábora poblíž místa setkání den nebo více dní před dohodnutým datem se prostřednictvím poslů dohodl přesný čas, kdy měli králové s družinami dorazit na vyznačené místo. V případě, že by jeden z účastníků dorazil na místo dříve a musel čekat na protějšek, by došlo k narušení rovnosti. Těsně před setkáním bylo možné se i domluvit na jednotném stylu oděvu.¹²⁶

Pokud mělo setkání proběhnout v rezidenci, záleželo na hostiteli, jaké konkrétní místo setkání určí. Za nepochybné znamení uctivého chování se považovalo, když hostitel vyšel přivítat královský příjezd. Zejména v případech, kdy byl mezi králi patrný politický, právní nebo vojenský hierarchický rozdíl, byl přijíždějící korunovaný host hostitelem vítán pouze v rámci hlavního města, v extrémních situacích nikoli před rezidencí, ale až v trůnním sále. Platila zásada, že čím větší význam host měl, tím dále od lokality byl vítán

¹²³ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 340.

¹²⁴ ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 126.

¹²⁵ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 340. Palác Cité tak byl od pondělí 21. prosince 1377 na několik dní uzavřen, aby bylo možné vyzdobit jeho sály pro přijetí císaře a jeho družiny. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 148.

¹²⁶ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 342-343.

– šlo o prostředek symbolické úcty. Zpravidla byl panovník přivítán míli před městskými hradbami. Část měšťanů měla např. vyjet králi vstříc na koních, ostatní čekali na prostranství před branou.¹²⁷ Pouze ve výjimečných případech byl hostitel ochoten udělat osobní ústupek v řádu půl dne cesty nebo dokonce celého dne cesty. Pravidlo „jedné míle“ bylo samozřejmě přibližné, jednalo se o metaforickou míru, nikoliv přesnou délku. Obvykle se vycházelo z ustálených míst (kaple, křižovatky cest apod.), jak byla využívána například při průvodech panovníků. Zatímco při setkáních na hranicích byli měšťané a venkované vyloučeni jako rušivý faktor, na recepcích v královských městech byli tolerováni, ne-li povzbuzováni k účasti. Případné kritické hlasy se tak ztrácely v dynamice slavnostního vjezdu nebo byly v masách vyloženě přehlušeny.¹²⁸

Jedním z nejzásadnějších aktů setkání panovníků bylo bezpochyby střetnutí tváří v tvář. Přestože existovala jistá pravidla, jak se chovat při setkání s jiným panovníkem, velmi záleželo také na lokálních zvycích každé strany a atypičnosti každého setkání. Rituál setkání vždy začal pozdravem. Jednalo se o významný a mnohotvárný akt, který často určil tón, ve kterém se setkání dále neslo. Mohlo posloužit jak ke snížení napětí jakožto symbol rovnosti, tak i k jasnému vymezení mocenské hierarchie, či zvrácení poměru sil ve svůj prospěch a přinucení příslušného protějšku ke změně způsobu jednání.¹²⁹ Pozdrav začal sundáním pokrývky hlavy a podáním pravé ruky. Především předložením otevřené ruky, nikoliv zaťaté pěsti, člověk dokazoval, že není ozbrojen, což představovalo první důkaz mírumilovnosti. Předložení a dotek přísězné ruky neznamenal pouze ochotu nebojovat, ale vysílal jasný signál otevřenosti k dohodě. Podání ruky odráželo závaznost, kterou by následné setkání mohlo nebo mělo mít. Stejným gestem, tedy podáním ruky, totiž mohl být vyřízen i právní úkon. Pravou rukou se také skládala závazná přísaha. Protějšek tak byl nejen poctěn přiměřeně pokorným pozdravem, ale také

¹²⁷ Tak se stalo například roku 1365 ve Štrasburku při příchodu Karla IV. ke katedrále, kdy ho zdravili příslušníci různých cechů stojící po obou stranách ulice. Více viz ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 131. K vjezdům panovníků obecně ANTONÍN, Robert – BOROVSKEÝ, Tomáš. *Vjezd středověkého panovníka do města – mezi ideálem a realitou*, in: *Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis*, Opava 2009, roč. 2009, č. 2, s. 39-59.

¹²⁸ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 346-350.

¹²⁹ Pozdrav jako nástroj politického boje použil např. Jan Lucemburský při setkání s Fridrichem Sličným v říjnu 1328. Jan odmítl jednat s Fridrichem, který údajně příliš pomalu sundával pokrývku hlavy na pozdrav a trval na nápravě, což se mu nakonec vyplatilo. „*Rex Bohemorum in occursum Fridrico, detracto capucio, ut reverentiam faceret, venienti processit: Fridricus, lento pileo ad modicum elevato, obviationis vicem rependere videbatur. Quo facto Rex Johannes arbitrans se contemptum, placiti diem solvit, dicens se Imperatois filium et Regem: nesciens, quis eorum alteri esset praeferendus. Interea secundario conveniunt, ubi Dux Otto manifeste in faciem Regi dixit, dum tergiversando duris se haberet et aquisitis tenacius inhaereret.*“ *Anonymi Leobicensis Chronicon*, in: *Scriptores rerum Austriacarum veteres et genuini*, ed. PEZ, Hieronymus, Leipzig 1721, s. 751-971, cit. s. 929. Srov. SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 318.

byl zavázán věnovat druhé osobě zvláštní pozornost. Pouze po podání ruky se mohli panovníci obejmout, případně se i políbit.¹³⁰

Polibek fungoval jako liturgické gesto a rituální potvrzení, znamenal mír a vyjádření uznání a úcty. Ve středověku byl polibek na veřejnosti zárodkem bratrské lásky, příbuzenské lásky, přátelské lásky nebo lásky mezi ženichem a nevěstou a charakterizoval tak většinu blízkých společenských vztahů. Sloužil také jako funkční prostředek pro budování identity.¹³¹ Ještě v 10. století byl vzájemný polibek při přátelských setkáních králů běžný, ke konci 14. století však již nehrály vážnější roli, alespoň co se týče jejich zastoupení v písemných pramenech.¹³² Stále však byl polibek důležitý při uzavírání smíru, kdy se jednalo o určité viditelné gesto.¹³³ Zatímco ústní a písemné instrumenty sloužily jako právní důkazy smíru, polibek sloužil jako součást mírového rituálu jakožto osobního závazku k míru.¹³⁴ V aktech se silným právním obsahem ovšem nabývaly polibky, na rozdíl od přísah, stále méně významného postavení. V životě smluv byl polibek jako znak míru a věrnosti, který má být zachován, zatlačen do pozadí praxí potvrzování smluv příkládáním pečeti. Nejpozději od roku 1300 používaly pečeti ke konfirmaci listin i méně významné osoby a instituce, a proto pravděpodobně zmizely listinné zmínky o *osculum pacis et fidei*. Neurčitá představa smluvní věrnosti prostřednictvím polibku již nebyla dostatečným garantem, rozhodně ne mezi králi. V konečném důsledku to tedy znamenalo, že polibky byly buď dávány jako téměř nevinné znamení k zahájení setkání, nebo se odehrávaly v soukromí jako gesto intimity a pokrevních vazeb. Polibek postupně ztratil svou účinnost pro právní úkony. Je třeba též zmínit, že polibek nohou, který byl znám pouze z církevních nebo mýtických předloh, se v pozdním středověku nevyskytoval.¹³⁵

¹³⁰ Srov. TAMTÉŽ, s. 389-390.

¹³¹ PETKOV, Kiril, *The Kiss of Peace: Ritual, Self, and Society in the High and Late Medieval West*, Leiden, 2003, s. 320.

¹³² SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 388. Polibek přátelství nalézáme třeba ještě v roce 1378 na závěr cesty Karla IV. do Francie, kdy se měli císař a král „*devant tous s'entreacolerent et baisierent*“, viz DELACHENAL, *Chronique des règnes de Jean II et de Charles V, Tome II 1364-1380*, s. 272.

¹³³ Polibek míru se kupříkladu stal ústředním prvkem cášské ceremonie smíření z roku 1372, během níž Karel IV. vyjednal propuštění svého bratra Václava ze zajetí julišského vévody Viléma VI., jehož při aktu smíření políbil. Podrobněji k celé události a otázce *osculum pacis* viz FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ, Jana, *Říšská ceremonie smíření 1372 podle Jeana Froissarta: pojetí míru ve Svaté říši římské za vlády Karla IV.*, in: *Dvory a rezidence ve středověku. III, Všední a sváteční život na středověkých dvorech*, Praha 2009, s. 105-127.

¹³⁴ PETKOV, *The Kiss of Peace*, s. 128. K vývoji pohledu na polibek jako na prostředek usmíření VELÍMSKÝ, Tomáš. *Rituál usmíření a nejstarší svatováclavské legendy*, in: *Rituál smíření. Konflikt a jeho řešení ve středověku*. NODL, Martin – WIHODA, Martin, eds, Brno 2008, s. 31-44, zvláště s. 35-37.

¹³⁵ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 391, 400-403.

Po pozdravu a následném aplikování alespoň jedné z forem vedení rozhovoru rozebrané výše nastal čas na hostinu. Hostiny měly při setkáních panovníků ústřední úlohu. Vysoké výdaje navíc naznačují, že byly považovány za nedílnou součást královských setkání.¹³⁶ Jen výjimečně se objevují záznamy o setkáních, kde se žádné jídlo nesdílelo. Hostiny sice nebyly cílem setkání samy o sobě, byly ale jedním z nepostradatelných prvků jednání panovníků. Jejich náročnost, náklady a veřejná viditelnost často způsobily, že zastíňovaly slavnostní právní akty celého jednání.¹³⁷

Společné sezení u stolu a sdílení jídla vyzařovalo nezbytnou auru, která umožňovala další sblížování a upevňování vztahů. Při setkáních panovníků se zpravidla konalo hned několik banketů.¹³⁸ Spektrum sahalo od grandiózní hostiny s více než tisícovkou hostů až po jídlo pro úzký okruh nejbližších. I při složitých a napjatých situacích, jakým bylo bezpochyby například jednání o příměří, bylo možné vytvořit pohoštění alespoň symbolicky prostřednictvím malého občerstvení (víno, lahůdky...). Aby bylo zachováno rovné postavení stran, bylo na mnoha setkáních předem dohodnuto, že se budou vzájemně zvat, tj. že se budou střídat v placení vysokých výdajů. Pokud to bylo předem rozhodnuto, králové přijížděli s příslušným personálem a kuchyňským vybavením.¹³⁹ Stalo se však také, že jedna strana z politických důvodů zcela převzala náklady.¹⁴⁰ Někdy byly nemalé náklady přeneseny i na jiné instituce a osobnosti. Tímto způsobem se okruh těch, kdo financovali královské hostiny, rozšířil i na nekorunované osoby. Když se tak stalo, většinou to byli především královští příbuzní nebo vysoce postavená knížata, kdo převzal organizaci banketu pro panovníky a s ním spojené výdaje.¹⁴¹ Hostiny na počest panovníků pořádala také města nebo jednotliví měšťané.¹⁴²

¹³⁶ Jen za víno a obsluhu zaplatil francouzský král během návštěvy Karla IV. na přelomu 1377/78 téměř čtyři tisíce franků. Tabulka výdajů viz ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 362.

¹³⁷ SCHWEDLER, *Herrschertrreffen*, s. 378. Během cesty Karla IV. do Francie takto zastínilo ostatní události slavnostní bankety pořádané v Paláci Cité. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 304.

¹³⁸ Karel IV. byl v Paříži účastníkem hned několika hostin, jen ve Velkém sále Paláce Cité měl ve dnech 5. a 6. ledna oběd, večeři a tříkrálovou hostinu. Jídelní listky těchto událostí se pokusil zrekonstruovat TAMTÉŽ, s. 326-330.

¹³⁹ V květnu 1286 potřeboval anglický král Eduard I. jen na převoz kuchyňského vybavení a personálu přes 8 lodí, viz SCHWEDLER, *Herrschertrreffen*, s. 368.

¹⁴⁰ Výdaje za stravu a ubytování během cesty Karla IV. převzal na důkaz přátelství a také k demonstraci majestátu kompletně hostitel, tedy francouzský král. Tabulka výdajů viz ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 362-363.

¹⁴¹ Například bohatou silvestrovskou večeří pořádal na přelomu let 1377-1378 vévoda Ludvík II. z Bourbonu ve svém sídle v Compiègne. TAMTÉŽ, s. 304.

¹⁴² Hostinu měl údajně takto pořádat například londýnský starosta pro svého krále Edwarda III., či Mikuláš Wierzinek během kongresu v Krakově roku 1364, o čemž bude hovořeno později. Viz SCHWEDLER, *Herrschertrreffen*, s. 369-370. Hostiny starosty Henryho Picarda se údajně mělo najednou zúčastnit pět králů, kromě anglického krále i David II. Skotský, Jan II. Dobrý z Francie, kyperský král Petr I. a dánský král Waldemar IV. Ve skutečnosti však králové během zimy 1363/1364 spíše navštívili Londýn postupně

K takovým pozváním ze strany měšťanů docházelo ovšem obvykle jen při dlouhodobějších pobytech zahraničních panovníků v hostitelské zemi. Pořádání hostiny jako nepostradatelné součásti schůze se projevilo až tehdy, když králové odmítli účast na jídle. K tomu však docházelo jen zřídka, protože se předem udělalo vše pro to, aby se takovému excesu předešlo. Když se tak ovšem stalo, většinou sešlo z jednání úplně a setkání byla neúspěšná.¹⁴³

Pořádání královských banquetů se dvěma a více korunovanými hlavami představovalo zvláštní výzvu, a to nejen z hlediska logistických a finančních nároků, ale také s ohledem na ceremoniální postupy, které se na nich uplatňovaly (zasedací pořádek, pořadí vstupu, podávání jídla atd.). Zajímavým příkladem je říšský sněm v Metách roku 1356, na který dorazil i francouzský dauphin Karel. Na sněmu se konal první banquet dle nově schválených pravidel v 27. a 28. kapitole Zlaté buly pro říši. Dle ní se tak císařův stůl s baldachýnem nalézal v čele a byl položen o šest stop výše než ostatní stoly v sále.¹⁴⁴ Císař sám pak byl obsluhován říšskými hodnostáři na koni.¹⁴⁵ Francouzský dauphin seděl na stejné úrovni jako císařovna Anna Svidnická, o tři stopy níže než Karel IV.¹⁴⁶

Reprezentační hledisko hrálo při výběru jídel na panovnických setkáních značnou roli. Kulinářská výjimečnost národní kuchyně však pravděpodobně nebyla tak důležitá jako vzácnost zvláště znamenitých a drahých surovin. V mnoha případech hrály při výběru pokrmů kromě záměru přisoudit jim symbolickou hodnotu roli také dvorské zvyklosti nebo další faktory, například půst. Jednotlivé pokrmy mohly nabývat nadmíru symbolického významu, především koláče nebo dorty, které díky své tvárnosti dávaly možnost k vyobrazení mytologických postav.¹⁴⁷

Mezi jednotlivými chody účastníci sledovali zábavné pantomimy a divadelní inscenace, zpravidla se jednalo o náboženské, literární nebo historické náměty, které byly

po sobě, dánský král velmi pravděpodobně nebyl přítomen vůbec. ORMROD, William Mark, *Edward III.*, New Haven 2012, s. 452-453. Mýtem se podrobněji zabýval KINGSFORD, Charles Lethbridge, *The Feast of the Five Kings*, in: *Archaeologia, or, Miscellaneous Tracts Relating to Antiquity* 67, London 1916, s. 119-126.

¹⁴³ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 370.

¹⁴⁴ Kapitola XXVIII Zlaté buly z roku 1356. Osobně vycházím z českého překladu MAŠEK, Richard a BLÁHOVÁ, Marie, ed., *Karel IV., státnické dílo*, Praha 2003, s. 303-304.

¹⁴⁵ Markrabě braniborský tak byl povinen přivést na koni dvě stříbrné pánvice a falckrabě rýnský zase čtyři stříbrné misky s pokrmy, viz Kapitola XXVII Zlaté buly z roku 1356. MAŠEK, BLÁHOVÁ, *Karel IV., státnické dílo*, s. 301-302.

¹⁴⁶ Srov. FRB IV, s. 526. *Beneš Krabice z Weitmile*, překlad, s. 220-221. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 67.

¹⁴⁷ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 374-375.

prezentovány osobami v kostýmech.¹⁴⁸ Po hostinách následovaly tance, kterých se účastnili i králové. Tanec nabízel možnost zdůraznit jednotu a pospolitost přítomných a zároveň maskovat napětí. Králové tančili se svými manželkami a dalšími dvorními dámami. Hosty mohly ohromit také mimořádné výkony pěvecké či hudební.¹⁴⁹

Součástí setkání panovníků byly též turnajové zápasy. Stejně jako bankety plnily i turnaje reprezentativní úkoly. Prokázat ochotu k boji a statečnost bylo ctí nejen pro jednotlivé rytíře, ale i pro panovníka. Panovníci se snažili překonat jeden druhého. Rytíři se snažili udělat dojem na své panovníky a panovníci na své poddané.¹⁵⁰ Panovník byl osobou, která vždy naplňovala určitý ideál, přičemž k turnajům neodmyslitelně patřil ideál rytířský. Znáмым a typickým příkladem takového stylu obhajování královského majestátu byl bezpochyby Jan Lucemburský.¹⁵¹

V průběhu jednání a všeho s ním souvisejícího docházelo k předávání již zmíněných darů. „Proud“ předávaných darů mohl začít již při překročení zemské hranice a pokračovat i po rozloučení. Při setkání se hodnotnější dary nepředkládaly při uvítání, ale až po několika dnech, pokud pobyt trval delší dobu. Dary byly zpravidla doručovány prostřednictvím posílů, ale některé dary předávali panovníci osobně (prsteny, relikvie atd.).¹⁵² Královská praxe obdarování vždy zahrnovala i lidi z okolí obdarovaného, tj. příbuzné a služebnictvo. Za čím významnější byla osoba považována, tím cennější byly dary. Odstupňování jednotlivých osob na darovacích seznamech tedy není samo o sobě odrazem společenské hierarchie u dvora, ale ukazatelem kritérií, podle nichž dárcé hodnotil jejich příslušnou důležitost.¹⁵³ Dary byly vhodné jako prostředek demonstrace umělecké, technické a vojenské převahy dárců nad obdarovaným. Vysoké výdaje mohly

¹⁴⁸ Na tříkrálové hostině 6. ledna 1378 obě přestávky vyplnilo historické drama o dobytí Jeruzaléma dolnolotrinským vévodou Godefroyem z Bouillonu. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 333-336.

¹⁴⁹ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 376-377.

¹⁵⁰ TAMTÉŽ s. 378.

¹⁵¹ Turnajům v lucemburské epoše se ve své studii věnovala FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ, Jana, *Lucemburkové a turnaje*, in: DVORÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, ed. a ZELENKA, Jan, ed., *Dvory a rezidence ve středověku. II, Skladba a kultura dvorské společnosti*, Praha 2008, s. 419-451. Janovu roli rytířského panovníka rozebírá BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 210-212.

¹⁵² Různé dary mezi panovníky mohly současníkům připadat jako politická deklaráce. Symbolika vzájemně zavazujícího daru se mohla projevit ještě výrazněji, kupříkladu když si císař Karel IV. a král Karel V. na závěr svého setkání v Paříži roku 1378 navlékli na prsty prsteny. Viz DELACHENAL, *Chronique des règnes de Jean II et de Charles V, Tome II 1364-1380*, s. 271-272.

¹⁵³ Během setkání v Paříži roku 1378 tak například warmijský biskup Jindřich Soerboma dostal darem prsten a kříž v hodnotě 210 franků, zatímco protonotář Mikuláš z Riesenburgu obdržel dary v hodnotě přes 745 franků. Vypočteno z tabulky darů viz ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 363.

být někdy vynakládány proto, aby se lidé přesvědčili o kulturní prosperitě, a tím i o vlastní nadřazenosti.¹⁵⁴

Po skončení setkání, ať už bylo jakéhokoli trvání, přišel čas na rozloučení. Spolu s uvítáním představovalo slavnostní rozloučení ohraničení setkání a jeho formální ukončení. Přestože se občas panovníci loučili ve slavnostním oděvu podobně jako při uvítání, obvyklejší bylo spíše již každodenní nebo cestovní oblečení vhodné na dlouhou cestu domů. Úrovně a formálnosti pozdravu tak při loučení dosaženo nebylo. Proces loučení ovšem mohl být dlouhodobějšího rázu a mohl tak začít už například na závěrečném banketu poslední den před odjezdem, na němž se předávaly dary na rozloučenou. Vlastní ceremoniál loučení často odrážel prvky uvítání. Vedle projevů a proslovů třetích stran pronesli sami monarchové většinou klišovitá prohlášení o přátelství, solidaritě a přání podpořit se a znovu se setkat. V několika případech se dochovaly veřejné polibky na rozloučenou a výbuchy slz, například při rozloučení císaře Karla IV. a francouzského krále Karla V. Hostitelé posléze symbolicky doprovázeli návštěvníky část cesty, obvykle na vzdálenost jedné míle, podobně jako při uvítání. Hostitel také mohl vyslat doprovod, jenž měl zajistit hostovi bezpečnou cestu až k hranicím země a v jehož čele byli vysoce postavení královští představitelé. Naproti tomu opuštění místa setkání bez rozloučení bylo odsuzováno jako obzvlášť nečestné chování, které mohlo hostitele pobouřit.¹⁵⁵

Setkání panovníků v pozdním středověku bylo jedním z nástrojů budování panovnické moci. Kromě politiky a diplomacie byla setkání spojena i s panovníkovou reprezentací. Poměr výdajů na reprezentativní panovnická setkání byl ve srovnání s jinými způsoby budování prestiže a moci mimořádně vysoký. Vždyť Karel V. Francouzský vydal na návštěvu svého strýce, císaře Karla IV., více než 55 888 franků, což je částka, která by snadno stačila na středně velkou válečnou kampaň.¹⁵⁶ V 15. století tak pravděpodobně kvůli této nákladnosti a nepříliš velké účinnosti dochází k poklesu počtu setkání pomazaných hlav. Zatímco ve 13. a 14. století se hlavy evropských království potkávaly osobně několikrát během své vlády a při různých příležitostech, četnost těchto setkání v průběhu desetiletí klesala. Pomalý úbytek panovnických setkání byl též důsledkem hlubokých společenských změn v Evropě. Čím dál více se prosazovala

¹⁵⁴ SCHWEDLER, *Herrschartreffen*, s. 384-386.

¹⁵⁵ K otázce rozloučení více TAMTĚŽ, s. 353-355. Popis loučení Karla IV. a francouzského krále nabízí DELACHENAL, *Chronique des règnes de Jean II et de Charles V, Tome II 1364-1380*, s. 271-272.

¹⁵⁶ ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 363.

byrokratizace spolu s rozšířením práva, dohody byly stále více sjednávány vyškolenými sbory diplomatů, které měly pravomoc plně zastoupit panovníka.¹⁵⁷ Král se již nemusel v klíčových okamžicích dostavovat osobně. Bezprostřední fyzická přítomnost měla význam jen ve výjimečných případech. S tím souvisel i úpadek a zánik některých právních rituálů, jež byly spojeny se setkáním panovníků. V raném novověku se pak setkání hlav států stalo vzácností. Nicméně i v dobách jejich největšího rozkvětu byla panovnická setkání jako možná alternativa k válečnému zásahu využívána mnohem méně často než mnohem frekventovanější ozbrojené konflikty.¹⁵⁸ I přes jistý úpadek ale tradice osobního setkávání nejvyšších představitelů nezanikla, koneckonců je živá a žádoucí dodnes.

¹⁵⁷ Ústní přísahy panovníků byly postupně nahrazeny písemnými smlouvami, zpočátku neobratně a stručně formulovanými, později velmi podrobnými. GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 53-54.

¹⁵⁸ Příčiny poklesu počtu setkání detailněji rozebírá SCHWEDLER, *Herrschertreffen*, s. 412-413.

3. Shody a rozepře v česko-polských vztazích

Vývoj česko-polských vztahů za vlády prvních Lucemburků na českém trůně byl velmi dynamický a samotné vztahy by se daly označit přinejmenším za proměnlivé. Nebylo neobvyklé, že jeden rok český a polský král podepsali dohodu o věčném a nehynoucím přátelství, a to jenom proto, aby se ani ne za pár let ocitli ve válečném stavu, každý na jiné straně.

Cílem této kapitoly není zabývat se dopodrobna všemi aspekty oné dynamičnosti česko-polských vztahů, nýbrž se pokusit analyzovat a popsat sporné otázky, které vzájemné vztahy obou zemí trvale zatěžovaly. Důraz bude kladen nejen na rozpory v těchto vztazích, ale i na shody, tedy kdy byly názory obou panovníků v souladu a králové postupovali společně, případně kdy byli oba schopni se dohodnout na kompromisu a vyhnout se tak potenciálnímu vojenskému konfliktu. V rámci deskripce sporných bodů bude i stručně shrnut samotný vývoj česko-polských vztahů.

3.1 Polský královský titul čili jablko sváru

V roce 1310 převzal přemyslovské dědictví tehdy čtrnáctiletý Jan Lucemburský, který tímto krokem získal nejen český trůn, ale i nároky na polský královský titul. Polsko bylo jednou z hlavních oblastí zájmu jak Václava II., kterému se podařilo ovládnout některé oblasti Polska a získat tamější královský titul,¹⁵⁹ tak i jeho syna Václava III.¹⁶⁰ Byla to právě výprava do Polska proti Vladislavu Lokýtkovi, během které byl při zastávkě v Olomouci poslední Přemyslovec zavražděn. Bylo tak jasné, že vymřením Přemyslovců příběh českých králů v Polsku zdaleka nekončí, spíše byl jen dočasně pozastaven.

Jan Lucemburský z pozice nástupce Přemyslovců polský královský titul používal a hodlal ho využít jako nárok na trůn v Polsku. Protože musel zpočátku své vlády nejprve stabilizovat svoji pozici v Čechách, bylo zřejmé, že případné ambice v Polsku jsou zatím nerealizovatelné. Pro ovládnutí celého Polského království mu navíc scházely síly, poněvadž velká část sousední země byla systematicky sjednocována pod vládou

¹⁵⁹ K politice Václava II. v Polsku a okolnostem získání polské koruny srov. CHARVÁTOVÁ, Kateřina, *Václav II. Král český a polský*, Praha 2007, zvláště s. 168-179. ŽEMLIČKA, Josef, *Do tří korun: Poslední rozmach Přemyslovců (1278-1301)*, Praha 2017, zvl. s. 253-274, 329-344. K zahraniční politice Václava II. více ANTONÍN, Robert, *Zahraniční politika krále Václava II. v letech 1283-1300*, Brno 2009. Nejnovější monografie o Václavu II. LIBOR, Jan, *Václav II. Král na stříbrném trůnu*, Praha 2015.

¹⁶⁰ Nejnověji k Václavu III. MARÁZ, Karel, *Václav III.: (1289-1306), Poslední Přemyslovec na českém trůně*. České Budějovice 2007.

energického Vladislava Lokýtky, který nemínil se svého nově nabytého postavení vzdát.¹⁶¹

Na základě testamentu Boleslava III. Křivoústého bylo v roce 1138 Polsko rozděleno na několik údělů mezi jednotlivé Piastovce. Spory mezi členy rodu vedly k oslabení soudržnosti Polska a ke vzniku prakticky nezávislých jednotlivých knížectví.¹⁶² Od 13. století pak vidíme první snahy o sjednocení „polských zemí“, které je velmi úzce propojeno i s královským titulem, jenž měli polští panovníci naposledy v osobě Boleslava II. Smělého (resp. Štědrého, jak bývá označován v polské historiografii), jehož epizodní královská vláda skončila po třech letech roku 1079.¹⁶³

Snahy o sjednocení Polska a získání královského titulu jsou velmi pravděpodobně až důsledkem rozšíření ideje obnovy územní celistvosti v polských elitních kruzích, k němuž došlo právě ve 13. století. Prameny z této doby hojně odkazovaly na polskou královskou dobu, myšlenky o obnově byly přítomny zejména mezi krakovským duchovenstvem, odkud se zřejmě přenesly až k piastovským knížatům a jejich rádcům.¹⁶⁴ Prvotní pokusy o sjednocení Polska byly ale spíše poháněny osobní ambicí jednotlivých aktérů, až později u Piastovců nalézáme systematické plány na sjednocení a jakousi věrnost ideji obnovy.¹⁶⁵ Po zavraždění Přemysla II. Velkopolského v roce 1298 a Václava III. roku 1306 byl jediným vážným kandidátem na sjednotitele polských knížectví Vladislav Lokýtek z kujavské větve Piastovců.

Lokýtek využil zmatku po smrti Václava III. a postupně upevnil své postavení v Malopolsku, kde se mu podařilo obsadit i město Krakov. Po smrti Jindřicha III. Hlohovského pod svou vládou získal i Velkopolsko, které hlohovský kníže opanoval po roce 1305. Tím tak vládl jádrovým oblastem polského státu, které posilovaly jeho nárok na získání královského titulu.¹⁶⁶ Lokýtek byl však prozíravý, poučil se z chyb předchozích polských králů a jejich epizodních vlád, se získáním vyšší světské hodnosti

¹⁶¹ Již klasickou prací ke sjednocení Polska na přelomu 13. a 14. století BASZKIEWICZ, Jan. *Powstanie zjednoczonego państwa polskiego na przełomie XIII i XIV wieku*, Warszawa 1954.

¹⁶² SZCZUR, Stanisław, *Historia Polski – średniowiecze*, Kraków 2002, s. 130.

¹⁶³ MARZEC, Andrzej, *Piastowska korona Władysława Łokietka*, in: *Przegląd Historyczny* 114, č. 1, Warszawa 2023, s. 1-21, rozbor vlády Boleslava Smělého/Štědrého na s. 7.

¹⁶⁴ Jednalo se kupříkladu o díla krakovského biskupa Wincentyho Kadłubeka a krakovského kanovníka Wincentyho z Kielczy. TAMTÉŽ, s. 13.

¹⁶⁵ Kandidátem na polský trůn poháněným osobními ambicemi byl například vratislavský kníže Jindřich IV. Probus. Jeho snahami o získání koruny se zabýval i český historik Přemysl Bar, viz BAR, Přemysl. *Královská koruna a vratislavský vévoda Jindřich IV. Probus. Od polemiky k novým perspektívám v bádání*, in: *Časopis Matice moravské* 125, 2006, s. 487-507.

¹⁶⁶ SZCZUR, *Historia Polski*, s. 335-341.

proto nespěchal. Věděl, že k titulu nestačí pouze schválení „zvenčí“, tedy zejména souhlas papeže, ale jako ještě důležitější se jevílo dosažení širokého konsenzu domácích politických elit, tedy dohoda se zástupci šlechty, duchovenstva a v neposlední řadě i s ostatními členy starobylého rodu Piastovců.¹⁶⁷

Zásadní událostí je pak tzv. sjezd v Sulejówě, jenž proběhl roku 1318. Účastnili se ho zástupci polské šlechty, duchovenstva a někteří příslušníci rodu Piastovců.¹⁶⁸ Na něm Lokýtek získal od všech zúčastněných souhlas s tím, aby se stal polským králem, a v tomto smyslu byla i poslána žádost papeži o jeho uznání.¹⁶⁹ Jan XXII. po delším váhání žádosti vyhověl. Lokýtek nyní měl zajištěnou jak domácí podporu, tak i ze strany nejvyšší instance, z jejíhož rozhodnutí se kdysi titul polského krále zrodil. Korunovace proběhla 20. ledna 1320 ve wawelské katedrále v Krakově. V červenci téhož roku navíc nový polský král provdal svoji dceru Alžbětu za uherského krále Karla Roberta, čímž získal mocného spojence.¹⁷⁰

Z výše zmíněného je více než jasné, že měl-li Jan Lucemburský alespoň nějakou šanci na úspěch v Polsku, bylo třeba postupovat obezřetně. Český král si toho byl vědom. Nepochyboval o tom, že Vladislav Lokýtek mu bude více než důstojným protivníkem. Rozhodl se proto prozatím využít polský královský titul k prosazení své vlády v těch polských knížectvích, která se doposud nacházela mimo vliv Vladislava Lokýtky, konkrétně se zaměřil na ta ve Slezsku. A právě otázka slezských knížectví se nakonec ukázala býti nedílnou součástí debat o řešení Janova titulu polského krále.

3.2 Slezská knížectví a pragmatické spojenectví s řádem německých rytířů

Slezsko netvořilo jeden politicko-správní celek, po rozpadu Polska v roce 1138 se ještě dále dělilo na menší části. V čele jednotlivých slezských knížectví stáli příslušníci

¹⁶⁷ K takovému závěru dospěl MARZEC, *Piastowska korona*, s. 15-16.

¹⁶⁸ BIENIAK, Janusz, *Wiek ogólnopolski w Żarnowie 3–7 VI 1319 r. a geneza koronacji Władysława Łokietka*, in: *Przegląd Historyczny* 64, 1973, s. 469–481, o účastnících sjezdu v Sulejówě s. 471.

¹⁶⁹ „...*dilectum filium Nobilem virum Wladislaum Cracovie, Sandemirie, Siradie, Lancitie, Cuiavie regnique Polonie ac terre Pomeranie ducem et heredem, et eciam possessorem, strenui tate sublimem, industria providum, milicia stipatum, multitudine vassallorum onustum, diviciis, munitiōibus et forteliciis prepotentem, promovendum per nos in Regem Polonie concorditer nominando, supplicantes instanter, ut prefatum ducem in Regem dignaremur ipsius Regni Polonie de benignitate apostolica promovere, et coronari diademate regio mandaremus.*“ VMPP I, s. 146-148, č. 226, ukázka s. 147.

¹⁷⁰ FRB IV, s. 315. Zbraslavská kronika, překlad, s. 392. Situace se tak začala obracet v Janův neprospěch. Předchozí manželkou Karla Roberta byla Janova sestra Beatrix. Její smrtí roku 1319 bylo česko-uherské spojenectví narušeno, o dva roky později pak došlo k dalšímu zhoršení vztahů, když zemřel společný nepřítel českého a uherského krále Matouš Čák Trenčanský.

slezské větve Piastovců. Knížectví působila víceméně samostatně, byla různě rozsáhlá a bohatá.¹⁷¹ Knížecí titul ovšem zajišťoval slezským Piastovcům vysokou společenskou úroveň, čemuž odpovídala i jejich sňatková politika.¹⁷² Zvláštní postavení mělo ve slezském regionu město Vratislav, jednak jako sídlo vratislavského biskupství, které patřilo do arcidiecéze hnězdenské,¹⁷³ ale také jako bohaté a výstavní město vybudované na křižovatce obchodních měst.

Jan byl připraven využít jakýchkoli rozporů mezi slezskými Piastovci a Vladislavem Lokýtkem ve svůj prospěch. Příležitost k navázání užších kontaktů s prvními jmenovanými se mu naskytla roku 1327, když se čtyři opolští Piastovci vydali za králem Janem do Opavy a ve dnech 18. a 19. února mu tam složili lenní slib. O pár dní později na sebe podobný závazek vzal v Bytomí i Jan Osvětimsko-Zátorský,¹⁷⁴ v dubnu téhož roku ve Vratislavi Bolek II. Opolský.¹⁷⁵ Jmenovaná knížata Lokýtkovi nedůvěřovala, roli mohl sehrát i Mikuláš II. Opavský, příslušník přemyslovského rodu a exponent českého krále, který měl za manželku sestru jednoho z opolských knížat, konkrétně Leška Ratibořského.¹⁷⁶ Získání těchto leníků nabývalo na významu ještě z dalšího – geografického – důvodu, protože nedaleko Opolska se nachází Krakov.

Zmíněný postup byl typický pro Janovu snahu systematicky ovládnout slezská knížectví. Český král využíval lenního principu, který spočíval na trvalé smlouvě státoprávního charakteru, která navíc byla dědičná i pro potomky leníka.¹⁷⁷ Kníže, jenž složil hold, se tak stával natrvalo leníkem českého krále. Lenní princip tak byl pro Jana Lucemburského vhodnější než kupříkladu příbuzenské vazby, protože ty se v dlouhodobém horizontu úmrtím aktérů vytratily. Trvalost vazby je hlavním rozdílem

¹⁷¹ Území slezských knížat se ve středověku nekrylo s dnešním geograficko-správním vymezením Slezska. Vývoj Slezska detailněji ANTONÍN, Robert – KOUŘIL, Pavel – PRIX, Dalibor, *Slezsko v časech raného středověku*, in: *Slezsko v dějinách českého státu. Od pravěku do roku 1490*, ed. JIRÁSEK, Zdeněk, Praha 2012, s. 95-164, zvláště podkapitola Počátky proměny Slezska v druhé polovině 12. století s. 136-138.

¹⁷² Na sprízněnost slezských Piastovců s českými Přemyslovci, s Askánci, Wettiny či Wittelsbachy poukazuje BOBKOVÁ, Lenka, *Jan Lucemburský: Otec slavného syna*, Praha 2018, s. 303.

¹⁷³ K dějinám tamějšího biskupství MANDIZUK, Józef, *Historia kościoła katolickiego na Śląsku, średniowiecze*. Tom I/2 (1302-1417), Warszawa 2004.

¹⁷⁴ Jednotlivé listiny z února 1327: CIB II 1, s. 66, č. 58, LBUS II, s. 303, č. 5, RBM III, s. 498, č. 1276 - Boleslav Nedomlinský; CIB II 1, s. 69-70, č. 62, LBUS II, s. 379, č. 1, RBM III, s. 500, č. 1279 - Lešek Ratibořský; CIB II 1, s. 68, č. 60, LBUS II, s. 417, č. 2, RBM III, s. 500-501, č. 1279, 1280 - Vladislav Kozelský; CIB II 1, s. 67, č. 59, LBUS II, s. 559, č. 1, RBM III, s. 501-502, č. 1283 - Kazimír Těšínský; CIB II 1, s. 72, č. 64, LBUS II, s. 577, č. 1, RBM III, s. 502, č. 1284 - Jan Osvětimsko-Zátorský.

¹⁷⁵ LBUS II, s. 304, č. 6; RBM III, s. 509, č. 1302.

¹⁷⁶ FRB IV, s. 250. Zbraslavská kronika, překlad, s. 319.

¹⁷⁷ BOBKOVÁ, *Jan Lucemburský*, s. 307. Fungováním lenních vztahů se blíže zabýval KAVKA, František, *Západoevropský lenní institut jako nástroj vnitřní královské politiky za posledních Přemyslovců a za Jana Lucemburského*, in: *Český časopis historický* 88, Praha 1990, s. 225-249.

v lenních listinách z doby Václava II. a Jana Lucemburského. Zatímco za Václava II. se lenní sliby vztahovaly výhradně k jeho osobě, Lucemburk je vázal k českému králi a království obecně.¹⁷⁸

V některých případech chtěl ale český král dosáhnout přímé držby daného území. To se mu podařilo dohodnout kupříkladu s Jindřichem VI. Vratislavským, který hledal spojence ve sporech se svým bratrem Boleslavem III. Lehnickým. Nakonec ho v březnu 1327 našel v králi Janovi, kterému v Praze složil hold. Český král měl navíc v případě, že Jindřich VI. zemře bez mužských potomků, získat jeho dědictví včetně města Vratislav. Tím tak dosáhl vyloučení Jindřichových příbuzných z dědické linie.¹⁷⁹

Jan navíc svoje postavení v Polsku posiloval opakovanými vojenskými výpady na pomoc řádu německých rytířů, s nímž uzavřel spojeneckou smlouvu již v roce 1321.¹⁸⁰ Řád byl jedním z důležitých aktérů v lucemburské východní politice, Jan využíval sporů o území mezi řádem a polským králem, které Vladislava Lokýtky permanentně zaměstnávaly. Jan navíc řád podporoval i v křížových výpravách proti dosud pohanské Litvě. Účastí na těchto akcích český král nejen posiloval svůj vliv ve východních oblastech, ale navíc budoval i svoji reputaci ideálního křesťanského panovníka, mezi jehož ctnosti patřil i boj proti nevěřícím.¹⁸¹

Řád německých rytířů pozval do Polska už v roce 1225 Konrád Mazovský, aby chránili zemi před vpády pohanských Prusů. K dispozici jim dal zemi chełmińskou a císař Fridrich II. řádu dovolil území rozšířit o země dobyté na pohanech. Centrální správa řádu se pak po pádu Jeruzalémského království přesunula do Evropy a od roku 1308 se hlavním sídlem řádu stal Malbork (německy Marienburg). Řádové území začalo postupně tvořit stmelžený státní celek a řád samotný se tak stal významným politickým činitelem v prostoru mezi Litvou, Polskem a územím pomořanských vévodů. Samotné počátky křížových výprav do Pobaltí sahají až do 13. století, kdy byly původně mířeny proti již

¹⁷⁸ Srov. NOWACKI, Bronisław, *Czeskie rozszczenia do korony w Polsce w latach 1290-1335*, Poznań 1987, s. 100-101. ŽEMLIČKA, Josef, *Konec Přemyslovců – Skladba a fungování jejich pozdní monarchie*, Praha 2020, s. 240-241. Podrobně BOBKOVÁ, Lenka, *Poměr korunních zemí k Českému království ve světle ustanovení Karla IV.*, in: *Právněhistorické studie* 34, 1997, s. 17–38.

¹⁷⁹ RBM III, s. 509-510, č. 1303. Kontext k Janově politice ve Vratislavsku dodávají ANTONÍN, Robert – PRIX, Dalibor, *Slezský a opolský region ve 13. století a prvních desetiletích 14. věku*, in: *Slezsko v dějinách českého státu. Od pravěku do roku 1490*, ed. JIRÁSEK, Zdeněk, Praha 2012, s. 165-260, zde s. 256.

¹⁸⁰ ŠIMEČEK, Vojtěch, *Východní politika Jana Lucemburského. Český král a jeho vztahy s Řádem německých rytířů*. Vedoucí DRŠKA, Václav, Praha 2022, s. 37.

¹⁸¹ K charakteristice zbožných panovníků ANTONÍN, Robert, *Ideální panovník českého středověku*, Praha 2013, s. 317-333, k vedení spravedlivé války, především proti nevěřícím, s. 320.

zmíněným Prusům, po dokončení jejich christianizace zájem o křížácká tažení v této oblasti opadl. Jejich popularita znovu ožila až na počátku 14. století, tentokrát řád tažení směřoval do Litvy.¹⁸² Cílem řádu bylo především rozšíření na východ, čímž by došlo k propojení dvou řádových enkláv a vzniku souvislého území v Pobaltí.¹⁸³

Jan Lucemburský se za svůj život zúčastnil hned tří křížových výprav proti Litvě. S jeho expanzivními snahami ve Slezsku je úzce spojena zejména první z nich. V prosinci roku 1328 vyrazil Jan se třemi sty jezdci z Prahy, k výpravě se přidala i některá slezská knížata, mj. i noví leníci českého krále. Jejich účast jasně ukazuje, že Janův vliv ve Slezsku nebyl vůbec zanedbatelný. Během tažení vojsko českého krále zabilo mnoho tisíc lidí a pokřtilo asi tři tisíce pohanů.¹⁸⁴

Zaneprázdněnosti řádu v Litvě využil Vladislav Lokýtek a nečekaně vpadl do řádového Chełmińska.¹⁸⁵ Jednalo se o porušení příměří mezi řádem a Polskem, které ještě před křížovou výpravou sjednal Jan Lucemburský.¹⁸⁶ Český král proto v Toruni 12. března 1329 uzavřel s velmistrem řádu spolek *contra regem Cracoviae*, tedy proti „krakovskému králi“.¹⁸⁷ Používáním této titulatury Jan patrně omezoval uznané panství Vladislava Lokýtky pouze na Malopolsko a Kujavsko. V listině též označil Lokýtky za uzurpátora polské koruny, ale zároveň trvání spojenectví vymezil pouze dobou střetu s „krakovským“ králem, čímž nevyklučoval uzavření trvalejšího míru. Další listinou Jan Lucemburský jako český i polský král daroval na věčné časy velmistroví řádu spornou oblast Pomoří.¹⁸⁸ Území bylo řádu přiznáno také z titulu české a polské královny Elišky

¹⁸² Historii řádu a křížových výprav do Pobaltí shrnuje BOBKOVÁ, *Jan Lucemburský*, s. 198-199. K dějinám působení řádu v Prusku BISKUP, Marian – LABUDA, Gerard, *Dzieje zakonu krzyżackiego w Prusach. Gospodarka, społeczeństwo, państwo, ideologia*, Gdańsk 1988.

¹⁸³ Po sloučení řádu mečových bratří s německými rytíři roku 1237 řádové území sestávalo z dvou hlavních celků – držav v Prusku a Livonsku. Snahy řádu o získání bažinaté oblasti Žmuď a jejich okolnosti vysvětluje ŠIMEČEK, *Východní politika*, s. 36.

¹⁸⁴ FRB IV, s. 293. Zbraslavská kronika, překlad, s. 369. Janova výprava do Litvy je taktéž součástí básně *Le Comfort d'Ami* od Guillaume de Machaut, který třicet let působil ve službách Jana Lucemburského. De Machaut dokonce hovoří o dvojnásobném počtu pokřtěných: „*A potom odtáhl odtud / přímo do Království krakovského / a sněhy a ledy na Litvu. / Pokřtít dal v jednom městě / přes šest tisíc nevěřících. / ... A takové jim ještě způsobil protivensství, / že jim poničil víc země, / než je z Brug do Paříže; / Byl jsem totiž přítomen tomuto veselí, / viděl jsem to na své vlastní oči...*“ Cituji z českého překladu viz ČERNÝ, Václav, *Staročeská milostná lyrika a další studie ze staré české literatury*, Praha 1999, Guillaume de Machaut na s. 181-220, cit. ze s. 194.

¹⁸⁵ Nowacki poukazuje na to, že Janův průchod s vojskem napříč polskými zeměmi na cestě do Žmudi představoval narušení suverenity polského království. To společně s napadením Litvy, tedy Lokýtkova nejbližšího spojence, představovalo pro polského panovníka dobré důvody k započetí války. NOWACKI. *Czeskie roszczenia*, s. 99-100.

¹⁸⁶ *Chronicon terrae Prussiae*, s. 215.

¹⁸⁷ RBM III, s. 600–601, č. 1553.

¹⁸⁸ CDRP IV, s. 47–48, č. 52.

Přemyslovny. Jan tak zdůraznil, že držitelem přemyslovských nároků na polskou korunu je dcera Václava II. Eliška Přemyslovna (a prostřednictvím sňatku s ní on), nikoliv Eliška Rejčka, dcera někdejšího polského krále Přemysla II., jejíž práva k Polsku zanikla.¹⁸⁹ Následně pak Jan se svým vojskem provedl odvetný útok a zabral Dobřínsko, které v dubnu daroval řádu jako kompenzaci za vyplenění Chełmińska polským vojskem.¹⁹⁰ Jan tak opět učinil z titulu českého i polského krále, ovšem v tomto případě již nijak neakcentoval nároky Elišky Přemyslovny, protože nároky Přemyslovců na Dobřínsko neexistovaly. S Dobřínskem tak zacházel jako s kořistí coby polský král.¹⁹¹ Kroky českého krále ovšem nelze chápat jako vyhlášení boje o celé Polské království, nýbrž jako jakousi připomínku Janových nároků. Používáním titulu polského krále dal Jan Lucemburský zároveň Lokýtkovi najevo, že zůstává jeho politickým konkurentem.¹⁹²

Na zpáteční cestě z tažení se český král zastavil ve Vratislavi, kde přijal holdy dalších slezských knížat, konkrétně Jana Stínavského a Jindřicha Hlohovsko-Zaháňského. Druhému z nich se nicméně podařilo vyjednat, že pokud nebude mít mužského dědice, má země připadnout jeho bratrům Janu Stínavskému a Konrádu Olešnickému.¹⁹³ Slezská knížata se tak pravděpodobně obávala zásahů českého krále do jejich dědictví, jako tomu bylo v případě Vratislavska. Jejich obavy nebyly neoprávněné, jak se ukázalo v roce 1331 v Hlohovsku. Po smrti tamějšího bezdětného knížete – jednoho z mála slezských knížat, kteří ještě nebyli podřízeni českému králi – mělo dojít k rozdělení majetku dle závěti. Avšak Jan se rozhodl, že území získá pod svou přímou kontrolu. Ignoroval tak dědickou linii a vojensky obsadil Hlohov. Následně se s jedním z proponovaných dědiců, Janem Stínavským, domluvil o odkoupení jeho podílu z dědictví. Český král tak získal první přímou državu ve Slezsku, která měla navíc strategický význam, protože byla na hranicích s Velkopolskem. Jednalo se tak o jakýsi odrazový bod k případné korunovaci v nedalekém Hnězdně.¹⁹⁴

¹⁸⁹ K této interpretaci se přiklání ŠUSTA. *Král cizinec*, s. 407-409. BOBKOVÁ, *Jan Lucemburský*, s. 203. ŠIMEČEK, *Východní politika*, s. 40. Zajímavostí je, že sama Eliška s odstoupením Pomoří souhlasila až v listině datované dva dny po její smrti, tedy 30. 9. 1330. RBM IV, s. 668, č. 1706.

¹⁹⁰ RBM III, s. 602–603, č. 1539. CDPř II, s. 166–167, č. 126.

¹⁹¹ ŠIMEČEK, *Východní politika*, s. 43.

¹⁹² BOBKOVÁ, *Jan Lucemburský*, s. 204.

¹⁹³ LBUS I, s. 129–132, č. 9 a 10. K expanzi lucemburské moci ve Slezsku v letech 1329-1331 viz PUSTEJOVSKY, Otfried, *Schlesiens Übergang an die böhmische Krone: Machtpolitik Böhmens im Zeichen von Herrschaft und Frieden*, Köln 1975, s. 136-142.

¹⁹⁴ K Janovi zásahu do hlohovského dědictví WOJTUCKA, Jan, *Začlenění Hlohovska do Koruny české a jeho vývoj v letech 1331-1384*, in: *Integrační a partikulární rysy českého státu v pozdním středověku (= Korunní země v dějinách českého státu I)*, BOBKOVÁ, Lenka, ed., Praha 2003, s. 96-160.

Janovu první křížovou výpravu na Litvu lze považovat za součást jeho snah o zvrácení východní situace v jeho prospěch.¹⁹⁵ Mezi tyto snahy patřilo zejména podmanění Slezska a oslabení „krakovského krále“, což se mu podařilo. Uzavřením spojení s řádem německých rytířů a vojenskými i diplomatickými zásahy na jejich podporu posiloval svůj vliv v Polsku na úkor Vladislava Lokýtky. Českému králi se také podařilo podřídit si většinu slezských knížat, čímž si upevnil svoji vládu nad Slezskem. Nyní bylo potřeba zajistit, aby tyto územní změny akceptovala i polská strana.

3.3 Výměnný obchod ve Visegrádu aneb dohoda je možná?

Po odchodu krále Jana z Polska se rozhořel konflikt mezi řádem a Lokýtkem nanovo a táhl se i následující roky. Český král se snažil řád nadále alespoň nepřímo podporovat i menšími vojenskými výpravami.¹⁹⁶ Porážce řádu u Połowců 27. září 1331 se mu ale zabránit nepodařilo. Na podzim roku 1332 byly šarvátky ukončeny česko-polským příměřím. Protože byl král toho času zaneprázdňen italskými záležitostmi mimo království, bylo dojednáno Hynkem Berkou z Dubé, který působil jako hejtman českého krále v Hlohovsku, a mělo trvat do poloviny srpna roku 1333. Avšak již 2. března 1333 došlo k události, jež se ukázala být zásadní pro další vývoj mezinárodních vztahů – Vladislav Lokýtek zemřel.¹⁹⁷

Jeho syn a nástupce Kazimír sice pokračoval v otcových šlépějích a jeho snahách, tzn. upevňoval královskou moc a snažil se o dokončení sjednocení Polska, ale volil odlišný přístup k naplnění těchto cílů. Kazimírova politika byla založena na uzavírání kompromisů, krátkých příměří a obratné diplomacii. Snažil se z každé situace vytěžit maximum, což nejednou vedlo k tomu, že nový polský král lavíroval a kupříkladu odkládal potvrzování sjednaných dohod. Kazimír věděl, že zároveň se sjednocováním Polska si nemůže dovolit vést ještě konflikt s českým králem a řádem německých rytířů,

Událost v širším kontextu interpretuje BOBKOVÁ, *Jan Lucemburský*, s. 311-313. ANTONÍN – PRIX, *Slezský a opolský region*, s. 260. PUSTEJOVSKÝ, *Schlesiens Übergang*, s. 143-145.

¹⁹⁵ Srov. BOBKOVÁ, *Jan Lucemburský*, s. 205. ŠIMEČEK, *Východní politika*, s. 45.

¹⁹⁶ Roku 1331 král Jan se sedmi sty muži oblehl na šest dní Poznaň. FRB IV, s. 310. Zbraslavská kronika, překlad, s. 386. V prvé řadě hájil český král své vlastní zájmy v Polsku, vojenskými akcemi tak nepřímo podporoval i řád tím, že na sebe vázal Lokýtkovy oddíly.

¹⁹⁷ BOBKOVÁ, *Jan Lucemburský*, s. 205. Za přelomovou tuto událost považuje také RÁČZ, György, *The Congress of Visegrád in 1335: Diplomacy and Representation*, in: *The Hungarian Historical Review*, Budapest 2013, č. 2, s. 261-287, smrt Lokýtky a nový impuls s nástupem Kazimíra na s. 264.

a proto se rozhodl, že se zkusí se svými rivaly dohodnout.¹⁹⁸ Zájem na uklidnění situace ve střední Evropě měl i další vlivný aktér, a to Kazimírův spojenec uherský král Karel Robert z rodu Anjouovců, který se po smrti Lokýtky stal seniorem mezi panovníky střední Evropy. Manželkou Karla Roberta byla Kazimírova sestra Alžběta, se kterou zplodil pět synů, z nichž tři se dožili dospělosti.¹⁹⁹ V případě, že by Kazimír neměl žádné mužské potomky, jevila se šance na získání polského trůnu Anjouovci, k čemuž potřeboval získat nejlépe i (alespoň tichý) souhlas Lucemburků.²⁰⁰ K jednání byl ochotný i Jan Lucemburský, jenž právě hledal spojence proti rakouským vévodům a Ludvíku Bavorovi, se kterými měl spory, aktuálně ohledně korutanského dědictví.²⁰¹

V květnu roku 1334 Kazimír souhlasil se smírčím soudem mezi Polskem a řádem německých rytířů a uznal i jmenované arbitry. Řád měl být ve sporu zastupován Janem Lucemburským a Karel Robert měl hájit polské zájmy. Kazimír se navíc zavázal, že se podřídí výroku ustanovených smírčích soudců.²⁰² Prvním krokem ke smíření s Čechami bylo prodloužení česko-polského příměří z roku 1332, jež bylo uzavřeno ještě za vlády Vladislava Lokýtky.²⁰³ 28. května 1335 ho s polským králem dohodl z pozice moravského markraběte Janův syn Karel.²⁰⁴ Cesta k projednání sporů na nejvyšší úrovni byla otevřena.

¹⁹⁸ Po smrti Vladislava Lokýtky byla situace pro Polsko podle některých historiků přímo kritická. R. Heck tvrdí, že Polsko bylo v té době „nad propastí“ a existovaly „vyhlídky na rozdělení Polska mezi českého krále a řád“, viz HECK, Roman, *Karol IV. a Kazimierz Wielki*, in: Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia 543, Wrocław, 1981, s. 175-193, zde s. 180. Podobně soudí ve své monografii o Kazimírovi i J. Wyrozumski, který upozorňoval na riziko uplatnění „údajných práv na polskou korunu ze strany dobrodruha Jana Lucemburského“. Za možnou hrozbu považoval i případný útok z Braniborska, v němž vládli Wittelsbachové. WYROZUMSKI, Jerzy, *Kazimierz Wielki*, Wrocław 1986, s. 36.

¹⁹⁹ Šlo o Ludvíka, Ondřeje a Štěpána, jak správně zmiňuje i Karel IV. ve svém životopise. BLÁHOVÁ, Marie – NODL, Martin. *Karel IV. v soudobých kronikách*, Praha 2016. Samotný překlad *Vita Caroli Quarti* na s. 66-92, zde s. 78.

²⁰⁰ Zisk polské koruny Anjouovci považuje za dlouhodobý cíl Karla Roberta i RÁČZ, *The Congress of Visegrád*, s. 265. O snahách uherského krále usmířit Piastovce s Lucemburky a spřátelit se s druhým jmenovaným rodem za účelem získání jejich souhlasu s případným dědictvím polské koruny píše KAVKA, František, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, in: Sborník historický 36, Praha 1989, s. 5-63, zde s. 6.

²⁰¹ Přehledně o lucemburském angažmá v Tyrolsku a Korutanech v kontextu územní politiky krále Jana píše BOBKOVÁ, Lenka, *Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně*, Ústí nad Labem 1993. Korutanské dědictví na s. 51-57.

²⁰² CDP II, s. 194–195, č. 149. Srov. RÁČZ, *The Congress of Visegrád*, s. 265. ŠIMEČEK, *Východní politika*, s. 50.

²⁰³ Příměří za první krok pro další jednání považoval už BAUER, Otakar, *Poznámky k mírovým smlouvám českopolským z roku 1335*, in: Sborník prací věnovaných prof. dr. Gustavu Friedrichovi k šedesátým narozeninám 1871-1931, Praha 1931, s. 9-22, zde s. 9. Dále srov. BOBKOVÁ, *Jan Lucemburský*, s. 206. RÁČZ, *The Congress of Visegrád*, s. 265.

²⁰⁴ RBM IV, s. 62-63, č. 164. SPĚVÁČEK, *Jan Lucemburský*, s. 522. K setkání došlo v Sandoměři, král Jan byl tou dobou ve Francii. BOBKOVÁ, *Jan Lucemburský*, s. 206. O Karlovi naopak úplně mlčí J. Wyrozumski, který za signatáře dohody nesprávně označuje Kazimíra a Jana Lucemburského. Wyrozumski

Jako hlavní mediátor se profiloval uherský král Karel Robert, který k navrhovanému česko-polskému setkání nabídl svůj hrad Trenčín, který po smrti mocného magnáta Matouše Čáka přebudoval na jedno z panovnických sídel. Za lucemburskou stranu dorazili český král Jan i moravský markrabě Karel, Kazimír se jednání osobně neúčastnil a vyslal pouze reprezentativní delegaci. Na jednání mělo dojít k vyrovnání ohledně titulu polského krále, jenž Jan stále používal. Dalším bodem programu byla otázka pravomocí českého krále nad Slezskem. Polská strana byla za odstoupení od titulu ochotna vyplatit Janovi až 30 tisíc kop pražských grošů, s čímž Jan souhlasil. Vyslanci polského krále proto vydali 24. srpna českému králi a jeho synovi prohlášení o uvolnění závazků vůči polskému králi těch slezských a polských knížat, která do té doby složila lenní slib českému králi a uznala přímé dědické nároky českých králů na Vratislavsko a Hlohovsko.²⁰⁵ Bylo zřejmé, že tyto úmluvy musí potvrdit ještě přímo polský král, protože pravomoci poselstva měly jisté limity. Delegace sice slíbila, že Kazimír všechna ustanovení ratifikuje do 16. října (do svátku sv. Havla) toho roku, k tomu ovšem nedošlo.²⁰⁶

Termín a místo následného summitu za účasti všech tří králů nevybral Karel Robert náhodně. Zvolil Visegrád, výstavnou rezidenci s dvěma komplexy budov, z něhož roku 1323 učinil své sídlo. Na vysokém kopci nad Dunajem se tehdy tyčil upravený majestátní hrad a při břehu řeky se nacházela nově vystavěná luxusní obytná věž.²⁰⁷ Jan i Kazimír byli doprovázeni reprezentativním poselstvem, v polské delegaci se nacházeli někdejší trenčínští vyjednavací či papežský legát, který měl hájit právo kurie na tzv. svatopetrský halěř vybíraný z celého polského území, tedy i z oblastí Slezska a Pomoří, jež se pod vládou polského krále nenacházely. Do Visegrádu vyslal své posly i velmistr řádu německých rytířů Dětrich z Altenburgu, kteří byli vybaveni podrobnými instrukcemi. Kongres byl oficiálně zahájen 1. listopadu 1335, v souvislosti s výsledky jednání bylo vydáno hned několik listin. Česko-polská mírová smlouva z 19. listopadu

navíc iniciativu přikládá polskému králi a dohodu označuje za jeho velký diplomatický úspěch. WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 48.

²⁰⁵ CDM VII 1, s. 56-57, č. 76. RBM IV, s. 74, č. 195. LBUS I, s. 3-4, č. 1. Srov. BOBKOVÁ, *Jan Lucemburský*, s. 207. RÁCZ, *The Congress of Visegrád*, s. 266.

²⁰⁶ BAUER, *Poznámky k mírovým smlouvám*, s. 14.

²⁰⁷ RÁCZ, György, *The Congress of Visegrád*, ed. RÁCZ, György, Visegrad, 2009, s. 19-29, zde s. 24. Publikace též obsahuje nejdůležitější listiny ze setkání, které jsou navíc přeloženy do angličtiny, češtiny, polštiny, maďarštiny a slovenštiny. K vyznění úmluv též BOBKOVÁ, Lenka, *Die Verhandlungen in Trentschin und Visegrád zwischen Böhmen, Polen, Deutschen Orden und Ungarn im Jahre 1335*, in: *Akteure mittelalterlicher Außenpolitik. Das Beispiel Ostmitteleuropas*. KERSKEN, Norbert – FLEMMIG, Stephan, eds. (= *Tagungen zur Ostmitteleuropa-Forschung* 35), Marburg 2017, s. 93–112.

obsahovala závazek polského krále, že bude stíhat všechny rušitele pořádku mj. i v zemích leníků českého krále. Myšlena jimi byla pravděpodobně slezská knížata, ovšem jejich výčet zde na rozdíl od trenčínských návrhů chybí. Vrcholem setkání byla z hlediska česko-polského vyrovnání smlouva uzavřená 22. listopadu mezi Janem a Kazimírem, v níž se český král zřekl titulu polského krále za 20 000 kop pražských grošů, z nichž 10 tisíc obdržel ihned, 4 tisíce dostal přítomný Jindřich ml. z Lipé a zbytek měl Jan obdržet do 31. března 1336, jinak měla být smlouva anulována. Poslední splátka měla být předána v Ratiboři, kdyby však již ratibořský kníže nebyl leníkem českého krále, poté k odevzdání mělo dojít v Opavě. Výše uvedené listiny tak svědčí o Kazimírově nechuti jednoznačně uznat práva českého krále nad Slezskem, přičemž se zdá, že polský král nepokládal tehdejší stav věcí za definitivní. Lucemburkové se navíc během pobytu v Uhrách dozvěděli o smrti Jindřicha VI. Vratislavského, čímž se do bezprostřední držby českého krále dostalo vratislavské knížectví. Vliv českého krále ve Slezsku tak ještě stoupl.²⁰⁸

Hlavním programem visegrádského sjezdu byl však pravděpodobně spor polského krále s řádem. Přestože z českých pramenů by se mohlo zdát, že setkání bylo hlavně o vyrovnání Jana s Kazimírem, polští kronikáři kladou důraz právě na polsko-řádový konflikt.²⁰⁹ Rozhodnutím smírčího soudu Polské království získalo zpět Kujavsko, Dobřínsko mělo být navráceno do rukou zdejšího knížete spadajícího pod

²⁰⁸ Sjezd ve Visegrádě je stručně popsán ve všech monografiích o Janu Lucemburském a Karlu IV. Z novějších prací BOBKOVÁ, *Jan Lucemburský*, s. 206-213. ČAPSKÝ, Martin. *Nastolení české královské moci*, in: *Slezsko v dějinách českého státu I. Od pravěku do roku 1490*, ed. Zdeněk Jirásek, Praha 2012, s. 266-298, Visegrád zejména s. 266-272. Z polských historiků je třeba zmínit SZCZUR, Stanisław, *Zjazd Wyszehradzki z 1335 roku*, in: *Studia Historyczne* 35, Warszawa 1992, s. 3-18. Z monografií o Kazimírovi kupříkladu WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 51-57. Důležitá je i práce německého historika PUSTEJOVSKY, Otfried, *Schlesiens Übergang an die böhmische Krone: Machtpolitik Böhmens im Zeichen von Herrschaft und Frieden*, Köln 1975, s. 174-189. Správou vratislavského knížectví po jeho převzetí Lucemburky se zabývala HOLÁ, Mlada, *Bezprostřední majetky a zástavy českých králů ve Slezsku v letech 1331-1378 a jejich správa*, in: DÁŇOVÁ, Helena, ed., KLÍPA, Jan, ed. a STOLÁROVÁ, Lenka, ed., *Slezsko, země Koruny české: historie a kultura 1300-1740, Díl A*, Praha 2008, s. 129-143. TÁŽ, *Vznik a fungování hejtmanské správy vratislavského knížectví v letech 1335-1378 ve světle úředních písemností*, in: BOBKOVÁ, Lenka et al., *Hejtmanská správa ve vedlejších zemích Koruny české*. Opava 2009, s. 51-75.

²⁰⁹ Karel IV. se ve svém životopisu v souvislosti s Visegrádem zabývá pouze česko-polskými spory, o řešení sporů polského krále a řádu se nezmiňuje. *Vita Caroli Quarti*, překlad, s. 78. Polský kronikář Jan Długosz o českém králi mluví jen jako o smírčím soudci a zabývá se jen sporem s řádem. Používám polský překlad DŁUGOSZ, Jan, *Roczniki czyli kroniki sławnego królestwa polskiego. Księga Dziewiąta*, eds. BACZKOWSKI, Krzysztof – WYROZUMSKI, Jerzy, Warszawa 2009, 2. vyd., visegrádský kongres na s. 230-235. Wyrozumski říká, že nejprve byly na kongresu projednány otázky ohledně sporu s řádem, čímž se přiklání k tvrzení, že v první řadě proběhlo visegrádské setkání z tohoto důvodu. WYROZUMSKI, s. 53.

svrchovanost polského krále.²¹⁰ Řádu německých rytířů podle arbitřů patřilo Pomorí, Chełmińsko a Toruńsko.²¹¹

Součástí programu jednání ve Visegrádě byly možná i další body, k nim však chybí prameny. Jelikož hned 3. prosince bylo uzavřeno česko-uherské spojenectví namířené proti rakouským vévodům a následující rok spuštěny společné vojenské akce, dá se předpokládat, že detaily plánu byly taktéž dohodnuty na Visegrádě. Někteří historici proto pokládají visegrádský sjezd nikoliv za mírový, ale válečný kongres.²¹²

Dohody z Visegrádu nedokázaly definitivně vyřešit všechny problémy, posloužily však jako dobrý základ pro další jednání a byly důležitým stavebním kamenem pozdějších mírových smluv. Na kongresu nedošlo k ratifikaci trenčínských úmluv ze strany Kazimíra a spory se tak táhly dál. Polský král s ratifikací nijak nespěchal. Je možné, že stále doufal ve zvrát poměrů ve Slezsku ve svůj prospěch. Jan Lucemburský navíc dle domluvy přestal používat titul polského krále, pravděpodobně z toho důvodu, že dostal již na místě z většiny zaplacenou dlužnou částku. Možná proto byl ochoten akceptovat Kazimírovu liknavost a otálení s ratifikací, polský král si tak v podstatě koupil čas.²¹³ S. Szczur však poukazuje na to, že i přes tento vývoj Kazimír rozdělení sfér vlivu respektoval. Dokazovat to má kupříkladu nečinnost polského krále při převzetí Vratislavska Lucemburky, či listina upravující osudy hradu Boleslavce, ve které Kazimírova kancelář odděluje majetky spadající do polského království od slezských knížectví.²¹⁴

K ratifikaci nakonec došlo až v únoru 1339. Okolnosti nejsou zcela jasné, patrně si chtěl Kazimír zajistit neutralitu českého krále v nadcházejícím konfliktu s řádem německých rytířů.²¹⁵ L. Bobková připisuje nemalou zásluhu také tlaku uherské diplomacie a královice Karla, který s Karlem Robertem udržoval přátelské styky.²¹⁶ Dle mého názoru mohla být rozhodující dohoda z března roku 1338, ve které se Karel Robert zavázal nepomáhat Kazimírovi v jeho snahách získat polské země nacházející se pod vládou českého krále. Markrabě Karel na oplátku přislíbil pomoc jemu a jeho nástupcům

²¹⁰ RBM III, s. 801-802, č. 2060 (s chybným datem *tricesimo tercio*, tedy 1333, správně 1335). SZCZUR, *Zjazd Wyszehradzki*, s. 14-15.

²¹¹ CDRP IV, s. 54-55, č. 57. CDM VII, s. 73-74, č. 94. RBM IV, s. 89-90, č. 228.

²¹² RÁCZ, *The Congress of Visegrád*, s. 274-275.

²¹³ K tomuto závěru dospěl BAUER, *Poznámky k mírovým smlouvám*, s. 19.

²¹⁴ SZCZUR, *Zjazd Wyszehradzki*, s. 16-17.

²¹⁵ J. Wyrozumski rozhodnutí Kazimíra považuje za „učiněné pod tlakem řádu německých rytířů“. WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 102.

²¹⁶ BOBKOVÁ, *Jan Lucemburský*, s. 218.

při převzetí polského trůnu, kdyby Kazimír zemřel bez mužských potomků.²¹⁷ Polský král tak zůstal na případné protiakce sám, čímž se jeho šance na úspěch přiblížila nule, což si uvědomoval, a proto svolil k ratifikaci.

Obsahově Kazimírova listina z roku 1339 vychází z trenčínských úmluv ze srpna 1335, vyjmenovává jednotlivá knížata, jejichž jména a pořadí přímo opisuje.²¹⁸ I přes to, že ratifikací polský král uznal ztrátu slezských knížectví, se patrně myšlenky na ovládnutí alespoň části Slezska nikdy nevzdal, jak ukazují jeho další činy. Jak se ukázalo, dohoda mezi Kazimírem a Lucemburky tedy možná byla, s uvedením znění těchto listin do praxe to však bylo mnohonásobně složitější. Na závěry z Visegrádu mimo jiné navázala též mírová smlouva mezi Polskem a řádem z roku 1343 uzavřená v Kališi. Smlouva oběma stranám vyhovovala a tento mír tak zůstal prakticky neporušen dalších 65 let.²¹⁹

3.4 Namysłów – přátelství na věčné časy?

Na počátku roku 1339 zemřela Kazimírova manželka Anna. Lucemburkové chtěli této příležitosti využít ke sblížení s polským králem, a tak mu markrabě Karel v roce 1341 nabídl sňatek se svou sestrou Markétou.²²⁰ Kazimír souhlasil a přijel do Prahy, Markéta však těsně před svatbou zemřela. Markrabě proto využil své diplomatické zručnosti, podepsal s Kazimírem smlouvu o přátelství a dokázal mu urychleně najít další vhodnou nevěstu, konkrétně se jednalo o Adlétu Hessenskou.²²¹ Nabízí se otázka, proč se najednou Kazimír tolik vázal na Lucemburky a přátelil se s nimi. Původně se předpokládalo, že chtěl Piastovec jejich podporu proti řádu v Pomoří, R. Heck ale poukazuje na problémy polského krále na východě.²²² Tamější oblasti zpustošila tatarská invaze a Kazimír volal

²¹⁷ CIB II 1, s. 174-177, č. 155. Ze stejného dne pochází i dohoda o sňatku Karlovy ani ne dvouleté dcery Markéty s Ludvíkem, prvorozeným synem Karla Roberta, viz CIB II 1, s. 171-174, č. 154. Tyto smlouvy potvrdil po svém nástupu na trůn 3. srpna 1342 i sám Ludvík Uherský, viz CIB II 1, s. 228, č. 217. CDM VII 1, s. 312-314, č. 431. Listina Ludvíka dnes uložena v Národním archivu Praha, *NA Praha*, AČK sign. 252.

²¹⁸ LBUS I, s. 4-6, č. 2. RBM IV, s. 249-250, č. 642. Listina dnes uložena v Národním archivu Praha, *NA Praha*, AČK sign. 201. Listina zmiňuje i Leška Ratibořského, který byl v roce 1339 již tři roky po smrti. BAUER, *Poznámky k mírovým smlouvám*, s. 17-18.

²¹⁹ Mír zůstal neporušen až do tzv. velké války v letech 1409-1410. ŠIMEČEK, *Východní politika*, s. 80.

²²⁰ Markéta byla vdovou po Jindřichu II. Dolnobavorském, kterou z Dolních Bavor vypudil císař Ludvík. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 185. KAVKA, František, *Karel IV.: Historie života velkého vladaře*, Praha 2016, s. 94. ŠIMEČEK, *Východní politika*, s. 76.

²²¹ Události stručně shrnují BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 185. KAVKA, *Historie života*, s. 95. WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 68. Detailněji se pražským setkáním Karla a Kazimíra zabýval SZCZUR, Stanisław, *Zjazd praski Kazimierza Wielkiego z 1341 roku*, in: *In memoriam honoremque Casimiri Jasinski*, Toruń 2010, s. 257-276.

²²² HECK, *Karol IV. a Kazimierz*, s. 183.

Čechy a Uhry na pomoc.²²³ Pokud si však Lucemburkové mysleli, že sňatkem k sobě Kazimíra trvale připoutají, byli na omylu. Již o dva roky později polský král opět obrátil.

Vše začalo neposlušností Jindřicha V. Zaháňského, který se po smrti otce vzpíral lenní svrchovanosti českého krále, odmítl složit hold a v létě 1343 dokonce obsadil Hlohov.²²⁴ Kazimír, toho času spojenec Lucemburků, přispěchal na pomoc, zaútočil na Jindřicha a obsadil město Wschowa (Frauenstadt). Polské vojsko navíc začalo pustošit Olešnicko a Zaháňsko. Jindřich V. byl donucen uznat svrchovanost českého panovníka. Obsazení Wschowy se nelíbilo Lucemburkům a tradičně se proto tato událost označuje za počátek česko-polské roztržky ve 40. letech.²²⁵ Avšak probíhají i diskuze o tom, jestli Karel Kazimíra schválně nevlákal do konfliktu ve Slezsku. Kazimír pleněním Zaháňska vypadal před slezskými knížaty jako agresor, což se hodilo Lucemburkům, kteří se mohli pasovat do role ochránců a mohli tak v této oblasti posílit svůj vliv.²²⁶ Celá událost s Jindřichem Zaháňským navíc mohla vyslat jasný varovný signál všem slezským knížatům a zejména těm, která se stále nechtěla plně podvolit Lucemburkům – pokud neuznáte svrchovanost českého krále, nejste pod jeho ochranou a kdokoliv vás tak může napadnout.

Kazimír se jistě cítil znepokojen postupným posilováním vazeb mezi slezskými knížaty a českým králem.²²⁷ Polský král si uzavřením již zmíněného míru s řádem uvolnil ruce a přidal se k protilucemburské koalici vedené císařem Ludvíkem Bavorem z rodu Wittelsbachů.²²⁸ Kazimír se taktéž snažil připoutat k sobě Bolka II. Svidnického, který dosud odolal nátlaku Lucemburků a považoval své knížectví za součást Polského království.²²⁹ Na konci roku 1344 se Jan a Karel navíc vydali na křížovou výpravu do Pobaltí.

²²³ O tom píše i František Pražský. FRB IV, s. 430.

²²⁴ Nástup Jindřicha V. Zaháňského po smrti jeho otce v roce 1342 a jeho pokusy o dobytí Hlohova shrnují ČAPSKÝ, Martin – PRIX, Dalibor, *Slezsko v pozdním středověku (do roku 1490)*, in: *Slezsko v dějinách českého státu. Od pravěku do roku 1490*, ed. JIRÁSEK, Zdeněk, Praha 2012, s. 261-429, zde s. 291-292.

²²⁵ BOBKOVÁ, *Územní politika*, s. 48.

²²⁶ HECK, *Karol IV. a Kazimierz*, s. 184.

²²⁷ BOBKOVÁ, Lenka, *Slezští Piastovci na dvoře Karla IV.*, in: *Piastowie śląscy w kulturze i europejskich dziejach*, ed. BARCIAK, Antoni, Katowice 2007, s. 168-180.

²²⁸ Srov. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 188. HECK, *Karol IV. a Kazimierz*, s. 184. Spojenectví Kazimíra s Ludvíkem Bavorem bylo uzavřeno 1. ledna 1345, viz ZELENKA, Jaroslav, *Zápas o Svidnicko-Javorsko za vlády Lucemburků*, Diplomová práce, vedoucí BOBKOVÁ, Lenka, Praha 2006, s. 80-81.

²²⁹ Kdy přesně došlo k uzavření aliance mezi Kazimírem a Bolkem Svidnickým, není jisté. J. Zelenka datuje počátek jejich spojenectví nejpozději do léta či podzimu roku 1341. ZELENKA, *Zápas o Svidnicko-Javorsko*, s. 75.

Kazimír využil příležitosti a při zpáteční cestě z tažení se pokusil za údajné asistence Bolka II. Svídnického v Kališi Karla internovat. Jednalo se tak o vyhlášení otevřeného nepřátelství. Karlovi se ale za pomoci vratislavského hejtmána podařilo utéct do Vratislavi.²³⁰ Pomsta Lucemburků na sebe nenechala dlouho čekat a české vojsko vpadlo do Svídnicka. Boj zahájil i Kazimír vpádem do Ratibořska. Válka začala. Českému králi se sice nepodařilo dobýt Svídnici, ale úspěšně vytlačil Kazimíra až ke Krakovu, odkud se vojsko stáhlo až po příchodu uherských posil. Mezitím se ovšem protilucemburská koalice rozpadla a osamocенý polský král byl ochotný uzavřít příměří.²³¹ Tak se i 11. listopadu 1345 stalo. Přerušení konfliktu přišlo vhod i Karlovi, který se v této době připravoval na volbu římským králem proti vládnoucímu Ludvíku IV. Bavorovi.

O tři roky později se Kazimír pokusil konflikt obnovit. To už byl král Jan dva roky po smrti, českým králem se stal Karel, který byl v té době ale zaneprázdněn boji v říši. Toho chtěl polský král využít. Tentokrát se však jednalo spíše již o pohraniční šarvátky bez většího významu. Válka ukázala, že získání Slezska nebo jeho části je nad možnosti polského krále.²³² Mír byl dohodnut 22. listopadu 1348 v Namysłówě.²³³

Město se nacházelo na slezsko-polské hranici a panovníci v něm uzavřeli spojeneckou smlouvu obnovující úmluvu o přátelství z roku 1341, když byl Kazimír v Praze. Kazimír se zavazoval k podpoře českého krále proti komukoli s výjimkou uherského krále, Karel na oplátku slíbil pomoci polskému králi v Braniborsku a v boji s řádem.²³⁴ Pro Karla bylo výhodné, že Kazimír rezignoval na řadu dluhů a zaručoval, že

²³⁰ O celé akci píše i Karel ve svém životopise. Podle Karla „zlovolný záměr lstivě zosnovali krakovský král a vévoda Bolek“, viz FRB III, s. 365. *Vita Caroli Quarti*, překlad, s. 89. Srov. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 188. HOENSCH, Jörg K, *Lucemburkové: pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, Praha 2003, s. 81. F. Kavka příčinu zajetí vidí v nesplacených dluhích a potenciálním výkupným. KAVKA, *Historie života*, s. 105. J. Zelenka za hlavní motivaci považuje Kazimírovy snahy získat alespoň část Slezska a Bolkův cíl vynutit si uznání nezávislého postavení. ZELENKA, *Zápas o Svídnicko-Javorsko*, s. 82.

²³¹ Srov. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 189. KAVKA, *Historie života*, s. 105. Lucemburkové navíc požádali papeže, aby působil jako arbitr v tomto konfliktu a pomohl sjednat mír. Papežův vyslanec byl ovšem v tomto ohledu neúspěšný. SZCZUR, Stanisław, *La papauté d'Avignon face aux conflits en Europe Centrale au XIVe siècle*, in: *Quaestiones mediae aevi novae* 4, Warszawa, 1999, s. 87-106, o snahách vyslance s. 91.

²³² O úspěchu Karla IV. ve slezské otázce hovoří i WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 116.

²³³ HECK, *Karol IV. a Kazimierz*, s. 185. WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 115. Listina z Namysłowa uložena v Národním archivu Praha, *NA Praha*, AČK sign. 319. CDM VII 2, s. 622-623, č. 869.

²³⁴ Jednalo se ovšem pouze o pomoc v případě defenzivní války, tedy pouze kdyby byl napadeným Kazimír. Nelze tak toto prohlášení brát za rozpad lucembursko-řádového spojení, i když je pravdou, že se Kazimírovi v průběhu let dařilo oslabovat jejich blízké vztahy. Formulí nelze vykládat ani jako jednoznačný záměr polského krále napadnout řád a získat zpět Pomoří. Naopak se vztahy Polska a řádu i po roce 1348 rozvíjely mírovou cestou, jak podotýká A. Szweda ve své studii, viz SZWEDA, Adam,

se nespojí s Karlovými nepřáteli. Piastovec si mírem zase uvolnil ruce pro své expanzivní plány na východě, na tažení proti Litvě a na Halič.²³⁵

I přes vzletná prohlášení o zachování přátelství ale konec všem sporům Namyslów nepřinesl. Mezi králi probíhala nadále „tichá diplomatická válka“. Karel začal koncem roku 1348 v Avignonu rozvíjet své snahy o podřízení vratislavské diecéze pražské metropoli, polská diplomacie zase dělala vše pro to, aby jeho počínání účinně paralyzovala.²³⁶ Lucemburk navíc začal stupňovat nátlak na Bolka II. Svidnického, jenž se postupně dostával pod Karlův vliv. Kazimír na tyto kroky, které měli posílit a rozšířit českou vládu ve Slezsku, reagoval akcí, která představovala formální porušení česko-polských dohod, a to ozbrojeným obsazením plockého knížectví.²³⁷ Nastolený mír mezi královstvím polským a českým procházel znovu těžkou zkouškou.

3.5 Otázka Plocka a jeho role v česko-polských vztazích

Otázka plockého knížectví byla vedle Slezska dalším z územních sporů, které mezi sebou český a polský král měli. Plocko bylo součástí mazovského knížectví, které v době rozdrobeného Polska dospělo podobně jako další regiony k samostatnosti. Vládla zde mazovská větev Piastovců. Postupným dělením Mazovska mezi další členy rodu vznikla menší knížectví, jedním z nich byl i Plock.²³⁸ Situace byla pro mazovská knížata ve 20. letech 14. století složitá, v zájmu jejich přežití byla knížata nucena neustále

Królestwo Polskie a zakon krzyżacki 1348–1350 – między konfliktem a współdziałaniem, in: *Zapiski Historyczne* 77, Toruń, 2012, č. 1, s. 9-24. Autor v ní dospěl k závěru, že namysłowska smlouva byla z hlediska vývoje polsko-řádových vztahů nevýznamná. Následný mírový rozvoj vztahů dokazuje na dohodě z června 1349, která mimo stanovení přesné hranice mezi Velkopolskem a Pomořím garantovala svobodu obchodu všem obchodníkům překračujícím Vislu, což svědčí o vzkvétajících přeshraničních kontaktech.

²³⁵ KAVKA, *Historie života*, s. 133. HOENSCH. *Lucemburkové*, s. 95. J. Zelenka zdůrazňuje, že v Namyslówě se Kazimír de facto zřekl patronátu nad svídnickým knížetem. Ve smlouvě Kazimír slíbil Karla podporovat proti komukoli kromě uherského krále, Bolek II. Svidnický již oproti předchozím smlouvám ve výjimce chyběl. Bolek byl postupně vtahován českým králem do jeho politických a ekonomických akcí, čímž se jejich zájmy sjednotily. ZELEŇKA, *Zápas o Svidnicko-Javorsko*, s. 90-91.

²³⁶ O lucemburském pokusu o přičlenění vratislavské diecéze přehledně ČAPSKÝ – PRÍX. *Slezsko*, s. 283. O diplomatických akcích Kazimíra v Avignonu a jeho vyslancích více SZCZUR, Stanisław, *Dyplomaci Kazimierza Wielkiego w Awinionie*, in: *Nasza przeszłość* 66, Kraków 1986, s. 43-106. Vztahy vratislavských biskupů a českých králů analyzovala HOLÁ, Mlada, *Vztahy českých králů a vratislavských biskupů v letech 1327-1378*, in: BOBKOVÁ, Lenka, ed. a KONVIČNÁ, Jana, ed., *Korunní země v dějinách českého státu. IV, Náboženský život a církevní poměry v zemích koruny české ve 14.-17. století*, Praha 2009, s. 76-91.

²³⁷ Celou situaci pojmem „tichá diplomatická válka“ nazval R. Heck, viz HECK, *Karol IV. a Kazimierz*, s. 186.

²³⁸ Shrnutí vývoje Mazovska viz POLA, Jiří, *Plocké knížectví a jeho role v lucemburské politice*, Diplomová práce, vedoucí ČAPSKÝ, Martin, Opava 2014, s. 11-36.

lavírovat mezi spojenectvím s německými rytíři a polským královstvím Vladislava Lokýtku. A právě do této doby spadá i vznik českého vazalství v Plocku.

Podle Jana Długosze se měl plocký kníže Václav (Wańko) účastnit v roce 1327 po boku německých rytířů pustošení Kujavska. Vladislav Lokýtek proto zahájil odvetné tažení přímo do Mazovska.²³⁹ Polský král Plocko obsadil a z pozdějších událostí se dá předpokládat, že právě v této době si plockého knížete zavázal pomocí spojenecké dohody. Po první křížové výpravě Jana Lucemburského do Pobaltí český král podpořil řád německých rytířů a zahájil vojenské akce proti Lokýtkovi a jeho spojencům. Mezi ně se v roce 1329 řadil i již zmíněný plocký kníže.

Společné vojsko Jana Lucemburského a řádu dorazilo k Plocku a zahájilo obléhání, které bylo doprovázené rabováním a zakládáním požárů v okolí.²⁴⁰ Knížeti Václavovi nezbývalo než se s českým králem dohodnout. 29. března 1329 s ním uzavřel hned několik smluv. Plocký kníže se stal po vzoru některých slezských knížat leníkem českého krále,²⁴¹ a navíc slíbil Janovi pomoc proti Vladislavu Lokýtkovi,²⁴² čímž byl Václav ve sporu ukotven na straně německých rytířů. Jan se navíc v tomto kroku mohl opírat o vazby na Přemyslovce, poněvadž matkou Václava Plockého byla dcera Přemysla Otakara II. Kunhuta, pozdější abatyše kláštera sv. Jiří na Pražském hradě.²⁴³ Podřízením plockého knížectví vznikla vcelku vzdálená česká enkláva, která ovšem představovala jakýsi trumf v rukávu, který sice v danou chvíli nemusel znamenat mnoho, ale existovala šance jej v budoucnu finančně nebo politicky zhodnotit.²⁴⁴

Český vazal v Plocku pak není opominut ani v trenčínských úmluvách ze srpna roku 1335, kdy je zmíněn mezi knížaty, jejichž závazky vůči polské koruně byly uvolněny.²⁴⁵ Ratifikační listina z února 1339, jejíž znění z velké části kopíruje dohody z Trenčína, obsahuje taktéž zmínku o *principe Masoviae, domino in Plozck*, ale chybí

²³⁹ DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 170-172.

²⁴⁰ DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 174.

²⁴¹ NKDM II, č. 193-195, s. 192-196. Listina o přijetí Plocka od Jana jako léno v Národním archivu Praha, *NA Praha*, AČK sign. 135.

²⁴² NKDM II, č. 192, s. 191-192.

²⁴³ POLA, *Plocké knížectví*, s. 1. O Kunhutě a její roli v pozici abatyše např. HANZLÍČKOVÁ, Hana. „...žena zrozená z královské krve ode mne požaduje dílo sestavené z citátů Písma, aby mohla studovat...“ *Abatyše Kunhuta, Kolda z Koldic a tzv. Pasionál abatyše Kunhuty*, in: *Studie o rukopisech 48/1*, Praha 2018, s. 3–21. Literaturu k osobnosti Kunhuty shrnuje PACOVSKÝ, Karel. *Život v pražském klášteře sv. Jiří ve středověku*. Dizertační práce, vedoucí DOLEŽALOVÁ, Lucie, Praha 2023, s. 22-23.

²⁴⁴ POLA, *Plocké knížectví*, s. 72.

²⁴⁵ CDM VII 1, s. 56-57, č. 76, „*Wenceslaus princeps Masovie, dominus in Plozk*“ na s. 57.

jeho jméno.²⁴⁶ Václav Plocký byl totiž v té době již dva roky po smrti. Bauer předpokládá, že úmrtí mazovského a plockého knížete bylo v polské kanceláři známo, a proto bylo z opatrnosti jméno Václav vynecháno.²⁴⁷

Prameny pro zjištění detailnějšího vývoje českého vazalství v Plocku bohužel chybí. V roce 1341 se v listině z 30. září pouze dozvídáme, že Václavův syn Boleslav III. slibuje, že po smrti krále Jana složí lenní slib také jeho prvorozenému synovi Karlovi nebo jeho nástupcům.²⁴⁸ Z toho lze usuzovat, že před vydáním listiny již složil hold Janovi Lucemburskému.²⁴⁹

Dále je Plocko pravděpodobně nepřímě zmíněno až v jedné z celé série čtrnácti listin, které Karel IV. vydal 7. dubna 1348.²⁵⁰ V listině týkající se slezských knížectví, Budyšínska a Zhořelecka se lze setkat také v různých variantách s formulací „duces Silesiae et Poloniae“.²⁵¹ Touto diferenciací římský král poukázal rovnou na dvě věci. Zaprvé tím dal znovu jasně najevo, že Slezsko a Polsko jsou dvě různé entity. Zadruhé, přestože není jmenovitě řečeno, o jaká knížata se má jednat, je možné, že termínem „duces Poloniae cum principatibus ipsorum“ se myslí právě Plocké knížectví.²⁵² Karel si tímto obecným pojmem navíc otevíral cestu k inkorporaci těch polských knížectví, které by mohl pod svou kontrolu získat v budoucnu.²⁵³

Polský historik J. Wyrozumski poukazoval na to, že udržování vlády nad vzdáleným Plockem bylo pro Lucemburky komplikované a dlouhodobě neudržitelné, což si podle jeho názoru uvědomoval i polský král Kazimír, jenž proto čekal na vhodnou situaci pro přerušování vazeb českého krále s tímto územím.²⁵⁴ Taková situace nastala

²⁴⁶ CIB II 1, s. 182-184, č. 164, výčet knížat na s. 183.

²⁴⁷ BAUER, *Poznámky k mírovým smlouvám*, s. 18, v pozn. 43 Bauer osvětluje vznik mylného tvrzení, že v listině byl Václav zmíněn. V edici je totiž před *principe Masoviae* doplněno v závorce *Wenceslao*. Této chyby v interpretaci se dopustil i POLA, *Plocké knížectví*, s. 59, který tvrdí, že listina zmiňovala i Václava Plockého.

²⁴⁸ NKDM II, č. 246, s. 249. POLA, *Plocké knížectví*, s. 61. Listina dnes uložena v Národním archivu Praha, *NA Praha*, AČK sign. 236.

²⁴⁹ Nejdříve tedy po smrti Václava Plockého v roce 1337, nejspíše před vydáním listiny v roce 1341.

²⁵⁰ O sérii listin blíže BOBKOVÁ, Lenka, 7. 4. 1348. *Ustavení Koruny království českého*, Praha 2006.

²⁵¹ „*Karolus rex Silesiae et Poloniae duces, ducatum Vratislaviae cum Vratislavia civitate et ceteris oppidis nec non Budissinensem et Gorlicensem marchias regno et coronae regni Bohemiae Romana regia auctoritate adiungit.*“ RBM V 1, s. 170, č. 339. Listina dnes uložena v Národním archivu Praha, *NA Praha*, AČK sign. 299.

²⁵² Termínem *duces Poloniae* se označovala knížata z Horního Slezska, což ovšem nevyklučuje i zařazení Plocka.

²⁵³ Ke stejnému závěru dospěl i J. Pola, k jehož názoru se tedy přikláním. POLA, *Plocké knížectví*, s. 62-63.

²⁵⁴ WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 104., Ačkoliv je pravda, že Plocko bylo od českých hranic poněkud vzdálené, nesouhlasím s argumentem, že bylo toto území neudržitelné pouze kvůli vzdálenosti, přestože je

v roce 1351, kdy zemřel český vazal v Plocku Boleslav III. Plocký kníže byl bezdětný, Karel proto udělil Plocké knížectví v léno Jindřichu V. Zaháňskému, který měl za manželku Boleslavovu sestru Annu.²⁵⁵ Než se však stačil Jindřich vůbec reálně ujmout vlády v Plocku, chopil se iniciativy polský král a zahájil rychlé vojenské tažení.

Vpadl do Mazovska a obsadil plocké knížectví. Z moci královského majestátu Kazimír převzal Boleslavovo dědictví a ponechal si dobytá území. Prohlásil, že lenní svazek Boleslava III. a Karla IV. byl vynucený, a tudíž je neplatný. Aby upokojil Boleslavovy bratry, kteří by se mohli po právu dožadovat dědictví, předal Zemovítovi III. a Kazimírovi I. území Sochaczewa a zbylé země – Plocko, Wisko a Zakroczymsko – slíbil bratrům postoupit v budoucnu. V případě smrti polského krále bez mužských potomků se bratrům měl majetek vrátit. Král se také zavázal vrátit Plock výměnou za Sochaczew, pokud by nevyřešil nároky Karla IV.²⁵⁶

Kazimír navíc dohodou z 18. září 1351 osvobodil mazovská knížata Zemovíta III. a Kazimíra I. z lenních závazků vůči Karlovi, z čehož zejména ve starší historiografii vznikl mylný dojem, že i bratři Boleslava byli leníky českého krále.²⁵⁷ Polský král však touto dohodou pouze anuloval případné budoucí lenní vazby, které by mohly vzniknout převzetím Plocka jedním z bratrů. To totiž bylo formálně stále českým lénem.²⁵⁸ Bratři českému králi ale hold nikdy nesložili, maximálně mohli Karlovi někdy v minulosti přislíbit, že by tak učinili v případě zdědění Plocka.²⁵⁹ K tomu ovšem chybí jakékoli písemné dokumenty. Navíc se domnívám, že pokud by měl Karel s bratry takovouto (alespoň ústní) dohodu, patrně by nejmenoval novým plockým knížetem Jindřicha V. Zaháňského. Karel si totiž byl dobře vědom, že dědictví po Boleslavovi převezmou jeho

to samozřejmě jeden z faktorů. Daleko to z Čech bylo i do Lucemburska či severní Itálie, kde se navíc Jan pokusil založit dědičnou signorii. Problémem Plocka bylo spíš obklopení mocnými nepřáteli – Polskem a Litvou. Dlouhodobě vojensky udržet tuto oblast by zkrátka bylo pro Lucemburky příliš nákladné.

²⁵⁵ NKDM II, č. 313, s. 325-326. Listina dnes uložena v Národním archivu Praha, *NA Praha*, AČK sign. 371.

²⁵⁶ NDKM II, č. 314, s. 326-329. Srov. POLA, *Plocké knížectví*, s. 63. GRABOWSKI, Janusz, *Między Polską, Luksemburgami, Litwą a zakonem krzyżackim. Uwagi nad zholdowaniem Mazowsza przez Kazimierza Wielkiego*, in: *Europa srodkowa i wschodnia w polityce Piastów. Materiały z sympozium "Europa srodkowa i wschodnia w polityce Piastów"*, Toruń, 14-15 grudnia 1995 r., ed. ZIELINSKA-MELKOWSKA, Krystyna, Toruń 1997, s. 121-138, zde s. 128. KACZMARCZYK, Zdzisław, *Kazimierz Wielki (1333-1370)*, Warszawa 1948, s. 144.

²⁵⁷ MALECZYŃSKA, Ewa, *Książęce lenno mazowieckie 1351-1526*, Lwów 1929, s. 27.

²⁵⁸ POLA, *Plocké knížectví*, s. 63.

²⁵⁹ K takovému závěru dospěl GRABOWSKI, *Między Polską*, s. 135.

bratři, jmenováním svého leníka Jindřicha chtěl tak český král uprázdněné léno uchránit před polským králem, nebo si alespoň uchovat nárok na toto území.²⁶⁰

Děni v Mazovsku a spory ohledně příslušnosti vratislavské diecéze byly předmětem listopadového setkání českého a polského krále ve Vratislavi roku 1351. Schůze nepřinesla významnější posun, ale zabránila vypuknutí otevřeného konfliktu, který si nyní nepřála ani jedna strana.²⁶¹

Kazimír postupně proměnil celé Mazovsko v léno polské koruny a učinil z bratrů Boleslava III. své vazaly.²⁶² Pro mazovská knížata mohlo být výhodné být součástí většího celku, který efektivně dokázal zajistit jejich ochranu před Litvou či řádem německých rytířů. Bratři se tak pravděpodobně dobrovolně rozhodli přísahat věrnost polskému králi. Byl to navíc pouze polský král, který mohl uvolnit plocké knížectví ze svazku s Korunou českou, protože mazovská knížata na to neměla diplomatické ani vojenské kapacity. Z dlouhodobého hlediska mohla knížata také spoléhat na smrt Kazimíra bez mužských potomků a doufat v případné znovuzískání nezávislosti na polském králi, přestože šance na takový vývoj byly velmi malé.²⁶³

Přestože do roku 1355 došlo definitivně k připoutání Mazovska k polskému králi, na plocké knížectví měl stále formální nárok Karel IV. V zájmu Kazimíra Velikého proto bylo, aby od Karla získal rezignaci na toto území. Nároky Karla IV. na Plock byly součástí jednání českého a uherského krále v roce 1353 v Budíně. Tehdy se kromě jiného řešila i otázka nároků na Svídnicko a Javorsko, která vyvstala spolu se sňatkem Karla IV. s Annou Svídnickou, neteří bezdětného Bolka II. Svídnického.²⁶⁴ Ludvík zde zřejmě vystupoval jménem Kazimíra jakožto následník polského trůnu. Karel IV. se zřekl svých nároků na Plocko výměnou za Ludvíkovu rezignaci na Svídnicko, Javorsko, města

²⁶⁰ Srov. GRABOWSKI, *Między Polską*, s. 127. POLA, *Plocké knížectví*, s. 63.

²⁶¹ HECK, *Karol a Kazimierz*, s. 186. KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 145. Kazimír byl v té době zaneprázdněn v Litvě a na Rusi, Karel se zaměřil na stabilizaci svého postavení v říši.

²⁶² Mezi polskými historiky se vedly dlouhé debaty o tom, kdy přesně se bratři stali vazaly polského krále. Celou diskuzi shrnuje GRABOWSKI, *Między Polską*, s. 121-124. Grabowski se přiklání k názoru, že vazalský vztah začal vznikat až s 18. zářím 1351, kde Kazimír ještě mazovská knížata označuje za samostatná. 24. února 1353 uznali bratři za svého pána Kazimíra Velikého a přijali znak nekorunovaného orla. Šlo o vědomý akt projevu rodinného pouta mazovských Piastovců k jejich pánovi. V západní Evropě bylo udělení léna často doprovázeno i udělením erbu vazalovi, obvykle se jednalo o snížený znak pána. GRABOWSKI, *Między Polską*, s. 131.

²⁶³ Motivaci knížat pro podřízení se Kazimírovi Velikému se snažil objasnit GRABOWSKI, *Między Polską*, s. 136-137.

²⁶⁴ Evropský kontext ke sňatku s Annou Svídnickou dodává BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 274. Svídnický vévoda podle dědické smlouvy odkazoval svá knížectví neteří Anně a jejím potomkům, kteří se narodí z manželství s českým králem. Detailněji ZELENKA, *Zápas o Svídnicko-Javorsko*, s. 102-103.

Byczynu a Kluczbork.²⁶⁵ Anjouovec si tak zajistil, že jako budoucí polský král bude moci operovat i v Mazovsku. Kazimír měl smlouvu ratifikovat do čtyř měsíců, to se však nestalo.²⁶⁶ Není jisté, jaký byl jeho názor na uzavřenou smlouvu. Karel IV. proto raději v inkorporačních listinách z roku 1355 přivtěluje ke Koruně české i Plocko, čímž vyslal jasný signál, že lucemburské nároky trvají, dokud oba panovníci nedospějí k dohodě o opaku.²⁶⁷

Na konci dubna roku 1356 přijel Kazimír do Prahy, byla to již jeho třetí návštěva v tomto městě.²⁶⁸ Kromě Plocka chtěl polský král řešit i svoji rodinnou situaci, protože plánoval definitivně opustit svou manželku Adelaidu Hessenskou, jež mu nedala dítě. Kazimír se listinou z 1. května vzdal nároků na Svídnicko a Javorsko, českému králi přenechal i města Byczynu a Kluczbork a anuloval všechny jeho dluhy. Karel se na oplátku vzdal práv na Plocko.²⁶⁹ Současně polský král obnovil dohodu z Namysłówa z roku 1348, Karel se znovu zavázal pomoci Kazimírovi v případě, že na něho zaútočí řád německých rytířů či vládci Braniborska.²⁷⁰ Piastovec si navíc vyžádal kopie Ludvíkových listin z Budína roku 1353.²⁷¹

Co se týče sňatku Kazimíra s Adelaidou Hessenkou, Karel se pokusil rozpadající se manželství zachránit tím, že polskému králi vyplatil věno Adelaidy.²⁷² Karel splacením opožděného věna chtěl Piastovce připravit o argument, že hessenský lantkrabě nesplnil své finanční závazky. Pokud by si totiž Kazimír našel novou manželku a měl by s ní syna, změnilo by to celou situaci ve střední Evropě, což si nepřáli Anjouovci ani Lucemburkové. Kazimír tak souhlas s rozvodem, pro který si přijel, od císaře nedostal.

²⁶⁵ NKDM II, s. 339-340, č. 324. CDM VIII, s. 164, č. 208. Listina dnes uložena v Národním archivu Praha, *NA Praha*, AČK sign. 392. Z. Kaczmarczyk smlouvy označuje za Ludvíkův svatební dar Karlovi. Dále tvrdí, že Ludvík se mstil Kazimírovi za to, že ho vynechal z příměří s Litvou, což se nejeví jako příliš pravděpodobné, protože uherský král svůj zájem v této době obracel spíš na Balkán. KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 149. Za svatební dar Ludvíkovu rezignaci označuje taktéž ZELENKA, *Zápas o Svídnicko-Javorsko*, s. 102.

²⁶⁶ SZCZUR, Stanisław, *Praski zjazd Kazimierza Wielkiego z cesarzem w 1356 roku*, in: *Polska i jej sąsiedzi w późnym średniowieczu*, Kraków 2000, s. 81-122, zde s. 90-91.

²⁶⁷ RBM VI, s. 85-87, č. 148. Listina dnes uložena v Národním archivu Praha, *NA Praha*, České gubernium – guberniální listiny, sign. 63. POLA, *Plocké knížectví*, s. 65.

²⁶⁸ První proběhla v roce 1335 po návratu z visehradských jednání, podruhé Kazimír přijel do Prahy v roce 1341, aby si vzal Karlovu sestru Markétu Lucemburskou, ta však pár dní před sňatkem zemřela.

²⁶⁹ BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 325. KAVKA, *Historie života*, s. 160. WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 123. RBM VI, s. 174-175, č. 327-328. Listiny v Národním archivu Praha, *NA Praha*, AČK, sign. 563 a 564.

²⁷⁰ RBM VI, s. 173, č. 326. Listina v Národním Archivu Praha, *NA Praha*, AČK, sign. 565.

²⁷¹ SZCZUR, *Praski zjazd*, s. 118. Kazimír chtěl pravděpodobně mít tyto listiny ověřené císařskou pečetí ve svém archivu. Tato kopie listin dnes uložena v Archiwum Głównie Akt Dawnych w Warszawie, *AGAD*, dok. perg. č. 0016.

²⁷² RBM VI, s. 181, č. 340. S. Szczur se domnívá, že původní listina nebyla vydána 8. května, ale již 24. dubna 1356, viz SZCZUR, *Praski zjazd*, s. 118.

Během pobytu v Praze se ovšem zamiloval do sličné vdovy Kristiny Rokycanerové a oženil se s ní. To v podstatě vyhovovalo Ludvíkovi i Karlovi, protože neprávoplatný, a navíc morganatický sňatek se pro jejich ambice jevil jako méně nebezpečný.²⁷³

Pražské setkání z roku 1356 se často interpretuje jako ratifikace budínských dohod z roku 1353.²⁷⁴ S. Szczur ovšem upozorňuje, že takový výklad je mylný. V Budíně se totiž nároků na Svídnicko a Javorsko vzdal Ludvík pouze za svoji osobu. Kazimírova listina tak sice v podstatě kopíruje znění této listiny, ale nároků se zříká jiná osoba, jedná se tedy o zcela nový krok. Jak uherský, tak i polský král byli spřízněni s Bolkem Svídnickým,²⁷⁵ Karel tak potřeboval rezignaci obou panovníků na jejich případné nároky na tato knížectví.²⁷⁶ Nabízí se taktéž otázka, proč Kazimír obnovoval namysłówskou smlouvu platnou již osm let. Zde se přikláním ke Szczurovi, jenž hledá odpověď v Karlově nově získaném titulu císaře, dohoda tím tak dle něho získala nový rozměr.²⁷⁷

Pražský sjezd úspěšně ukončil otázku českého vazalství v Plocku. Karel si navíc vyřešením potenciálních nároků na Svídnicko-Javorsko zajistil, že v budoucnu bude mít konečně pod kontrolou všechna slezská knížectví. Jedná se tak o velmi důležitý mezník v česko-polských vztazích. Výsledkem setkání tak prakticky bylo rozdělení sfér vlivu – Karel omezil své ambice pouze na Slezsko, Kazimír zase získáním Mazovska stabilizoval své postavení na východě, kam od 50. let směřoval svá tažení, konkrétně na Litvu a Rus. F. Kavka dokonce označuje rok 1356 za definitivní konec lucembursko-piastovského zápasu o polskou korunu.²⁷⁸

²⁷³ BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 326. KAVKA, *Historie života*, s. 189. SZCZUR, *Praski zjazd*, s. 111-112.

²⁷⁴ Srov. kupříkladu BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 325. KAVKA, *Historie života*, s. 189.

²⁷⁵ Anna Svídnická byla neteří uherského krále. Matka Bolka Svídnického byla sestra Kazimíra.

²⁷⁶ SZCZUR, *Praski zjazd*, s. 104, 106.

²⁷⁷ TAMTÉŽ, s. 109.

²⁷⁸ KAVKA, *Historie života*, s. 189. Naopak podle S. Szczura pražský sjezd nepřinesl nic nového a významného, vyzdvihuje pouze vyřešení některých sporů. SZCZUR, *Praski zjazd*, s. 112.

4. Krakovský kongres z roku 1364

Důležitým momentem pro vývoj nejen česko-polských vztahů bylo setkání panovníků v Krakově roku 1364. Cílem této kapitoly je provést analýzu tohoto kongresu, zaměřit se na jeho průběh a důsledky. Na základě výsledků provedeného rozboru a následné komparace s vybranými summity Karla IV. bude krakovská schůzka zhodnocena v širším kontextu, včetně mezinárodní situace.

4.1 Mezinárodní situace na počátku 60. let 14. století

Počátek 60. let se vyznačoval velkým napětím ve střední Evropě. Proti císaři Karlovi IV. se začala formovat koalice, jejíž potenciál v případné válce nebyl vůbec zanedbatelný. Na počátku ledna 1362 byl uzavřen habsbursko-anjouovský spolek namířený proti Karlovi a jeho bratrovi Janu Jindřichovi.²⁷⁹ Přestože Rudolf IV. Habsburský do té doby spolupracoval s císařem v Itálii a prostřednictvím sňatku s Kateřinou byl i Karlovým zetěm, rozhodl se, zřejmě z důvodů neuspokojených osobních ambic, vyměnit kooperaci s císařem za alianci s Ludvíkem Uherským.²⁸⁰ Uherský král měl jít do konfliktu kvůli hanlivým vyjádřením Karla IV., kterými císař údajně urazil Ludvíkovu matku Alžbětu Lokýtkovnu.²⁸¹ Pro celý tento spor se proto zejména v polské historiografii vžilo označení „*wojna o cześć kobiety*“, tedy „válka o čest ženy“.²⁸²

²⁷⁹ KAVKA, Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví, s. 11. GRODECKI, Roman, *Kongres krakowski w roku 1364*, Warszawa 1939, používám 2. vydání Kraków 1995, s. 74.

²⁸⁰ F. Kavka vývoj označuje za „zvrát aliancí“. Spekuluje nad možností, že Rudolf nebyl spokojen s Karlovou podporou habsburského tažení proti akvilejskému patriarchátu. TAMTÉŽ. F. Seibt vidí za příčinu ochlazení habsbursko-lucemburských vztahů narození Karlova syna Václava v roce 1361. To mělo údajně Rudolfovi definitivně překazit jeho plán na možné nárokování dědictví po Karlovi IV. SEIBT, Ferdinand, *Karel IV.: císař v Evropě (1346-1378)*, Přeložila Markéta MAUROVÁ, Praha 1999, s. 307. K tomuto názoru se přiklání i ŚLIWIŃSKI, Józef, *Walka o koronę polską. Zjazd monarchów w Krakowie w 1364 roku*, Olsztyn 2012, s. 77. Zatímco Seibt označuje za iniciátora koalice Ludvíka Uherského, někteří historici roli „hnacího motoru“ přisuzují právě Rudolfovi IV., kupříkladu KACZMARCZYK, Kazimierz, s. 191. KAVKA, *Historie života*, s. 211. SZCZUR, Stanisław, *Krakowski zjazd monarchów w 1364 roku*. *Roczniki Historyczne* 64, Poznań 1998, 35-58, zde s. 42.

²⁸¹ O tom píše kronikář Jan Długosz, který uherským poslům vkládá do úst následující: „*Jsmo připraveni se pustit do rovného boje a souboje, abychom ubránili čest našeho krále a jeho matky s vámi nebo kýmkoli jiným, kdo chce bránit vaše slova. A za tato bolestně škodlivá slova, která jsi ty, první mezi králi, neměl ve jménu našeho krále a všech jeho království pronést, oznamujeme pomstu tobě, tvé říši, království českému a všem tvým majetkům...*“ DĘGOSZ, *Roczniki*, s. 396. Dnes ovšem převažuje názor, že se jednalo pouze o jakési vyšší posvěcení konfliktu. Srov. KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 11. SEIBT, *Karel IV.*, s. 307.

²⁸² Tak tento konflikt nazval Karol Szajnocha, který se tímto tématem zabýval již v 19. století. Jeho studie byla vydána v roce 1928 viz SZAJNOCHA, Karol, *Wojna o cześć kobiety*, Łódź 1928. Dostupné online z: <http://www.sbc.org.pl/Content/334643/PDF/334643.pdf>. Zpracování se dočkalo i českého překladu z pera Heleny Teigové viz TÝŽ, *Válka o čest ženy*, Praha 1947. Závěry studie, ve které navíc autor nesprávně spojuje sňatek Karla IV. s Alžbětou Pomořanskou a krakovský kongres z roku 1364 do jedné události, jsou

Ke koalici se připojil i Menhard III. Tyrolský. Historiografie tradičně do protilucemburské aliance zařazuje i polského krále Kazimíra.²⁸³ V konfliktu je pak obvykle popisován jako jeden z účastníků Ludvíkova tažení v roce 1362. Podle mého názoru je však situace poněkud složitější.

Přestože byl Kazimír spojencem Ludvíka Uherského, pomoc mu měl poskytnout pouze při obraně. Když tedy Ludvík téhož léta vyhlásil válku Karlovi, polského krále se tato válka netýkala a nemusel se jí účastnit. Kazimír koalici podle některých autorů vojenskou pomoc přesto poskytl.²⁸⁴ Jediný doklad o potenciální účasti polského krále na Ludvíkově letním tažení je listina z 10. července 1362, jejíž místo vydání je Trnava. Dokument se týká obchodních styků s Rudolfem IV. a neobsahuje žádné zmínky o válečných akcích.²⁸⁵ Následně je ovšem doloženo, že 18. července byl již Kazimír zpět v Polsku, konkrétně ve vsi Daleszyce. Za osm dní by tak král musel urazit přibližně 500 kilometrů, proto se poslední výzkumy přiklánějí k tomu, že osobní přítomnost polského krále v Trnavě nelze prokazatelně doložit.²⁸⁶ J. Wyrozumski si případnou účast Kazimíra vykládal jako jeho možný úmysl dělat prostředníka mezi válečnými stranami, popřípadě se účastnil tažení pouze symbolicky jakožto projev hněvu nad slovy, kterými měl Karel urazit jeho sestru Alžbětu.²⁸⁷ Když poté papež žádal o zastavení konfliktu, Kazimír mezi jmenovanými panovníky chybí.²⁸⁸ Kromě toho je následně společně s Bolkem II. Svidnickým vybrán oběma stranami jako arbitr.²⁸⁹ Kdyby byl aktivní součástí jednoho

dnes již překonané, podobně jako úvodní slovo od Václava Chaloupeckého, akcentujícího snahy Karla IV. o vytvoření sjednoceného západoslovanského státu proti „německým Křižákům“.

²⁸³ Srov. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 369. HECK, *Karol IV. a Kazimierz*, s. 188. KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 191. KAVKA, *Historie života*, s. 211. TÝŽ, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 17. SEIBT, *Karel IV.*, s. 307. SPĚVÁČEK, Jiří, *Karel IV.: Život a dílo (1316-1378)*, Praha 1979, s. 252. SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 42.

²⁸⁴ KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 191. SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 42.

²⁸⁵ MHH AE II, s. 587-588, č. 426.

²⁸⁶ A. Marzec dospěl k názoru, že Kazimír Veliký v létě roku 1362 v Uhrách přítomen nebyl a na jednání s Rudolfem IV. vyslal pouze diplomatickou misi. Srov. MARZEC, Andrzej, *Porozumienie Kazimierza Wielkiego z Rudolfem IV Habsburgiem z roku 1362*, in: *Teki krakowskie 5*, Kraków 1997, s. 125-133. GAŚSIOROWSKI, Antoni, *Kazimierz Wielki w Trnawie latem 1362 roku. Nad zagadkami historii politycznej średniowiecznej Polski*, in: *Przegląd Historyczny 89*, Warszawa 1998, č. 3, s. 467-474. Pro srovnání: kyperskému králi v roce 1364 trvala cesta z Krakova do Vídně deset dní (*Qu'à Vienne vint sus la Denoe, / a X. journées de Cracoe*). DE MACHAUT, Guillaume, *La prise d'Alexandrie ou Chronique du roi Pierre I. de Lusignan*, ed. DE MAS LATRIE, Louis, Genève 1877, s. 43, v. 1412-1413.

²⁸⁷ WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 131.

²⁸⁸ Kupříkladu MHH AE II, s. 590, č. 428. TAMTÉŽ, s. 592-594, č. 431. TAMTÉŽ, s. 595, č. 433. Papež kvůli situaci v severní Itálii nemohl dopustit ozbrojený konflikt ve střední Evropě. Vynecháním Kazimíra papežství dalo najevo, že Polsko se tohoto konfliktu neúčastní. Srov. GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 78. SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 42-43. WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 131.

²⁸⁹ Jak lze usuzovat z jejich rozsudku z 12. prosince 1363. CDH IX/3, s. 353-354, č. 182. RBM VII, s. 921, č. 1536. SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 44.

z táborů, pravděpodobně by nemohl působit v roli „neutrálního“ rozhodčího. Z výše zmíněného lze tedy usuzovat, že Kazimír nebyl přímým účastníkem protilucemburské koalice a spíše takticky vyčkával, zda by z konfliktu nemohl něco vytěžit.²⁹⁰

11. července 1362 zemřela Anna Svidnická a Karel požádal o příměří, s čímž druhá strana souhlasila.²⁹¹ Protilucemburská koalice se navíc začala sama rozpadat, k žádné válečné akci nedošlo a po smrti Menharda III. v lednu 1363 obrátil Rudolf IV. svou pozornost do Tyrol. Ludvík tak zůstal proti Karlovi osamocen.

Na jaře roku 1363 se podařilo Karlovi dojednat sňatek s dcerou Bogislava V., vévody z Pomořan-Wolgastu, která byla zároveň Kazimírovou vnučkou. Tento výběr dokazuje Karlovo zaměření na severovýchod. Tradičně je tento krok vykládán jako snaha rozbít protilucemburskou koalici, vyřadit z ní Kazimíra a využít jeho vlivu k obnovení spojení s Ludvíkem.²⁹² Objevuje se však i názor, že Karel IV. sňatkem s vnučkou Kazimíra získal možný nárok na polský trůn.²⁹³ Kazimír mohl na oplátku získat nějaké výhody, nabízel se Karlův souhlas s potenciálním ovládnutím západních Pomořan.²⁹⁴ Svatba s Alžbětou Pomořanskou se uskutečnila za velké slávy v Krakově 21. května 1363.²⁹⁵

Od ledna 1363 působil ve střední Evropě také papežský legát Pietro Corsini z Volterry, který měl za cíl vyjednat mír.²⁹⁶ Do Prahy dorazil v průběhu června roku 1363. Již 8. května ovšem proběhla schůzka Karla a Ludvíka v Uherském Hradišti. Kromě uzavření příměří na neurčitou dobu se na této schůzce pravděpodobně taktéž dohodli na

²⁹⁰ Příkláním se tedy k závěru R. Grodeckého, který nepovažuje Kazimíra za aktivního účastníka konfliktu a nezařazuje ho tak mezi členy ani jedné konfliktní strany. GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 77. Kazimírova malého zájmu na celé protilucemburské akci si všimají KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 17. TÝŽ, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378): země České koruny, rodová, říšská a evropská politika I*, Praha 1993, s. 191. ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 81. SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 42-43. Kaczmarczyk navíc vyslovuje tezi, že Kazimír předpokládal, že k žádnému skutečnému boji nedojde, a proto ani nezaútočil na Slezsko. KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 191.

²⁹¹ CDH IX/3, s. 291-292, č. 147. CDM IX, s. 210-211, č. 285.

²⁹² Srov. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 375. KAVKA, *Vláda Karla IV. I*, s. 199. MONNET, Pierre. *Karel IV.: Evropský císař*, Praha 2023, s. 74. SPĚVÁČEK, *Karel IV.*, s. 254. F. Seibt hodnotí sňatek tak, že se Karel „přiženil do středu svých nepřátel“, viz SEIBT, *Karel IV.*, s. 307.

²⁹³ KAVKA, *Vláda Karla IV. I*, s. 199.

²⁹⁴ KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 13. TÝŽ, *Vláda Karla IV. I*, s. 199. ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 89, 91. Śliwinski navíc za iniciátora sňatku považuje Kazimíra a odmítá v literatuře převládající názor, že návrh přišel od císaře, který chtěl tímto krokem rozbít polsko-uherskou koalici. Kazimír potřeboval podporu Karla IV. v jeho snahách o anulování sňatku s Adelaidou Hessenskou a také jeho souhlas s novým sňatkem s Jadwigou Zaháňskou.

²⁹⁵ Srov. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 376. ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 90. K osobě Alžběty Pomořanské ZDRENKA, Joachim, *Elżbieta, córka Bogusława V księcia pomorskiego żoną cesarza Karola IV*, in: *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka* 32, 1977, č. 1, s. 1-11.

²⁹⁶ WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 131. SPĚVÁČEK, *Karel IV.*, s. 252.

rozhodčích svého sporu – Kazimírovi III. a Bolku II.²⁹⁷ Rozsudek smírčího soudu byl vydán 12. prosince. V něm stálo, že uherský král a rakouští vévodové mají spolu s císařem uzavřít mír, ukončit své spory a být přáteli.²⁹⁸ Skutečný význam arbitřů v procesu uvolnění napětí mezi Lucemburky, Anjouovci a Habsburky je nicméně některými badateli zpochybňován.²⁹⁹

Setkání mezi samotnými aktéry proběhlo v Brně v únoru roku 1364. Výběr místa v rámci možností odpovídal pravidlu „na půli cesty“, přestože z Vídně to bylo logicky do Brna blíže než z Prahy či Visegrádu. Karel IV. nejprve potvrdil Rudolfovi držbu Tyrolska a udělil mu ho v léno. Následně byla uzavřena mírová smlouva mezi Karlem IV., českým králem Václavem a markrabětem Janem Jindřichem na jedné straně a Ludvíkem Uherským a rakouskými vévody na straně druhé. Aktéři odložili veškeré neshody a spory a slíbili si přátelství. Kromě arbitřů měly zásadní roli při sjednávání kompromisu sehrát i dvě ženy – Alžběta Lokýtkovna, matka Ludvíka Uherského, o jejíž čest se údajně mělo bojovat, a Kateřina Lucemburská, manželka Rudolfa IV.³⁰⁰ V Brně byly taktéž uzavřeny lucembursko-habsburské dědické smlouvy.³⁰¹ Polský král se navíc s některými z aktérů měl již zanedlouho setkat na sjezdu v Krakově...

4.2 Účastníci kongresu

Než přistoupíme k průběhu samotného krakovského setkání v září roku 1364, je nejprve nutné vyjasnit, koho lze pokládat – ať už s větší či menší jistotou – za účastníka

²⁹⁷ GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 80. KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 195. KAVKA, *Historie života*, s. 214.

²⁹⁸ CDH IX/3, s. 353-354, č. 182. RBM VII, s. 921, č. 1536. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 378. KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 196. SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 45. WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 132.

²⁹⁹ Příčiny uvolnění napětí vidí v dohodě samotných aktérů sporu za účasti papežského legáta ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 93. Roli papežského legáta velmi vyzdvihuje SPĚVÁČEK, *Karel IV.*, s. 252-253. Naopak za významné považuje příspěvi arbitřů WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 133.

³⁰⁰ CDM IX, s. 252-254, č. 337 – 8. 2. 1364, potvrzení držby Tyrolska; CDM IX, s. 254-256, č. 338-339 – 10. 2. 1364, mírová smlouva, na s. 255 kromě arbitřů zmíněna i zásluha „*honeste et sapientis Katherine de Boemia*“. Mírová smlouva dnes uložena v Národním archivu Praha, *NA Praha*, AČK sign. 884. Papež v zaslal červnu zprávu uherskému králi a jeho matce, ve které je chválil za uzavření míru s Karlem. MHH AE II, s. 612-613, č. 449-450. K interpretaci vídeňského setkání srov. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 380. KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 197. KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 17. TÝŽ, *Vláda Karla IV. I*, s. 206. SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 46. WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 133.

³⁰¹ CDM IX, s. 257-259, č. 340. Smlouva dnes uložena v Národním archivu Praha, *NA Praha*, AČK sign. 882-883. V souvislosti s nástupnickými dohodami byla vypracována řada dalších listin potvrzujících toto ustanovení. Kupříkladu CDM IX, s. 260-263, č. 341-344. O dědických smlouvách více BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 378-386. KAVKA, *Vláda Karla IV. I*, s. 206. SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 47.

tohoto kongresu. Seznam přítomných nám kromě jiného totiž také může posléze pomoci lépe určit program, respektive vyloučit některé mylně předpokládané příčiny schůzky.

Největší komplikací při upřesňování hostů v Krakově je skutečnost, že samotný kongres je v pramenech často spojován s jinou velkou událostí, jež se odehrála v téměř městě a víceméně v téže době, a to se svatbou Karla IV. a Alžběty Pomořanské z května 1363. Tak činí kupříkladu kronikář Jan Długosz, který píše, že „*král Kazimír na velké náklady uspořádal mnohadenní svatbu pro svou vnučku, dceru knížete slupského, která byla provdána za císaře Karla za přítomnosti čtyř králů a mnoha dalších knížat.*“³⁰² Długoszova kronika byla napsána přibližně až o sto let později, je tedy pochopitelné, že kronikáři takto blízké události zkrátka splynuly, a proto podle jeho informací proběhla jedna velká oslava v roce 1363. *Rocznik świętokrzyski nowy*, jehož hlavní část pokrývá druhou polovinu 14. století až do smrti královny Hedviky roku 1399, k roku 1364 žádnou informaci neposkytuje. Obsahuje záznamy pouze k létům 1363 a 1366. O roku 1363 se zde dočteme, že tehdy proběhla v Krakově svatba císaře Karla s Alžbětou, dcerou Bogislava, knížete kašubského, za přítomnosti mnoha králů.³⁰³ *Kronika katedralna krakowska* podává následující informaci: „*A protože byl [Kazimír] považován za největšího ze všech králů, chtěl ukázat slávu svého království, uspořádal léta Páně 1363 ve městě Krakově velkou hostinu...*“³⁰⁴ Špatnou dataci přebrala z těchto pramenů i spousta historiků, kteří za rok konání kongresu považují právě rok 1363 a zaměňují událost s květnovou svatbou. Tento názor se objevuje zejména ve starší historiografii.³⁰⁵

Krakovský kongres naopak správně datuje báseň *Dobytí Alexandrie (La prise d'Alexandrie)* od francouzského básníka Guillaumea de Machaut.³⁰⁶ Ten předtím působil třicet let ve službách českého krále Jana Lucemburského, v době krakovského sjezdu

³⁰² Vychází z polského překladu DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 401.

³⁰³ *Rocznik świętokrzyski nowy*, in: Monumenta Poloniae historica = Pomniki dziejowe Polski. T. 3 (= MPH III), Lwów, 1878, s. 80. O *Roczniku* více DĄBROWSKI, Jan, *Dawne dziejopisarstwo polskie (do roku 1480)*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1964, s. 57–60. BŁAZIAK, Maria, „*Rocznik świętokrzyski nowy*“ – *rocznikiem mansjonarskim czy andegaweńsko-jagiellońskim?*, in: *Studia Źródloznawcze* 37, Warszawa 2000, s. 49–63.

³⁰⁴ Kronika správně vydána v KĘTRZYŃSKI, Wojciech, *O rocznikach polskich*, in: *Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny. Serya II. Tom 9*, Kraków 1897, cit. úryvek s. 352.

³⁰⁵ Podle J. Spěváčka se měl svatby Karla s Alžbětou Pomořanskou zúčastnit i kyperský král, který „*svou poloorientální suitou dodal císařské svatbě zvláštní kolorit*“ SPĚVÁČEK, *Karel IV.*, s. 254. Krakovský kongres nesprávně datuje do roku 1363 a spojuje ho se svatbou i F. Seibt, jenž navíc za iniciátora považuje Karla, který měl setkání uspořádat, aby si zajistil mír před další římskou jízdou. SEIBT, *Karel IV.*, s. 318.

³⁰⁶ DE MACHAUT, Guillaume, *La prise d'Alexandrie ou Chronique du roi Pierre I. de Lusignan*, ed. DE MAS LATRIE, Louis. Genève 1877. Některé pasáže do češtiny přeložil ČERNÝ, *Staročeská milostná lyrika*, s. 198–204.

pracoval pro kyperského krále Petra I. z Lusignanu, jenž se měl tohoto setkání účastnit.³⁰⁷ De Machaut nebyl přímým účastníkem, vládce Kypru na jeho evropskou cestu nedoprovázel, ale lze si představit, že na královském dvoře na Kypru získal svědectví možná přímo od krále Petra, potažmo od někoho z jeho doprovodu. Báseň, ač je její znění jistě velmi přehnané, se pro určení účastníků jeví jako důvěryhodnější zdroj, protože na rozdíl od zdrojů polské provenience kyperský král o žádném dalším krakovském setkání nevěděl, a tudíž nemohl různé události slučovat do jedné.

Nyní je třeba se zaměřit na to, kdo se měl podle pramenů slavného setkání zúčastnit. Długosz k tomu píše toto: „... *polský král Kazimír prostřednictvím zvláštních poselů slavnostně zve sousední krále a knížata, jmenovitě: svého synovce, uherského krále Ludvíka, dánského krále Zikmunda a kyperského krále Petra, bavorského vévodu Otu, knížete mazovského Zemovíta, syna své sestry Boleslava Svidnického, opolského knížete Vladislava a další polská knížata.*“³⁰⁸ Přinejmenším zarážející je fakt, že za „*sousední krále a knížata*“ Długosz neváhá označit jak dánského krále Waldemara, kterého navíc chybně pojmenoval Zikmund, tak i Petra ze vzdáleného Kypru. Možná chtěl označením poukázat nikoliv na geografickou blízkost zemí, ale na spřízněnost panovníků, ať už prostřednictvím rodinných vazeb, přátelství či společných zájmů. Jelikož kronikář událost zaměňuje s již zmíněnou svatbou, účastníky jsou podle něho logicky i Karel IV. a nevěsta Alžběta Pomořanská s otcem Bogislavem V. z Pomořan-Wolgastu.

Rocznik świętokrzyski nowy mezi hosty řadí uherského krále Ludvíka, polského krále Kazimíra, českého krále Václava, krále kyperského (u něhož nepíše jméno) a dánského krále Waldemara, kterého nazývá Zikmundem. Přítomný měl být i velký počet knížat, z nichž konkrétně jmenuje Otu Bavorského, Bolka Svidnického, Vladislava Opolského a Zemovíta Mazovského. Zajímavé že, že *Rocznik* za hostitele považuje císaře Karla, nikoliv polského krále.³⁰⁹ *Kronika katedralna krakowska* poskytuje následující výpis účastníků: „... *Karel IV., císař Římanů a král český se svými knížaty, král uherský se svými knížaty, král kyperský, král dánský, všechna knížata polská a vojáci z různých zemí.*“³¹⁰ Součástí onoho „*convivium maximum*“ byl samozřejmě i pořadatel Kazimír.

³⁰⁷ K de Machautovu působení na dvoře českého krále Jana nejnověji studie Jany Fantysové Matějkové, kde i další literatura, viz FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ, Jana, „*S'en puis parler plus clerement*“. *Guillaume de Machaut jako dvorský úředník a básník na dvoře Jana Lucemburského (ca 1323–1346)*, in: *Český časopis historický* 120, 2022, č. 3-4, s. 541-606.

³⁰⁸ DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 401-402.

³⁰⁹ MPH III, s. 80.

³¹⁰ KĘTRZYŃSKI, *O rocznikach*, s. 352.

De Machaut ve své básni kromě samotného kyperského krále a Karla IV. zmiňuje také krále Uher a Polska. Za iniciátora setkání je považován nesprávně císař.³¹¹

Za jisté účastníky lze považovat Karla IV., uherského krále Ludvíka a hostitele Kazimíra. Přítomen byl určitě i kyperský král Petr I. Ten se v roce 1362 vydal na diplomatickou výpravu po Evropě, aby získal podporu pro myšlenku křížáckého tažení do Svaté země. Po pádu Jeruzaléma se Kypr stal nejvýchodnější základnou křesťanství. Nejprve se Petr I. vydal na Rhodos, kde jeho záměr podpořili johanité, na počátku roku 1363 pak trávil čas v Benátkách, odkud se přes Janov dostal až do Avignonu. Nově zvolený papež Urban V. jeho myšlenku na křížovou výpravu podpořil a francouzský král Jan II. Dobrý dokonce celé tažení zaštitil tím, že se prohlásil za hlavu kruciáty. Papež navíc evropským panovníkům rozeslal dopisy, kde je o celé události informoval. V říjnu se Petr I. vydal do Anglie, kde se ovšem setkal spíše s vlažnější reakcí. Na počátku roku 1364 zemřel Jan II. Dobrý, kyperského krále tedy napadlo obrátit se s prosbou o pomoc na formální světskou hlavu křesťanstva – císaře Karla IV.³¹²

Karel sice přislíbil kyperskému králi svoji pomoc, jednalo se však spíše o taktický krok. Navrhl totiž, aby se k němu Petr I. připojil na jeho cestě do Krakova, kde se císař poradí s ostatními panovníky, protože takto závažné rozhodnutí nemůže učinit sám. Přestože Karel slíbil pomoci, aby demonstroval svoji sílu a splnil úlohu křesťanského panovníka, svoji přísahu zřejmě nemyslel vážně.³¹³ Tím, že vzal kyperského vládce s sebou do Krakova, chtěl možná do účasti na kruciátě vmanévrovat polského a uherského krále, čímž by oslabil jejich roli ve střední Evropě a takříkajíc odlákal jejich pozornost.³¹⁴ Je však otázkou, zda sám Karel vůbec viděl v takovémto případném plánu větší šanci na úspěch.

³¹¹ DE MACHAUT, *La prise d'Alexandrie*, s. 41, v. 1314-1345.

³¹² DE MACHAUT, *La prise d'Alexandrie*, s. 21-37, v. 661-1203. K cestě kyperského krále po Evropě podrobně BURKIEWICZ, Łukasz, *Podróż króla Cypru Piotra I z Lusignan po Europie w latach 1362-1365 i jego plany krucjatowe*, in: *Studia Historyczne* 50, 2007, č. 1, s. 3-29.

³¹³ DE MACHAUT, *La prise d'Alexandrie*, s. 37-39, v. 1204-1267. Srov. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 384. KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 200. KAVKA, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378): země České koruny, rodová, říšská a evropská politika II*, Praha 1993, s. 13.

³¹⁴ Srov. DĄBROWSKA, Małgorzata, *Peter of Cyprus and Casimir the Great in Cracow*, in: *Byzantiaka* 14, 1994, s. 257-267, zde s. 266. GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 92. KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 200.

V pramenech je mezi hosty většinou zmiňován i dánský král.³¹⁵ Tuto informaci proto převzala i řada badatelů a vyskytuje se tak i v mnoha publikacích.³¹⁶ Severskou historiografií ale bylo prokázáno, že v inkriminovanou dobu, tedy koncem září 1364, pobýval dánský král Waldemar ve Skandinávii.³¹⁷ Tento fakt posléze převzali i polští historici.³¹⁸ Nabízí se otázka, proč tedy prameny vůbec dánského krále zmiňují. Situace je ještě poněkud složitější. Mezi květnem 1363 a zářím 1364 totiž proběhlo ještě jedno setkání v Krakově, a to v prosinci. V době vyhlášení smírčího rozsudku arbitry Kazimírem a Bolkem byl v Krakově přítomen taktéž dánský král. Polský král uzavřel 13. prosince 1363 s Waldemarem spojení a oba vládcí si navzájem slíbili věčné přátelství.³¹⁹ Z toho lze usuzovat, že prameny pletou dohromady ne dvě, ale rovnou tři různá krakovská setkání. Zde se přikláním k názoru skandinávské a polské historiografie, že dánský král nemohl být v danou dobu v Krakově, a proto Waldemara IV. (resp. V.)³²⁰ ze seznamu účastníků vylučuji.

Následně prameny ve výčtu hostů zmiňují i další jména, jejichž účast nelze ani uspokojivě potvrdit, ani vyvrátit. Je tedy možné se pouze domýšlet, že mezi hosty pravděpodobně nebyl tříletý český král Václav, jehož přítomnost na kongresu, kde se

³¹⁵ Srov. DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 401-402. MPH III, s. 80. KĘTRZYŃSKI, *O rocznikach*, s. 352.

³¹⁶ Kupříkladu BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 384. GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 60. KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 200. KAVKA, *Vláda Karla IV. II*, s. 13. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 137. WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 139, 141.

³¹⁷ TÄGIL, Sven, *Valdemar Atterdag och Europa*, Lund 1962, s. 209, 249. 4. října je přítomnost Waldemara doložena ve švédském Falsterbo. CHRISTENSEN, C. A. – NIELSEN, Herluf, eds., *Diplomatarium Danicum III*, č. 7, 1364-1366, København 1972, s. 173, č. 157.

³¹⁸ V Polsku na novou informaci poprvé upozornil Z. H. Nowak v recenzi na výše zmíněnou knihu S. Tägila, viz NOWAK, Zenon Hubert. rec. *Valdemar Atterdag och Europa* (TÄGIL, Sven), in: *Zapiski Historyczne* 34, Toruń 1969, č. 2, s. 107-109. Poznatek je reflektován v polském bádání o účastnících krakovského kongresu, srov. SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 36. ŚLIWIŃSKI, Józef, *Kongres monarchów w Krakowie z września 1364 roku*, Olsztyn 1997, s. 88-89. TÝŽ, *Walka o koronę polską*, s. 109-110.

³¹⁹ „...exnunc vnionem ami cabilem fraternamque amiciciam iniuimus et fecimus perpetuo duraturam.“ O edici tohoto dokumentu se zasloužil polský historik K. Maleczyński, který se ve své studii zaměřil na dvě nevydané listiny polského krále Kazimíra týkající se Dánska. MALECZYŃSKI, Karol, *Dwa niedrukowane akty przymierza Kazimierza Wielkiego z Danją z r. 1350 i 1363*, in: *Kwartalnik Historyczny* 45, Lwów 1931, č. 2-4, s. 254-259, na s. 254 podotýká, že listina z 13. prosince 1363 je v úzké souvislosti s arbitrážním aktem vydaným o den dříve Kazimírem a Bolkem, edice této listiny, z níž cit. úryvek, na s. 258-259.

³²⁰ V dánské historiografii se objevuje názor, že Waldemar byl ve skutečnosti již pátým králem s tímto jménem. Obvykle se totiž zapomíná na Waldemara Mladého, syna Waldemara II. a dcery Přemysla Otakara I. Dagmar. Ten byl od roku 1218 spoluvládce svého otce v Dánsku, ovšem zemřel již v roce 1231, dříve než Waldemar II., a tak se samostatným dánským králem nikdy nestal. Na náhrobním kamení má ovšem napsáno „*Waldemarus Tertius Rex Daniae*“ a s touto pořadovou číslovkou vydal i jednu listinu. Podrobněji SKYUM-NIELSEN, Niels. *König Waldemar V. Atterdag von Dänemark. Persönlichkeit und Politik*, in: *Hansische Geschichtsblätter* 102, Köln 1984, s. 5-20, zde s. 18, pozn. 47, kde i další literatura.

nepochybně projednávaly záležitosti hodné setkání nejvyšší úrovně, se vzhledem k jeho věku jeví jako nesmyslná.³²¹

Ze seznamu hostů je patrně možné vyloučit i rakouské vévody. Guillaume de Machaut ve své básni totiž popisuje cestu kyperského krále z Krakova do Vídně, kde měl Petr I. potkat „mocného a bohatého“ rakouského vévodu.³²² Pokud by byli Habsburkové na kongresu, odjížděl by kyperský král nejspíše v jejich doprovodu. Básník ovšem píše, že kyperský král rakouského vévodu našel až ve Vídni. Zdá se tedy, že kyperského krále na cestě z Krakova již nedoprovázela žádná významná osobnost, neboť týž básník, jenž barvitě popisoval společnou cestu Petra I. s Karlem IV. do Krakova, najednou o jakémkoliv Petrově doprovodu mlčí.³²³ Nevidím žádný důvod pro to, aby případnou společnou cestu s rakouskými vévody de Machaut vynechal. Jestliže rakouští vévodové neodjeli ze setkání dříve, což se jeví jako nepravděpodobné, hovoří indicie spíše pro jejich nepřítomnost na sjezdu.³²⁴

Absence jakékoliv zmínky o manželkách účastníků naznačuje, že ani ty se schůzky pravděpodobně neúčastnily. Zatímco de Machaut o protějškách králů během setkání v Krakově mlčí, po příjezdu Petra I. do Vídně ihned vypráví o velmi přátelské *duchesse* a dalších dámách, jejichž jména nezná.³²⁵ Možnou nepřítomnost žen panovníků na setkání podporuje i fakt, že samotný hostitel v této době žádnou legitimní manželku po boku neměl, a tak by mohl příjezd ostatních vládců s manželkami k „osamocení“ Kazimírovi vyznít poněkud nevhodně.³²⁶ Alžbětu Pomořanskou proto vyřazují ze seznamu účastníků.

³²¹ Srov. GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 59. ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 111.

³²² DE MACHAUT, *La prise d'Alexandrie*, s. 43-44, v. 1402-1429. Setkání s rakouským vévodou ve Vídni v. 1414-1417: „... Là trouva le duc d'Osteriche, / Un noble duc, puissant & riche, / Qui estoit sires de la ville / Et dou pais.“

³²³ Popis společné cesty Petra a Karla DE MACHAUT, *La prise d'Alexandrie*, s. 39-40, v. 1268-1288.

³²⁴ K tomuto názoru dospěl i GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 58. O jeho závěr se opírá ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 111. S. Szczur označuje takové vysvětlení za „slabou premisu“. Podle něho diplomatický zvyk vyžadoval pozdravit přijíždějícího panovníka před městskými branami a rakouská knížata to pravděpodobně činila bez ohledu na to, zda se s váženým hostem předtím setkala či nikoli. SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 41. S tímto tvrzením se nedá než souhlasit, ovšem de Machaut v básni o žádném vítání před branami nemluví, a navíc to stále nedokazuje, proč by básník zrovna popis společné cesty s rakouskými vévody vynechal. Szczurova argumentace je tak podle mého názoru v tomto případě poněkud zcestná. I přes výše uvedené se Szczur nicméně přiklání k názoru, že Habsburkové v Krakově v září 1364 nejspíš nebyli, protože podle něho jednoduše neměli důvod tam jezdit.

³²⁵ „Et la duchesse en tel maniere / Li fist si amiable chiere, / Et toutes les dames aussi / Que je ne say pas nomer, si / Que raconter ne se saroié / Tant menoit chascuns feste & joie.“ DE MACHAUT, *La prise d'Alexandrie*, s. 44, v. 1420-1425.

³²⁶ Kazimír měl v této době stále oficiálně za manželku Adelaidu Hessenskou, s níž už ovšem dlouhou dobu nežil a u papeže usiloval o anulování sňatku. Adelaida pobývala na dvoře svého otce. GRODECKI, *Kongres*

Prameny dále mezi hosty vyjmenovávají některá „polská knížata“ a doprovod císaře a uherského krále. Jistě se schůzky zúčastnil Bolek II. Svidnický, synovec polského krále. Dostavil se i Vladislav Opolský, který do Krakova přijel v doprovodu Ludvíka Uherského, jak dokázal S. A. Sroka.³²⁷ U dalších hostů nemůžeme jejich přítomnost vyvrátit. Zemovit III. Mazovský se jakožto leník polského krále mohl setkání účastnit. S císařem Karlem mohl dorazit i moravský markrabě Jan Jindřich.³²⁸ Oním Otou Bavorským, kterého zmiňují prameny, se pravděpodobně myslí Ota Wittelsbašský, syn Ludvíka Bavora a markrabě braniborský. Jeho účast je možná, protože jako (spolu)vládce Braniborska byl Kazimírovým sousedem a od počátku 60. let úzce spolupracoval s Karlem IV.,³²⁹ takže by jeho účast v císařově doprovodu nebyla překvapením. Z podobného strategického důvodu (sousední vládce) mohl být pozván i Bogislav V. z Pomořan-Wolgastu, jenž byl navíc Kazimírovým zetěm. Vyloučit nelze ani účast třináctiletého knížete slupského Kazimíra IV. zvaného Kažko, který byl synem Bogislava V., vnukem Kazimíra III. a prostřednictvím sestry Alžběty i švagrem Karla IV.

Na základě výše uvedeného by sestavený seznam účastníků mohl vypadat následovně:³³⁰

Potvrzení účastníci kongresu

- Kazimír III., král polský a hostitel
- Karel IV., římský císař a český král

krakowski, s. 59. WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 212. K závěru, že se kongresu neúčastnily ženy, dospěla i DĄBROWSKA. *Peter of Cyprus*, s. 262.

³²⁷ SROKA, Stanisław Andrzej, *Kariera Władysława Opolczyka na dworze węgierskim w drugiej połowie XIV wieku*, in: *Europa srodkowa i wschodnia w polityce Piastów. Materiały z sympozium "Europa srodkowa i wschodnia w polityce Piastów"*, Toruń, 14-15 grudnia 1995 r., ed. ZIELINSKA-MELKOWSKA, Krystyna, Toruń 1997, s. 265-274, cit. s. 266. Původně se předpokládalo, že Vladislav Opolský přijel jakožto leník Karla IV. v jeho doprovodu.

³²⁸ 20. srpna 1364 je jeho přítomnost potvrzena v Brně. CDM IX, s. 281, č. 377. Listina z 31. srpna neobsahuje informaci o místě vydání. CDM IX, s. 281, č. 378. Do Brna se Jan Jindřich vrátil nejpozději 16. listopadu. CDM IX, s. 284-285, č. 382. Časové okno tak dává možnost uvažovat o účasti moravského markraběte, nicméně okolnosti příliš nenasvědčují tomu, že by byl na setkání přítomen. Jeho nepřítomnost ovšem nelze potvrdit.

³²⁹ V letech 1363 a 1364 uzavřel Karel s braniborskými markrabaty Ludvíkem Římanem a Otou Braniborským dědické smlouvy. V případě jejich bezdětné smrti mělo Braniborsko připadnout Karlovi, resp. jeho synu Václavovi. Smlouva z 18. března 1363: RBM VII, s. 827-829, č. 1366. Listina dnes uložena v Národním archivu Praha, *NA Praha*, AČK sign. 851. Doplnující listina z 14. dubna 1364: CIB II 1, s. 525, č. 541-542. Listina dnes v *NA Praha*, AČK sign. 924. Ota často pobýval v Praze a byl pod Karlovým vlivem. Více k tomu BOBKOVÁ, Lenka, *Markrabství braniborské v rukou Lucemburků*, in: TÁŽ – KONVIČNÁ, Jana, eds. *Korunní země v dějinách českého státu. II., Společné a rozdílné – Česká koruna v životě a vědomí jejich obyvatel ve 14.-16. století: sborník příspěvků přednesených na kolokviu pořádaném ve dnech 12. a 13. května 2004 v Clam-Gallasově paláci v Praze*, Praha 2005, s. 159-190.

³³⁰ Srov. se seznamy účastníků, které sestavili GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 60. KAVKA, *Vláda Karla IV. II*, s. 13. ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 110. SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 40-41.

- Ludvík I., král uherský a synovec Kazimíra
- Petr I., král kyperský (přijel s císařem Karlem)

Pravděpodobní účastníci kongresu

- Bolek II., kníže svídnicko-javorský
- Vladislav, kníže opolský (přijel v doprovodu uherského krále Ludvíka)

Potenciální účastníci, jejichž přítomnost nelze vyloučit

- Bogislav V., kníže z Pomořan-Wolgastu a zeť Kazimíra
- Kazimír IV. (Kažko), kníže slupský a vnuk Kazimíra
- Ota Wittelsbašský, markrabě braniborský
- Jan Jindřich, markrabě moravský a bratr císaře Karla

4.3 Průběh kongresu

Pro určení přesného průběhu kongresu bohužel chybí pramenné materiály. Na rozdíl od jiných setkání, kupříkladu Karlovy cesty do Francie na přelomu let 1377 a 1378,³³¹ nejsou ke krakovskému sjezdu dochovány jakékoli účty. Problémem je i ona záměnnost s jinými schůzkami, která se objevuje v kronikách. Z těchto důvodů je velmi obtížné určit, jak krakovský kongres přesně probíhal. I kdybychom považovali svědectví Jana Długosze za naprosto pravdivé, není jednoduché kvůli záměnnosti událostí rozlišit, která část popisu se týká květnové svatby v roce 1363 a která zářijového summitu v roce 1364. Přínos Długoszova svědectví nicméně tkví v tom, že ukazuje, jak dle tehdejších „standardů“ mělo vypadat setkání panovníků.³³² Tento pohled je možné poté porovnat s průběhem, jenž podal ve své básni de Machaut.

Aby vůbec mohlo dojít ke schůzce monarchů, bylo třeba dohodnout místo a termín. Místo v tomto případě téměř jistě určil samotný hostitel tím, že pozval panovníky do své rezidence v Krakově. Město za vlády Kazimíra zažívalo intenzivní rozkvět, polský král se tak chtěl pravděpodobně ostatním panovníkům jednoduše pochlubit a využít

³³¹ Výdaje francouzského krále zpracoval a sestavil přehledně do tabulky ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 362-363.

³³² G. Schwedler u Długoszova popisu upozorňuje na vzorce chování, kterých si v něm lze všimnout. Tyto vzorce tehdy dle jeho názoru musely být přijímané za standard. Długosz se svým oslavným popisem v podstatě snaží dokázat, že Kazimír splnil všechna kritéria ideálního hostitele. To nám pomáhá odhalit, co se tehdy od hostitele očekávalo a jak takové setkání mělo vypadat. SCHWEDLER, *Herrscher-treffen*, s. 90.

setkání mj. i jako nástroj sebeprezentace.³³³ Podobně se novou rezidencí pyšnil uherský král Karel Robert během visehradského kongresu v roce 1335.³³⁴ Termín summitu byl nejspíše domluven na únorovém brněnském setkání, kde snad byla přítomna i delegace polského krále.³³⁵

Uherský král dle Długosze dorazil do Krakova přes obce Sącz a Bochnia společně se svým dvorem a v doprovodu svých pánů. Císař Karel měl na své cestě projíždět Slezskem.³³⁶ V tom se kronikář shoduje se svědectvím de Machauta, který o společné cestě císaře a kyperského krále píše přes Slezsko píše:

*„Vyřídívše to, vyjeli z Prahy.
Povím nyní, jakou cestu podnikli.
Přes Čechy brali se koňmo
tři dny, načež přijeli
do Vratislavě, do Lehnice,
do Neustadtu [Prudníku], do Svidníku;
Gostýn, Kališ, Bytom, Hlohov
minuli a Poznaní;
odtud přibyli do Krakova,
kde zastihli výše zmíněné krále...“³³⁷*

Oba zdroje si cestu téměř jistě literárně dotvořily, a to bez velkých zeměpisných znalostí a bez využití konkrétních zpráv. To by vysvětlovalo Machautovu zmínku o vcelku nesmyslné zajížďce do Poznaně, která se nenachází na cestě z Vratislavi do Krakova. Długosz ve své kronice zase chybně popisuje, že do Krakova se kyperský král dostal po Černém moři a následnou pozemní cestou přes Valašsko a Rus, čili nic neví o Petrově pobytu v Čechách. Přijatelné je Długoszovo tvrzení, že císař byl na hranicích

³³³ Kazimír nechal rezidenci na Wawelu přestavět v reprezentativní gotický zámek. Samotný Krakov bez předměstí měl za jeho vlády dosáhnout počtu 15 tisíc obyvatel. Vycházím z výsledků studie T. Ładogorského, který se tímto tématem podrobněji zabýval. ŁADOGÓRSKI, Tadeusz. *Studia nad zaludnieniem Polski XIV wieku*, Wrocław 1958. R. Grodecki podotýká, že Krakov se nedal srovnávat s rezidencí Ludvíka ve Visegrádě či Pražským hradem. Tento fakt podle něj podporuje i skutečnost, že de Machaut ve své básni vychvaluje Prahu, ale o Krakově mlčí. Na zcestovalého kyperského krále mohlo sídlo polského krále těžko zapůsobit větším dojmem. Většina Krakova byla tehdy postavena ze dřeva, kamenné domy byly pouze na náměstí a v hlavních ulicích. GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 61-63.

³³⁴ RÁCZ, György, *The Congress of Visegrád*, in: Visegrád 1335, ed. RÁCZ, György, Visegrad, 2009, s. 19-29, cit. s. 24.

³³⁵ ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 97, 108. Kazimír se sjezdu v Brně nemohl zúčastnit, protože jeho přítomnost je již 17. února doložena ve vsi Bobrowniki v Kujavsku. Předtím, konkrétně 25. ledna, byl v Kališi. Kazimír by tak musel za necelých 23 dní dojet z Kališe do Brna a odtamtud do Kujavska, což se jeví jako nemožné. Vycházím z Kazimírova itineráře, který sestavil GAŚSIOROWSKI, Antoni, *Itinerarium króla Kazimierza Wielkiego: materiały 1333-1370*, in: Roczniki Historyczne 64, Poznań 1998, s. 175-208, cit s. 196.

³³⁶ DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 402. Długosz taktéž správně upozorňuje, že uherský král měl kratší cestu.

³³⁷ Citováno z českého překladu této pasáže v ČERNÝ, *Staročeská milostná lyrika*, s. 202. Původní znění DE MACHAUT, *La prise d'Alexandrie*, s. 39, v. 1269-1277.

v Bytomi a v Będzinu přivítán zástupci Kazimíra, jenž je tam vyslal.³³⁸ To by odpovídalo zvyku, že na znamení pocty hostitel zařizuje doprovod od hranic až na místo setkání.³³⁹ 11.-14. září byl Karel ve Vratislavi, 17. září je doložen v Opolí.³⁴⁰

Polský a uherský král společně s velkým počtem knížat a pánů měli vyjet Karlovi naproti na vzdálenost jedné míle. Když se o tom Karel dozvěděl, sesedl z koně a šel se svými knížaty pěšky poměrně dlouhou vzdálenost. Jakmile se o tom dozvěděli Kazimír s Ludvíkem, také sesedli a vydali se vstříc Karlovi. Akt pozdravu měl sestávat z podání pravé ruky a objetí, údajně došlo i na slzy a polibky.³⁴¹

Posléze bezpochyby došlo ke společnému slavnostnímu vjezdu do Krakova. Długosz mluví o průvodu kolem všech kostelů, který trval celý den až do večera. Králové byli ubytováni přímo na krakovském hradě, kde jim byly přiděleny nádherně zdobené pokoje a ložnice. Protože by se na Wawel všichni hosté nevešli, byli zbylá knížata, pánové a služebnictvo ubytováni v domech významných měšťanů a hostincích ve městě.³⁴² Po ubytování došlo jistě na první pohoštění ve formě banketu. De Machaut píše o drůbežím, rybách a jiných druzích masa, zmiňuje chléb, víno a další jídlo a pití.³⁴³ Podle všeho měl polský král na krakovské tržiště a na jiná místa ve městě nechat umístit kádě a sudy neobvyklé velikosti, které byly plné nejlepšího vína či ovsu, přičemž měly být neustále doplňovány. Kromě hostin a banketů probíhaly i různé oslavy, včetně příležitostí k tanci.³⁴⁴ Víme, že běžná byla i tematická divadelní představení.³⁴⁵ Kazimír zorganizoval jistě i několik turnajů, v jednom z nich se údajně kyperský král utkal přímo s císařem Karlem a díky své zručnosti se zbraněmi vyhrál.³⁴⁶

³³⁸ DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 402.

³³⁹ Takto například francouzský král v roce 1377 poslal čestné poselstvo do hraničního města Cambrai, odkud měli císaře Karla IV. doprovázet. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 156.

³⁴⁰ *Kronika ksiąząt polskich*, in: MPH III, s. 428-578, cit. s. 526. 13. a 14. září vydal Karel listiny ve Vratislavi. RI VIII č. 7129-7130. 17. září v Opolí RI VIII č. 4082.

³⁴¹ DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 402.

³⁴² DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 402-403.

³⁴³ DE MACHAUT, *La prise d'Alexandrie*, s. 40, v. 1281-1288. Toho si všímá i R. Grodecki, který správně podotýká, že Machautův obdiv nad okázalým přijetím hostů v Krakově v podobě hostiny s nepřeborným množstvím různých druhů jídel a nápojů pouze dokazuje štedrost polského krále. GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 63.

³⁴⁴ DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 403-404.

³⁴⁵ Během svého pobytu v Paříži na přelomu let 1377 a 1378 zde Karel zhlédl kupříkladu historickou hru o dobytí Jeruzaléma Godefroyem z Bouillonu. Ta byla záměrně tematicky vybrána, aby největším ochráncům křesťanství – francouzskému králi a císaři – připomněla, jaká je největší ctnost panovníka. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 176.

³⁴⁶ DE MACHAUT, *La prise d'Alexandrie*, s. 42, v. 1357-1365. Kazimír měl vítězům v turnajích rozdávat štedré ceny. DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 404. Srov. BURKIEWICZ, Łukasz, *Two Cypriot royal missions to Poland in 1364 and 1432*, in: *Επετηρίς της Κυπριακής Εταιρείας Ιστορικών Σπουδών*. Nicosia, 2012, č. 9,

Během krakovského kongresu mělo dojít i k jedné, dnes už legendární, události. Je známá pod názvem *uczta u Wierzyńka*, tedy v překladu „hostina u Wierzyńka“. Długosz roli Wierzyńka, kterého označuje za krakovského radního, velmi vyzdvihuje. Tvrdí, že měl na starost všechny královské statky, spravoval královy příjmy a výdaje. Údajně mu Kazimír přenechal roli hlavního organizátora všech akcí spojených se sjezdem. Jednou prý Wierzynek pozval přímo do svého domu na hostinu všechny krále, knížata a pány. Od panovníků měl získat i povolení přidělit jim místa, a tak podle Długosze nejprve usadil svého pána, tedy polského krále, a až poté císaře Karla, Ludvíka Uherského a kyperského krále. Pohostil je vynikajícími pokrmy a předal všem nádherné dary, polskému králi měl dokonce dát dárek, jehož cena přesáhla částku sta tisíc zlatých.³⁴⁷

Pravdou ale je, že celá událost je opředená mnoha mýty. Mikołaj Wierzynek nebyl správcem královského dvora ani správcem králových příjmů. Byl městským radním, možná předsedou tehdejší krakovské městské rady. Ona slavná *uczta u Wierzyńka* pro krále patrně byla pouze slavnostní recepcí, kterou pořádala na počest cizích panovníků městská rada na náklady města Krakova. Wierzynek tak mohl jednat jménem rady jako organizátor a umístit hostinu do svého domu, jenž mohl sloužit jako místo pro recepci vzácných návštěv, ovšem nečinil tak na svoje náklady. Podobně nadsazená je jistě i hodnota darů, R. Grodecki podotýká, že za sto tisíc zlatých bylo možné si koupit menší knížectví.³⁴⁸ Realita byla asi jiná i v případě usazování hostů. Vzpomínka na tuto událost je ovšem v Polsku stále živá, ať už v podobě restaurace s názvem *Restauracja Wierzynek 1364*, která by se měla nacházet na místě, kde tehdy k pohoštění došlo, či prostřednictvím různých popularizačních článků.³⁴⁹

s. 21-40, zde s. 26. DĄBROWSKA, *Peter of Cyprus*, s. 262. Údajně by se mělo jednat o nejstarší písemně doložený turnaj odehrávající se v Krakově. GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 66.

³⁴⁷ DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 403-404.

³⁴⁸ GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 64-65. Podle G. Schwedlera Długosz vyzdvihl roli radního Wierzyńka, protože v době, kdy psal Jan Długosz svou kroniku, zastávali významné úřady v Krakově a na královském dvoře právě potomci Wierzyńka. SCHWEDLER, *Herrschertrëffen*, s. 90-92.

³⁴⁹ Na úvodní stránce *Restauracja Wierzynek 1364* najdeme informace o příběhu „legendy“, na kterou se podnik odkazuje. Nutno podotknout, že restaurace přebírá mýtus se vším všudy, takže bohužel mezi tehdejší hosty nesprávně uvádí i dánského krále Waldemara. Dostupné z: <https://restaurant.wierzynek.pl/> [cit. 29. 3. 2024] Pravdou ale je, že není jisté, kde přesně se hostina konala. Restaurace se nachází v Kamenici Morsztynowske (adr. Rynek Główny 16), ovšem má se za to, že k události mohlo dojít v budově Szara Kamienica (Rynek Główny 6, na rohu ul. Sienna 1). K tématu *uczty* z nejnovějších článků kupříkladu Historia Do Rzeczy. *Uczta u Wierzyńka. Jak Kazimierz Wielki zachwytil swych gości*. Online. Dostupné z: <https://historia.dorzeczy.pl/sredniowiecze/484191/uczta-u-wierzyńka-jak-kazimierz-wielki-zachwytil-swych-gosci.html> [cit. 29. 3. 2024]

Mezi těmito aktivitami, které byly jistě plné zábavy a radosti, probíhala politická jednání. R. Grodecki se domnívá, že jednání byla veřejná. Podle něj musela kvůli vysokému počtu účastníků probíhat ve velkých prostorách, a proto se konala na krakovském tržišti, nebo v katedrále, kam se vešly velké zástupy posluchačů.³⁵⁰ Je sice možné, že některá témata mohla být projednávána takto před „publikem“, osobně se však domnívám, že jisté projednávané záležitosti zkrátka nebyly věci veřejnou. Jednání tak musela probíhat i jinde, patrně v některých uzavřených místnostech na krakovském hradě. Veřejné naopak mohly být diskuze o křížové výpravě, akty přátelství, či slavnostní otevření *studium generale* v Krakově, protože příchod papežských posílů s potvrzením spadá do doby kongresu.³⁵¹

Samotný kongres pravděpodobně začal 19. nebo 20. září a trval až do prvních říjnových dnů. Je možné, že hned zkraje se řešila otázka křížové výpravy. Toto téma téměř určitě nebylo součástí původního programu. Panovníky ohledně křížové výpravy sice informoval papež Urban V. již v roce 1363, ale nikdo nemohl počítat s přímou účastí kyperského krále na kongresu. Do Krakova ho v podstatě spontánně přivedl Karel IV. Jednalo se tedy o mimořádný bod schůze. Petr I. z Lusignanů předstoupil před krále, představil jim svůj plán a požádal je o pomoc. Císař potvrdil svůj slib a znovu se zavázal, že myšlenku podpoří a všem dá vědět, aby se na svatou výpravu připravili. Podobně se vyjádřili i uherský a polský král. Kyperský král byl spokojen. Přítomní panovníci ovšem neměli přílišnou motivaci k účasti na jakékoli podobné akci, proto jejich přísliby nelze brát příliš vážně. Není jasné ani to, jakou formou se zavázali tažení podpořit. Každý z nich pouze odpověděl tak, aby splnil roli ideálního křesťanského panovníka. Kdyby někdo z nich odmítl, jeho prestiž by značně utrpěla.³⁵²

³⁵⁰ GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 69. Při pobytu Karla IV. ve Francii na přelomu let 1377 a 1378 se pro jednání za účasti sboru poradců využíval prostor Velké síně parlamentu. Pro soukromé několikahodinové diskuze francouzského krále a císaře postačily osobní komnaty v Paláci. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 172, 182.

³⁵¹ Náзор, že slavnostní otevření se mohlo odehrát během kongresu, zastává GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 66. Kazimírovými žádostmi o založení univerzity a jejich zpracováním papežskou kurií se podrobně zabýval SZCZUR, Stanisław, *Supliki Kazimierza Wielkiego*, in: *Roczniki Historyczne* 59, Poznań 1993, s. 43-91, o univerzitě s. 80-87.

³⁵² Srov. GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 68-70. ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 109, 114-115. F. Kavka klade příjezd Karla IV. do Krakova před 22. září. KAVKA, *Vláda Karla IV. II*, s. 13. Podle L. Burkiewiczze kongres trval asi dva týdny až do začátku října. Burkiewicz si myslí, že kyperský král se svou prosbou vystoupil hned druhý den. BURKIEWICZ, *Two Cypriot royal missions*, kyperský král na s. 25, délka celého kongresu na s. 27. Podle S. Szczura byla návštěva kyperského krále na kongresu „náhodná“. SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 54. Papežova zpráva Karlovi IV. MVB III, s. 95-97, č. 143. Zpráva markraběti Janu Jindřichovi MVB III, s. 97-98, č. 144. Zpráva Ludvíkovi Uherskému VMH II, s. 55-56, č. 100. Długosz píše, že „oslavy trvaly přes dvacet dní“. DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 404.

Co bylo předmětem dalších debat, není zcela jasné. Z celého jednání se dochovaly pouze dvě listiny uherského krále. Jedna pochází z 22. září, druhá byla vydána o pět dní později. První z nich Ludvík potvrdil mírovou smlouvu uzavřenou mezi Karlem IV., jeho synem Václavem a bratrem Janem na straně jedné a rakouskými vévody a jím samotným (tedy uherským králem) na straně druhé, jde tedy o ratifikaci brněnské smlouvy z února 1364. U listiny z 22. září se dochoval pouze regist. V něm není nijak specifikován předmět sporu, pouze je připomínána arbitráž Kazimíra a Bolka Svídnického. Listina nemá adresáta, možná byla určena pro císaře, protože byla uschována v pražském archivu.³⁵³

Druhá listina je datována *festo sancti Stanislai martyris*.³⁵⁴ To by odpovídalo 8. květnu. S tímto datem pracovala starší historiografie, která proto do května roku 1364 datovala ještě další, přípravné, setkání Kazimíra a Ludvíka, na němž se měly dohodnout detaily o zářijovém summitu.³⁵⁵ Pravděpodobně však písař zapomněl napsat, že se jednalo o translaci sv. Stanislava (přenesení), která připadá na 27. září.³⁵⁶ Touto opravou data se rázem potvrzuje, že kongres trval skutečně delší dobu, protože Ludvík vydal v Krakově dvě listiny v rozmezí pěti dní. Uherský král v této listině přislíbil, že pokud se polskému králi Kazimírovi narodí syn, vzdá se v jeho prospěch jakýchkoli práv na dědictví. Listiny nám mohou naznačit, jaká témata se ocitla na pořadu jednání, o čemž bude hovořeno podrobněji níže.

V průběhu kongresu došlo i na předávání všelijakých darů, z pramenů se bohužel nedovídáme nic konkrétního, ale na základě informací z jiných setkání lze usuzovat, že se jednalo o exkluzivní a majestátní dary, které ale obvykle měly i praktický užitek. Běžně se mezi takové prezenty řadily kupříkladu různé pozlacené nádoby, zdobené lahvice, pásy poseté drahokamy, šperky či přepychová sedla, případně koně. Výjimkou nebyly ani

³⁵³ Listina z 22. září CIB II 1, s. 526, č. 544. Listina dnes uložena v Národním archivu Praha, *NA Praha*, AČK sign. 933. K interpretaci srov. GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 70. ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 37-38. SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 48-49.

³⁵⁴ Edici listiny vydal ŚLIWIŃSKI, *Kongres monarchów*, s. 117-118. SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 56-57. Listina dnes uložena v Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, AGAD, dok. perg. č. 5527.

³⁵⁵ Tak činí kupříkladu GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 86-87. KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 198-199.

³⁵⁶ FRIEDRICH, Gustav. *Rukověť křesťanské chronologie*, Praha 1997, s. 332. Listinu datoval do 8. května PROCHAZKA, Antoni. *W sprawie zajęcia Rusi przez Kazimierza Wielkiego*, in: *Kwartalnik Historyczny* 6, Lwów 1892, s. 33. V polské historiografii dataci opravila až Z. Kozłowska-Budkowa, která podotkla, že v dataci v listině chybí doplnění *in maio*, a proto se jedná o zářijový termín. KOZŁOWSKA-BUDKOWA, Zofia. *Z ostatnich lat Kazimierza Wielkiego*, in: *Małopolskie Studia Historyczne* 6, Kraków 1964, č. 3/4, s. 11-21, zde s. 19. Mnohem dříve správný termín stanovili již CARO, Jacob. *Geschichte Polens II*, Hamburg 1863, s. 330. STEINHERZ, Samuel. *Die Beziehungen Ludwigs I. von Ungarn zu Karl IV.*, in: *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 9. Graz, 1888, s. 529-637, zde s. 610.

různé exotické dary, včetně zvířat, nebo tradiční produkty ze země dárce.³⁵⁷ V samotném závěru celého pobytu došlo nepochybně na akt rozloučení, který byl ve své podstatě podobný přivítání, zahrnoval tedy podání ruky, objetí, polibek na důkaz přátelství a případně i slzy. Po odchodu z města Kazimír hostům jistě poskytl doprovod, jenž s nimi cestoval až k hranicím.³⁵⁸ Nebylo by překvapivé, kdyby i sám polský král hosty krátce vyprovodil, kupříkladu na vzdálenost jedné míle.

4.4 Důvody svolání kongresu

Protože se zachovaly pouze dvě listiny týkající se okolností setkání, přičemž každá z nich se na první pohled týká odlišné záležitosti, nabízí se otázka, co měl vlastně krakovský kongres vyřešit. Proč a z jakých důvodů byl svolán? Jaký byl hlavní bod v programu jednání? Pokusit se odpovědět na tyto otázky je vzhledem k nepočteným pramenům velmi obtížné, nicméně se můžeme pokusit porovnat, co zachované dokumenty považují za smysl kongresu.

Z informací obsažených v prameni *Kronika katedralna krakowska* vyplývá, že smyslem setkání bylo kromě ukázání „slávy království“ i potvrzení vzájemného přátelství.³⁵⁹ De Machaut nám neumožňuje vidět jakýkoliv jiný cíl než sehnání podpory pro křížovou výpravu. Básník situaci dokonce podává tak, že kongres byl svolán právě kvůli tomu.³⁶⁰ Długosz ve své kronice píše: „*Když skončily svátky, které trvaly přes dvacet dní, králové a knížata navázali mezi sebou přátelské vztahy a uzavřeli pod slavnostní přísahou dohodu o věčném míru po vzájemné výměně darů... V té době bylo jméno polského krále Kazimíra známé a slavné a od té doby se jeho sláva rozšířila mezi všechny*

³⁵⁷ Během svého pobytu ve Francii obdržel Karel IV. například zlatý pohár vykládaný drahokamy, zlaté lahvice, zlatou konvici, dvě nádoby zhotovené jako lví hlavy, zlatý pás zdobený kameny v ceně 6 až 8 tisíc franků, skříňku z jaspisu vykládanou zlatem a drahokamy či celou zlacenou stolní loď. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 171, 180, 191. Jan Lucemburský během svého působení v severní Itálii obdržel od papežského legáta v Lombardii roku 1331 dary v podobě mladého lva, papouška a krásného koně, viz BOBKOVÁ, *Jak v roce 1331 vítali krále Jana v Parmě*, s. 438. Od uherského krále při jednání v Trenčíně roku 1335 zase dostal šachovnici a nádobu s perlami podobnou lastuře, viz SOPKO, Július, *Kronika uhorských kráľov zvaná Dubnická*, Budmerice 2004, s. 107.

³⁵⁸ Polský král se měl prostřednictvím svých hodnostářů „*starat o potřeby všech, dokud nedosáhli svých vlastních zemí.*“ DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 405. De Machaut hovoří o tom, že při odjezdu byly kyperskému králi předány velké dary a následně byl dlouho doprovázen. DE MACHAUT, *La prise d'Alexandrie*, s. 42, v. 1366-1367. Až k hranicím byl Karel doprovázen královskou delegací i při cestě z Francie v roce 1378. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 195.

³⁵⁹ „*Tito králové a knížata tedy přislíbili a potvrdili vzájemné přátelství, byli odměněni polským králem Kazimírem královskými dary velké hodnoty, vrátili se na svá místa.*“ KĘTRZYŃSKI, *O rocznikach*, s. 352.

³⁶⁰ DE MACHAUT, *La prise d'Alexandrie*, s. 40-43, v. 1289-1401.

národy a ve všech katolických a barbarských královstvích lid chválil nádheru jeho činů.“³⁶¹

Długoszův pohled a jeho ideu „dohody o věčném míru“ posléze převzali i někteří historici. R. Grodecki tak smysl kongresu vidí v uzavření „kolektivního paktu o neútočení“. Tyto snahy měly být poháněny potřebou zajistit zisky dosažené v daném systému politických vztahů a upevnit tak své postavení. Cílem polského krále tedy prakticky mělo být zachovat status quo a udržet systém v jakési rovnováze.³⁶² K jeho tezi se přiklání J. Wyrozumski, který tvrdí, že podstatou věci byla snaha nahradit systém bilaterálních aliancí systémem kolektivního spojení středoevropských zemí, jenž by zaručoval mír a bezpečnost v tomto regionu.³⁶³

Z. Kaczmarczyk za formální důvod svolání nesprávně považuje příjezd kyperského krále, přestože připouští, že na kongresu došlo i k potvrzení česko-uherské mírové smlouvy z Brna. Sjezd panovníků v Krakově měl podle něj pro Polsko i další význam – byl velkým, i když tichým projevem jeho moci vůči řádu německých rytířů.³⁶⁴ Islámskou hrozbu za příčinu svolání považují i další historici, v 90. letech tato myšlenka zažila jakousi renesanci.³⁶⁵

F. Kavka správně zmiňuje, že kongres v Krakově neměl za úkol pouze zajistit co největší účast na křížovém tažení. Popisuje, že byl smluven zřejmě již dříve a nezávisle na tomto cíli a měl sloužit k upevnění dobrých vztahů mezi vládnoucími dynastiemi ve střední Evropě. Za jednu z příčin svolání považuje i vyřešení otázky Kazimírova dalšího sňatku.³⁶⁶ Podle L. Bobkové si Karel IV. od shromáždění sliboval především upevnění

³⁶¹ DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 404-405.

³⁶² GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 89-91. Pohled R. Grodeckého je velmi zatížen dobou, ve které svou studii psal (první vydání pochází z roku 1939). Dívá se na setkání panovníků optikou moderního světa. To však neznamená, že by stabilizace postavení a dosažení rovnováhy nemohlo být jedním z cílů tohoto setkání středoevropských panovníků.

³⁶³ WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 141.

³⁶⁴ KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 200-202. Názor, že cílem bylo potlačit moc řádu německých rytířů, sdílí i PASZKIEWICZ, Henryk. *Polityka ruska Kazimierza Wielkiego*, Warszawa 1925, s. 221. Tento názor se vzhledem k tehdejší smířlivější Kazimírově politice nejeví jako příliš reálný, ovšem plně ho vyvrátit nelze. K politice Kazimíra vůči řádu v 50. a 60. letech WRÓBEL, Dariusz. *Kwestia krzyżacka a wschodnia polityka Kazimierza Wielkiego po roku 1343*, in: *Średniowiecze Polskie i Powszechnie* 4, Katowice 2007, s. 136-187, šedesátá léta a odklon od protirádového kurzu s. 176-184. Kazimír měl tehdy zájem na tom, aby si zajistil alespoň neutralitu řádu pro jeho plánované tažení do Volyně. SZWEDA, Adam, *Okoliczności wizyty króla Kazimierza Wielkiego w Malborku w 1365 roku*, in: *Roczniki Historyczne* 77. Poznań 2011, s. 83-101.

³⁶⁵ O „renesanci“ této myšlenky a výčet další literatury zdůrazňující křížové tažení a islámskou hrozbu za důvod svolání kongresu podrobně ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 41-45.

³⁶⁶ KAVKA, *Vláda Karla IV. II*, s. 14.

přátelství s polským a uherským králem, pro Kazimíra zas mělo být důležité, že by získal podporu císaře pro svou snahu dosáhnout anulování sňatku s Adlétou Hessenskou. Bobková předpokládá i účast rakouských vévodů, a proto píše, že se rokovalo o „*stále ještě otevřeném konfliktu Rudolfa Rakouského s bavorskými Wittelsbachy a s patriarchou aquilejským*.“ Připomíná i jeden prostý důvod setkání – Kazimír se mimo jiné jednoduše chtěl pochlubit ostatním panovníkům s přebudovaným královským hradem Wawelem.³⁶⁷

Na jeden ze závěrů R. Grodeckého částečně navazuje J. Śliwiński. Grodecki totiž označil krakovský kongres za rodinné setkání. Všimá si, že všichni účastníci byli více či méně příbuzní.³⁶⁸ Śliwiński posouvá dynastickou otázku ještě dále – hlavním předmětem kongresu v Krakově byla podle něho otázka nástupnictví na polský trůn. Jeho předpoklad je založen na tom, že děti z Karlova svazku s Kazimírovou vnučkou Alžbětou Pomořanskou by měly nárok na polský trůn. Do toho se polský král připravoval na nový legitimní sňatek, z něhož by vzešel tolik vytoužený syn, tedy případný nový dědic. Vzhledem k těmto okolnostem proto J. Śliwiński pokládá vyřešení otázky nástupnictví za hlavní náplň zářijového sjezdu v Krakově.³⁶⁹ Naopak zpochybňuje Grodeckého tezi o „kolektivním paktu o neútočení“, což dokazuje na tom, že Kazimír neváhal pokračovat ve vojenském tažení do Červené Rusi a do roku 1366 velkou část dobýt.³⁷⁰

Do debaty o účelu krakovského kongresu se zapojil i S. Szczur. Teze Grodeckého a Śliwińskiego odmítá jako nepotvrditelné a nepodložené prameny. Nic podle něho nepotvrzuje domněnku, že Karel IV. získal práva na polský trůn sňatkem s vnučkou Kazimíra Velikého. V krakovském setkání vidí Szczur pomyslnou tečku za lucembursko-anjouovským konfliktem z předchozích let. Velký důraz klade na brněnskou schůzku, kterou chybně datuje do února 1363 (místo 1364), označuje ji za jedno z největších setkání té doby, protože počtem účastníků podle jeho názoru překonala i krakovský kongres. Brněnská dohoda podle něj byla rozhodující pro ukončení konfliktu, Kazimír jako jeden z arbitřů následně hlavní aktéry pozval do Krakova, aby dohlédl na vykonání

³⁶⁷ BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 384.

³⁶⁸ GRODECKI, *Kongres krakowski*, s. 91. Karel IV. měl za manželku Kazimírovu vnučku, uherský král byl Kazimírův synovec. Příbuzenské vztahy detailně popisuje ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 115-117.

³⁶⁹ ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 11, 14-16. K názoru, že po sňatku Karla IV. s Alžbětou Pomořanskou zůstávala otázka nástupnictví v Polsku otevřená, dospěl i SROKA, Stanisław Andrzej, *Węgierskie i luksemburskie zabiegi o legitymizację córek Kazimierza Wielkiego*, in: *Kazimierz Wielki i jego państwo. W siedemsetną rocznicę urodzin ostatniego Piasta na tronie polskim*. red. MACIEJEWSKI, J. – NOWAKOWSKI, T. Bydgoszcz, 2011, s. 125.

³⁷⁰ ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 51. Jednalo se o oblast Volyně.

jím vyneseného rozsudku. Ludvíkovu listinu z 27. září o nástupnictví v Polsku si v kontextu Kazimírových snah o nový sňatek vykládá jako jakési připomenutí uherského krále a jeho práv na polský trůn, vyplývající z předchozích bilaterálních dohod.³⁷¹

Osobně se domnívám, že krakovský kongres neměl pouze jeden cíl. V Krakově se dle vydaných listin, kterými je dle mého názoru se třeba řídit, protože představují jediný důkaz, řešilo hned několik témat. Vzhledem k účasti zvláštního neočekávaného hosta v podobě kyperského krále a přihlídnutí k následujícímu vývoji středoevropských vztahů, o kterém bude později řeč, pokládám za důvody svolání kongresu následující:

- 1) Polský král Kazimír kvůli své absenci na únorovém setkání v Brně zřejmě skutečně svolal kongres k sobě do Krakova, aby dokončil svoji roli arbitra a dohlédl na zajištění výkonu jím vydaného rozsudku. Tomu by odpovídala listina z 22. září, ve které uherský král v podstatě ratifikoval ujednání z Brna. S rozsudkem se také pojilo obnovení přátelských vztahů, takže jedním z cílů kongresu rozhodně byla i stabilizace situace ve střední Evropě.
- 2) Při pohledu na Kazimírovy snahy o anulování sňatku s Adelaidou Hessenskou a následný sňatek s Jadwigou Zaháňskou v roce 1365 je více než jasné, že polský král se stále nevzdával šancí na získání legitimního mužského potomka, tedy vlastního dědice. Je proto logické, že panovníky (zejména císaře) do Krakova pozval, aby si zajistil jejich podporu pro jeho snahy anulovat dosavadní sňatek. S tím se logicky pojí i nutnost vyjasnit nástupnictví v případě narození Kazimírova syna. To by dokládalo znění listiny z 27. září. Je samozřejmě k diskuzi, zda byla tato listina vítězstvím Kazimíra, který „donutil“ uherského krále se vzdát dědických práv v případě existence Kazimírova syna, či je naopak důkazem prozíravosti uherského krále, který touto listinou zúžil seznam potenciálních pretendentů pouze na legitimní mužské potomky polského krále. Tím tak z nástupnické linie prakticky vyřadil Kazimírova vnuka Kažka, jehož se v závěru svého života pokoušel polský král prosadit. Ludvíkovi totiž mohlo být již v této době jasné, že se Kazimírovi nepodaří dosavadní

³⁷¹ SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 46, 55.

- sňatek anulovat, a přiznáním dědických práv pouze potomkům z legitimního manželství tak fakticky zvýšil své šance na polské dědictví.
- 3) Za důvod svolání naopak nelze považovat křížové tažení do Svaté země. Panovníci sice díky zprávám papeže Urbana V. o snahách kyperského krále věděli, kvůli tomu by ovšem nesvolávali kongres, a už vůbec ne polský král, který měl v té době jiné zájmy. Jednání o křížové výpravě sice nakonec na kongresu proběhlo, ale to pouze kvůli tomu, že kyperský král dorazil s císařem Karlem IV. Tento bod programu tak je možné pokládat za mimořádný a neplánovaný.
 - 4) Jedním z vedlejších důvodů setkání byla nepochybně i reprezentace hostitele. Polský král se v průběhu celé své vlády snažil pozvednout své postavení a uspořádat takovou schůzi ve své rezidenci jistě viděl jako skvělou příležitost. Patrně se chtěl pochlubit přebudovaným Wawelem a ukázat své bohatství, což by dokazovaly zmínky o štědrých darech, které uchvátily i de Machauta. Krakovský kongres navíc dokazuje pozvednutí Polského království i na mezinárodní úrovni. Polský panovník nikdy předtím žádné podobné setkání nepořádal, vždy jel za jednáním do jiných měst (Visegrád, Praha). Avšak během své vlády dokázal zlepšit svoji finanční situaci a vydobýt si respekt i v zahraničí. V šedesátých letech je polský král již považován za rovnocenného aktéra v regionu střední Evropy, jenž má dostatečné renomé a zároveň dostatek financí na to, aby mohl uspořádat takto velkou a nákladnou akci, kterou krakovský kongres bezpochyby byl.

Vzhledem k mnoha faktorům a různým důvodům, kvůli kterým se zářijové setkání v Krakově konalo, dospívám k názoru, že na základě dochovaných informací nelze jednoznačně určit, který z výše uvedených důvodů byl hlavním cílem krakovského kongresu.

4.5 Důsledky kongresu a následný vývoj středoevropských vztahů

Přestože se na základě průběhu může sjezd panovníků v Krakově jevit jako úspěch, ve svých důsledcích zase tak úspěšný nebyl. Ať už přijmeme za svou jakoukoli tezi o cíli kongresu, při analýze následného vývoje zjistíme, že důsledky tohoto setkání

z hlediska naplnění daného cíle nejsou příliš pozitivní. Křížová výprava, k jejíž podpoře se zavázali všichni účastníci a kterou kyperský král v roce 1365 i bez větší výpomoci skutečně zahájil, skončila fiaskem. Vojsko se vylodilo do Alexandrie, kterou vyplenilo a po pár dnech se stáhlo zpět na Kypr.³⁷²

Při bližším prozkoumání všech okolností se poněkud rozplývá i idea o věčném přátelství, které spolu panovníci měli uzavřít. Již v dubnu 1364, tedy pět měsíců před kongresem, poslal Kazimír papeži vcelku závažnou suppliku. V žádosti z 20. dubna polský král papeže prosí, aby anuloval všechny smlouvy, které byly uzavřeny v neprospěch Polského království. Tím se logicky myslely všechny smlouvy týkající se vzdání práv na nějaké území či statky. Anulace se navíc měla týkat nejen těch, které uzavřel samotný polský král, ale i ostatních smluv uzavřených dalšími Piastovci, mělo tedy dojít kupříkladu k anulaci lenních slibů. Z výše zmíněného vyplývá, že se žádost týkala území odstoupených Lucemburkům a Litvě, tedy Slezska a Volyně. Není jasné, co si přesně od této suppliky Kazimír sliboval a jaký byl jeho záměr. Šlo skutečně o součást jeho širších plánů na revindikaci Slezska?³⁷³ Jisté je jen to, že papežská bula, která by obsahovala nějakou odpověď nebo snad schvalovala tuto žádost, chybí. Víme pouze to, že v roce 1365 byly do Avignonu pravděpodobně na žádost kurie poslány další dokumenty, zřejmě aby se důkladněji prověřila králova supplika. Následující události způsobily zhoršení vztahů polského krále s papežem, což možná vedlo k tomu, že supplika už zůstala bez odpovědi.³⁷⁴

Ony zmíněné události souvisí s dalším z možných Kazimírových cílů kongresu, konkrétně se snahou získat si podporu panovníků pro anulování stávajícího sňatku a sjednání nového. Již nějakou dobu měl vyhlídnutou novou nevěstu, konkrétně Jadwigu Zaháňskou. Byla to dcera Jindřicha V. Železného, onoho vzpurného leníka Karla IV. v roce 1343, během jehož povstání Kazimír zabral z jeho panství Wschowa. A také to byl

³⁷² DĄBROWSKA. *Peter of Cyprus*, s. 265.

³⁷³ K tomu dospěli např. DĄBROWSKI, Jan, *Dzieje polityczne Śląska w latach 1290 – 1402*, in: *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400 I*. red. KUTRZEBY, Stanisław, Kraków 1933, s. 523. GRODECKI, Roman, *Rozstanie się Śląska z Polską w XIV w*, Katowice 1938, s. 75. JASIŃSKI, Kazimierz. *Śląsk w polityce Kazimierze wielkiego*, in: *Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego* 26, Seria A. Wrocław, 1971, s. 56-58.

³⁷⁴ Vycházím ze závěrů S. Szczura, který se supplikou detailně zabýval. SZCZUR, *Supliki*, s. 87-90. Ony doplňující dokumenty, které byly zaslány do Avignonu, jsou: 1) listina z r. 1339 o vzdání se práv na slezská knížectví 2) listina z roku 1356, kde se Kazimír vzdal Svídnicka a Javorska 3) mír z Kališe z roku 1343, kde potvrdil řádu držení Pomoří a Chełmna 4) dokument uzavřený s litevskými knížaty pravděpodobně z roku 1352, kde Litevcům odstoupil knížectví włodziemienskie (to se však roku 1366 ocitlo zpět v jeho rukou, takže v tomto případě žádost ztratila smysl).

týž Jindřich V., kterého po smrti Boleslava III. jmenoval Karel IV. novým pánem Plocka, ač jím byl jen *de iure* do roku 1356. Není jisté, kdy se polský král začal pokoušet o anulování stávajícího manželství s Adelaidou Hessenskou, nejpozději tak učinil na konci roku 1362, kdy do Avignonu vyslal poselstvo v čele s Janem Pakosławicem z Rzeszowa, které mělo věc vyřešit. Následující rok papež Urban V. zaslal manželskému páru a hessenskému lantkraběti zprávu. Vyzval manžele, aby se usmířili a žili spolu a lantkraběte vyzval, aby poslal Adelaidu zpět do Polska. Na tom neměl Piastovec žádný zájem, a tak se nadále pokoušel dosáhnout anulování.³⁷⁵

Kazimír, jenž byl velice nespokojen s úsilím svých poslů v Avignonu, někdy během roku 1364 zbavil hlavního polského vyslance u papeže Jana z Buska podkancléřství. Ztráta postavení zřejmě přiměla bývalého podkancléře vyvinout veškeré možné úsilí, aby splnil králův požadavek. Byl to patrně právě on, kdo nechal vyhotovit padělanou listinu, která anulovala Kazimírův sňatek. Falzum bylo předáno králi, jenž dokument pravděpodobně ukázal i Jindřichu V. Zaháňskému a poznaňskému biskupovi. Na základě toho se v únoru 1365 Kazimír oženil s Jadwigou ve Wschowě. Se sňatkem pravděpodobně musel souhlasit i Karel IV. jakožto pán zaháňského knížete. Těžko říci, zda Kazimír vůbec o celém podvodu věděl. Nicméně reakce papeže na sebe nenechala dlouho čekat. Když se o události dozvěděl, v bule z 29. září 1365 konstatoval, že polský král žádné potvrzení ani dispens (s Jadwigou byl totiž polský král navíc v jistém stupni příbuzenství) nezískal a obvinil krále z falšování dokumentů. Sňatek s Jadwigou tak byl z kanonického hlediska neplatný.³⁷⁶

Pro uherského krále tento vývoj znamenal podstatné zvýšení šancí na naplnění dědických úmluv. Jelikož nový Kazimírův sňatek nebyl dle církve legitimní, podle dohod nemohli případní potomci nástupnictví Ludvíka na polský trůn ohrozit. Je jisté, že Anjouovec celou situaci velmi pozorně sledoval, což lze usuzovat z počtu zpráv, které mu papež zasílal. Z této komunikace se skoro zdá, že Kazimírův sňatek zajímal Ludvíka více než samotného Kazimíra.³⁷⁷

³⁷⁵ Srov. ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 82-87. WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 212. O osobě Jana Pakosławice SZCZUR, *Dyplomaci*, s. 90-103.

³⁷⁶ ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 127-128. SZCZUR, *Dyplomaci*, s. 88-89.

³⁷⁷ Papežovy zprávy Ludvíkovi: VMH II, s. 72, č. 135. – Papež žádá Ludvíka, aby přesvědčil polského krále ve věci odvolání královny. VMH II, s. 79-80, č. 147 – Papež dává Ludvíkovi Uherskému na vědomí, že Kazimírovu žádost o dispens zamítá. VMH II, s. 80, č. 148 – Totéž, tentokrát je adresátem uherská královna-matka Alžběta Lokýtkovna. K interpretaci SZCZUR, *Krakowski zjazd*, s. 53-54.

V otázce polského následnictví nebyl nečinný ani Karel IV. Kazimírova nová nevěsta pocházela z prostředí závislého na Lucemburcích. Podpořením tohoto sňatku tak Karel zabránil samostatné sňatkové politice Kazimíra a udržoval si nad věcmi kontrolu. Navíc se zdá, že na konci šedesátých let císař skutečně pomýšlel na polské dědictví – ať už prostřednictvím svého syna Václava jako budoucího manžela jedné z Kazimírových dcer, nebo svého druhého syna Zikmunda, narozeného v roce 1368 ze svazku s Kazimírovou vnučkou Alžbětou Pomořanskou.³⁷⁸

Václav byl od roku 1366 zasnouben s neteří Ludvíka Uherského Alžbětou.³⁷⁹ Ta byla Ludvíkovou dědičkou, protože uherský král byl v této době stále bezdětný. Není jasné, proč Karel zrušil tento plánovaný sňatek a upřednostnil vytvoření svazku s jednou z Kazimírových nelegitimních dcer s Jadwigou. Možná se dozvěděl o Ludvíkových plánech v Neapolsku, kam chtěl Anjouovec svoji neteř provdat, a tak se, aby zabránil trapnému odmítnutí, rozhodl konat a oslovil se svým vlastním plánem polského krále.³⁸⁰ Tímto sňatkem by tak prakticky nahradil šanci na anjouovské dědictví snahou o získání dědictví piastovského. Možná to souviselo s Karlovým zaměřením expanze na sever v 60. letech – do Dolní Lužice a do Braniborska.³⁸¹ Strategicky tak mohlo dávat větší smysl ovládnutí Polska a případné vytvoření jakési polsko-braniborské sekundogenitury.³⁸²

Karel IV. pravděpodobně na konci roku 1368 poslal žádost papeži, která ho informovala o chystaném sňatku Václava s jednou ze dvou Kazimírových dcer.³⁸³ Císař v ní papeže žádal o dispens a taktéž o legitimování té dcery, která bude vybrána za nevěstu. Téměř s jistotou se vše dělo s vědomím Kazimíra, není reálné, aby Karel protlačoval projekt, o kterém věděl, že by neměl šanci na úspěch v rodině nevěsty.³⁸⁴

³⁷⁸ ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 132, 135.

³⁷⁹ Ve smlouvě stálo, že dědicem Uher měly být až děti Václava a Alžběty, „králem“ Uher po Ludvíkovi by tedy byla Alžběta. KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 14-15.

³⁸⁰ Takové vysvětlení nabízí KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 21-22. V očekávání zostření protilucemburského kurzu na budínském dvoře tak hodlal tímto krokem Ludvíka zaskočít a zabezpečit si polské spojení. TÝŽ, *Vláda Karla IV. II*, s. 82.

³⁸¹ O Karlově dynastické a územní politice v 60. a 70. letech podrobně BOBKOVÁ, *Územní politika*, s. 103-138, zejména s. 120-134.

³⁸² Srov. KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 22. TÝŽ, *Vláda Karla IV. II*, s. 82.

³⁸³ Zejména polská historiografie žádost datuje až do roku 1369, kupříkladu KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 231. J. Śliwiński připouští rok 1368 i 1369. ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 135. K roku 1368 dospěl F. Kavka, k jehož názoru se přikláním. Ten shrnuje i literaturu k problematice a zdůvodňuje dataci žádosti na 1368. KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 21. L. Bobková datuje také do roku 1368 a vyslovuje domněnku, že Karel danou věc s papežem projednal osobně během své přítomnosti v Římě po druhé korunovaci. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 399.

³⁸⁴ V historiografii se objevila teze, že Kazimír o těchto plánech nevěděl a Karel tak jednal v podstatě na vlastní pěst, viz KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 231. Postoj v literatuře shrnuje opět KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 21.

Papež žádosti vyhověl a v listině současně potvrzoval úpravu polského nástupnictví v následujícím pořadí: 1. Ludvík Uherský 2. Alžběta Pomořanská 3. uherská královnamatka Alžběta Lokýtkovna 4. Kažko Słupský.³⁸⁵ Důležité je si uvědomit, že úpravy v nástupnictví navržené Karlem IV. se nijak netýkaly nástupu Ludvíka Uherského na polský trůn po smrti Kazimíra. To císař nijak nerozporoval. Karel IV. tak pravděpodobně úpravou pouze řešil to, kdo nastoupí po Ludvíkovi. Významná změna je odsunutí Alžběty Lokýtkovny až za Alžbětu Pomořanskou. V případě bezdětné smrti Ludvíka měla nastoupit Karlova manželka, respektive prostřednictvím ní sám Karel, popřípadě jejich syn Zikmund. Sňatek Václava mohl být jakousi pojistkou, kdyby snad měla někdy v budoucnu nastoupit na trůn legitimizovaná dcera polského krále. Zahrnutí Kažka Słupského bylo zcela jistě výsledkem Kazimírových snah, protože byl jeho vnuk, ovšem čtvrtá pozice v nástupnické linii mu moc šancí nedávala.³⁸⁶

Reakce uherského krále na sebe nenechala dlouho čekat. V únoru 1369 se sešel s polským králem v Budíně. Podle uzavřené smlouvy se zdá, že získal Kazimíra zpět na svou stranu. Oba panovníci se v ní zavazovali vzájemnou pomocí proti každému, zejména však proti Karlovi (*specialiter contra Magnificum Principem Dominum Carolum Romanorum Imperatorem*). Slíbili si, že nebudou uzavírat s císařem žádné separátní dohody či sňatkové aliance. Navíc si potvrdili, že v platnosti zůstávají všechny dosavadní úmluvy, tedy i ty o nástupnictví.³⁸⁷ Ze smlouvy vyplývá, že Ludvík se cítil skutečně ohrožený, jinak by takto konkrétní body dokument neobsahoval, zvláště když by se některé z nich daly považovat za samozřejmé, či již byly dokonce platné.

Není jasné, proč by Kazimír vstupoval do protilucemburského uskupení.³⁸⁸ Neexistují objektivní důvody pro takto náhlé zhoršení vztahů s císařem. Příčinu nelze

³⁸⁵ Znění této listiny se nedochovalo, závěry lze odvozovat pouze z papežovy další buly z 5. prosince 1369, viz MBV III, s. 761-763, č. 1154. K tomu výklad KAVKA, *Vláda Karla IV. II*, s. 82. Kavka píše, že podle polského práva ženy odevzdávaly své dědické, a tudíž i následnické nároky svým manželům nebo synům. Naděje Lucemburků na polský trůn se tak zvýšily.

³⁸⁶ Kazimír měl navíc někdy v této době Kažka adoptovat. J. Śliwiński tuto událost datuje na přelom března a dubna roku 1369. ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 135. J. Wyrozumski do roku 1368. WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 216. Podle Golińskiego a Žerelika polský král Kažka adoptoval, aby zastavil Karlovo vměšování do pomořanských záležitostí, což se však nezdá příliš pravděpodobné. GOLIŃSKI, Mateusz – ŻERELIK, Roscisław, *Śląsk a polityka Kazimierza Wielkiego w latach sześćdziesiątych XIV wieku*, in: *Europa środkowa i wschodnia w polityce Piastów*. red. ZIELIŃSKA-MELKOWSKA, Krystyna, Toruń 1997, s. 139-157, k adopci s. 148.

³⁸⁷ CDRP I, s. 39-40, č. 3. Smlouva dnes uložena v Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, AGAD, dok. perg. č. 5528. K interpretaci srov. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 405. KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 19. SPĚVÁČEK, *Karel IV.*, s. 426. ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 137.

³⁸⁸ Na to upozorňuje kupříkladu J. Śliwiński, který odmítá jakékoliv odhady. ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 136.

hledat ani ve sporu o svídnické dědictví po smrti Bolka Svídnického v roce 1368. Převzetí dědictví se neobešlo bez vyplácení různých dědických nároků, které často postrádaly právní nárok, ale bylo nutné je v rámci dobrých vztahů zaplatit. Odškodnění tak požadoval i polský král, Karel mu proto zaplatil sumu, kterou Kazimírovi Bolek dlužil. Piastovec byl také znepokojen tím, že by měl císař získat slezské pohraniční pevnosti Kluczbork a Byczynu do přímé držby, tyto hrady proto koupil Ludvík Břežský.³⁸⁹ Důvodem nebyla ani revindikace Slezska, či pocit ohrožení z Karlovy expanze na sever, jak prokázal F. Kavka.³⁹⁰ Kazimír tak sice oficiálně uzavřel spojenectví s Ludvíkem, ale je možné, že nadále tajně vyjednával s Karlem.³⁹¹ Protilucemburský spolek se navíc v září rozšířil o Wittelsbachy, kteří uzavřeli v Bratislavě smlouvu s Ludvíkem. Uherskému králi zřejmě vůbec nešlo o obranu Braniborska, kam směřovaly lucemburské expanzivní plány, ale spíše chtěl vázat Karlovy síly mimo Itálii, aby tam mohl hrát hlavní roli on sám. Je třeba zmínit, že i přes sliby dané Ludvíkovi nebyl polský král nikterak aktivním členem tohoto spolku.³⁹²

Ludvíkovo úsilí nesměřovalo pouze k formování protilucemburské koalice, ale také ke zvrácení Karlových plánů. Požadoval proto po papeži zrušení navrhovaných úprav v nástupnické linii na polský trůn. Ten mu vyhověl a v bule z 5. prosince oznámil nové pořadí. Na prvním místě byla nově uherská královna-matka Alžběta Lokýtkovna (pravděpodobně pro případ bezdětné smrti Ludvíka), na druhé pozici uherský král Ludvík. O Alžbětě Pomořanské či Kažkovi se v bule mlčí, podobně dědictví neměly nijak narušit ani Kazimírovy dcery. Ludvík také požádal papeže o zrušení závazků ohledně

³⁸⁹ O situaci po smrti Bolka Svídnického a následném vyrovnání srov. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 404. HECK, *Karol IV. a Kazimierz*, s. 188. KAVKA, *Vláda Karla IV. II*, s. 101. Na finanční zatížení českých zemí kvůli splacení Bolkových dluhů si stěžoval Beneš Krabice z Weitmile. Srov. FRB IV, s. 540. *Beneš Krabice z Weitmile*, překlad, s. 233. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 407.

³⁹⁰ KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 18-19. Přestože dvojice Goliński-Žerelik předpokládá, že Kazimír měl v plánu revindikaci Slezska, připouštějí, že se tak mělo stát mírovými prostředky (diplomacii), nikoliv vojenskými. Svůj názor opírají o zkušenosti, které polský král bezpochyby získal během válečného tažení v letech 1345-1348, kdy zjistil, že obsazení Slezska vojensky by bylo vzhledem k tamější síti pevností velmi obtížné, ne-li nemožné. Nepříznivá byla ve válce i poloha Krakova, kam by se česká výprava snadno dostala. GOLIŇSKI – ŽERELIK. *Śląsk a politika*, s. 149-151.

³⁹¹ Tomu by odpovídala i reakce Karla, který se nejspíše v březnu musel o uzavřené alianci dozvědět. Přesto i nadále zůstal v Itálii a podle zprávy jednoho diplomata ze 7. června ani na návrat nepomýšlel, protože mu „přišly příznivé zprávy od polského krále, který byl původně nepřátelsky naladěný na císaře pro dědictví svídnické, nyní mu však chce vyjít vstříc“. Cit. z KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 20.

³⁹² KAVKA, *Vláda Karla IV. II*, s. 99-100, 104. F. Kavka podotýká, že k neutralizaci polské politiky nepochybně přispěla i mise nuncia Jana z Dax na krakovském dvoře. Pro Kazimírovu pasivitu hovoří i to, že nic nevíme o jakýchkoli podrobnostech polských válečných příprav. Oproti tomu Karel počítal s obrannou válkou, a proto opevňoval a vyzbrojoval slezská města. Jen do Vratislavi odeslal téměř 2000 zbrojí a přes 900 přílbic. Srov. ČAPSKÝ – PRIX. *Slezsko*, s. 303. GOLIŇSKI – ŽERELIK. *Śląsk a politika*, s. 156.

sňatku Ludvíkovy neteře Alžběty s králem Václavem. Odvolával se na to, že závazky byly porušeny císařem, konkrétně nabídkou Václavova sňatku jedné z Kazimírových dcer.³⁹³

Tím byl císařův pokus o získání polského dědictví dočasně zmařen, Karel proto v létě 1370 oženil svého syna Václava s Johanou Bavorskou, dcerou Albrechta Bavorsko-Holandského. Albrecht byl jedním z členů bratislavského spolku, který se Karel snažil rozbít. Pravdou je, že císař se ještě pokusil získat na svou stranu Kažka Słupského, který byl po adopci propagován polským králem jako nový dědic. Akce úzce souvisela s Karlovými expanzivními snahami směrem do Braniborska. Karel postoupil Pomořansku na věčné časy část marky Ucker, a to i v případě, že po bezdětné smrti Oty Braniborského přejde markrabství do rukou Lucemburků. Kažko a jeho otec Bogislav V. navíc slíbili Karlovi, že mu pomůžou v případě, že by Ota nedodržel smlouvy o nástupnictví.³⁹⁴ Je tedy otázkou, jak moc v této dohodě hrála roli otázka polského dědictví. Spíše se zdá, že smlouva s Kažkem vzešla z císařových snah o ovládnutí Braniborska, vliv na potenciálního kandidáta polského trůnu byl pouze pozitivní externalitou. Šance na případný nástup Kažka po Ludvíkovi navíc citelně poklesly poté, co se Ludvíkovi narodila dcera Kateřina. Potomstvo uherského krále tak Kazimírova vnuka odsouvalo v dědické linii na další příčky.³⁹⁵

K žádné akci bratislavského spolku v roce 1370 nakonec nedošlo. V září se totiž při lovu vážně zranil polský král Kazimír. Uherský král na situaci obratně zareagoval a začal se chystat na převzetí moci v Polsku.³⁹⁶ Nejen že pozastavil jakékoli případné vojenské akce proti Lucemburkům, ale ke zklamání papeže nevytáhl ani na jeho podporu

³⁹³ Bula z 5. 12. 1369 MBV III, s. 761-763, č. 1154. Srov. HECK, *Karol IV. a Kazimierz*, s. 189. KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 232. KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 26. TÝŽ, *Vláda Karla IV. II*, s. 105. ŚLIWIŃSKI, *Walka o koronę polską*, s. 137. Papež vyhověl oběma žádostem a spolu se zrušením závazků navíc ihned udělil i dispens pro Alžbětin sňatek s vévodou Filipem z Tarentu. KAVKA, *Vláda Karla IV. II*, s. 107. Důvodem pro Ludvíkovu žádost bylo patrně již zcela zjevné těhotenství uherské královny Alžběty, které dávalo uherskému králi po sedmnácti letech marného čekání naději na legitimního potomka. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 406.

³⁹⁴ K tomu podrobněji BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 411-412. KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 233. KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 27. SPĚVÁČEK, *Karel IV.*, s. 428. Listina pro Kažka z 3. května RI VIII č. 4846. S tím související listiny z 14. května RI VIII č. 505, 506, 4847, 4848.

³⁹⁵ KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 29. Lze se dokonce setkat s označením Kažka jako „lucemburského kandidáta“, viz KARCZEWSKI, Dariusz. *Książę słupski Kazimierz IV (Kažko) jako luksemburski kandydat do tronu polskiego*, in: *Przegląd Zachodniopomorski* 32. Szczecin, 2017, č. 2, s. 113-127.

³⁹⁶ Ludvík do Polska vyslal dva nejvyšší uherské hodnostáře, palatina Vladislava Opolského a slovinského bána Petra Czudara, kteří měli za úkol dohlédnout na převzetí moci v případě Kazimírova úmrtí. KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 28.

do Itálie. Jeho zájmy nyní byly zcela odlišné od těch wittelsbašských. Kazimírův stav se začal v souvislosti se zraněním rapidně zhoršovat. Polský král sepsal 3. listopadu závět, ve které odkazoval nejdůležitější polské země Kažkovi Słupskému, čímž mu poskytl dostatečnou mocenskou základnu pro to, aby se stal novým polským panovníkem. O dva dny později Kazimír III. zemřel.³⁹⁷ Jeho smrtí skončila sedmatřicetiletá vláda posledního Piastovce na polském královském trůně. S tím skončila i jedna epocha česko-polských vztahů, jejichž vývoj určovaly prakticky již od 30. let 14. století dvě velké osobnosti své doby – Karel a Kazimír. Uherský král chvatně přijel do Polska a na základě dříve uzavřených dohod³⁹⁸ se prohlásil novým polským panovníkem. Podařilo se mu navíc se vypořádat s Kažkem, kterému přidělil jen malý zlomek toho, co měl podle poslední závěti získat. Začala nová éra česko-polských vztahů.

4.6 Zhodnocení kongresu, porovnání s vybranými summity Karla IV.

Aby bylo možné bilancovat sjezd panovníků v Krakově ze září roku 1364, je nutné činit tak v širším kontextu. Na samotný kongres lze nahlížet z mnoha pohledů. Můžeme ho chápat jako panovnické setkání, nebo jako společenskou událost, jako nástroj sebeprezentace či diplomacie a politiky. Vzhledem k této komplexnosti je tak třeba při zhodnocení brát v potaz hned několik faktorů. Abychom byli vůbec schopni říci, zda bylo toto setkání v něčem výjimečné, nebo naopak podprůměrné, musíme si vytyčit hodnotící kritéria. Pro vytvoření této pomyslné škály budu vycházet ze dvou „summitů“, jichž se zúčastnil Karel IV. Prvním z nich bude nám již známý visegrádský kongres z podzimu roku 1335. Ten bude užitečný zejména při porovnávání úspěšnosti na základě politických cílů, a navíc se odehrál stejně jako krakovský sjezd ve středoevropském regionu. Obě události spojuje také složení přítomných osobností, neboť účastníci obou kongresů jsou částečně shodní.³⁹⁹ Druhým vybraným setkáním bude Karlův pobyt ve Francii na přelomu let 1377 a 1378. A protože jde o nejlépe zdokumentované setkání, tvoří základní oporu hodnotící škály. Pařížská schůze sice není v první řadě summitem mnoha panovníků,

³⁹⁷ O Kazimírově chorobě, smrti a pohřbu podrobně KACZMARCZYK, *Kazimierz*, s. 244-255, závět' na s. 249-251. Srov. BOBKOVÁ, *Velké dějiny*, s. 412. KAVKA, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, s. 27. TÝŽ, *Vláda Karla IV. II*, s. 115. WYROZUMSKI, *Kazimierz*, s. 216-218.

³⁹⁸ Problematice anjouovského nástupnictví v Polsku a příslušnými dohodami se zabýval SZCZUR, Stanisław, *W sprawie sukcesji andegaweńskiej w Polsce*, in: *Roczniki Historyczne* 75. Poznań 2009, s. 61-104.

³⁹⁹ Český, uherský a polský král se zúčastnili jak kongresu ve Visegrádě roku 1335, tak toho v Krakově v roce 1364. Personální změny proběhly jak na pozici uherského krále (v roce 1342 zemřel Karel Robert), tak krále českého (Jan zemřel 1346). Na obou setkáních byli nicméně přítomni Karel a Kazimír. Karel se tehdy kongresu účastnil z pozice moravského markraběte, Kazimír již byl polským králem (od roku 1333).

nicméně vzhledem k účasti dvou králů (francouzský a český král) a císaře považuji toto setkání pro porovnání s Krakovem rovněž za vhodné.

Nejprve se zaměříme na hodnocení kongresu z hlediska reprezentačního. V průběhu této části bilancování se pokusím odpovédět na otázky typu: Probíhaly přípravy a průběh dle tehdejších „norem“? Bylo hostům nabídnuto patřičné ubytování a strava? Dokázal hostitel vyplnit volný čas vhodnými aktivitami? Nebyl kongres ostudou? Při hledání odpovědí na tyto otázky bude možné se opřít zejména o porovnání s pařížským setkáním, jehož detailní popis se zaměřuje spíše na záležitosti spojené s reprezentací a štědrostí francouzského krále.

Můžeme říci, že Kazimír se chopil své hostitelské role s plným nasazením. Mohl na hosty počkat u sebe v rezidenci, on se ovšem rozhodl vyjádřit přátelství a úctu vůči přijíždějícímu císaři, a proto vyslal delegaci, která měla Karla doprovodit již od hranic království až do Krakova. Jedná se o důležité gesto, je možné proto předpokládat, že byl obdobně doprovázen i uherský král, přestože o tom Długosz mlčí.⁴⁰⁰ Od hraničního města Cambrai byl takto francouzskou delegací doprovázen Karel IV. i během své cesty do Francie. Takové poselstvo většinou také vyřídilo pozdravy od hostitele a symbolicky ho zastupovalo.⁴⁰¹ Dále víme, že byl císař všemi městy v Polském království po cestě do Krakova vítán a zásobován. Jedná se o vcelku složitou akci z hlediska organizačních i logistických faktorů, která svědčí o tom, že hostitel akci precizně naplánoval a daného hosta si velmi vážil. Když se císař blížil k cíli, vyrazil Kazimír společně s uherským králem z Krakova Karlovi naproti na vzdálenost jedné míle.⁴⁰² Jednalo se o další z úkonů, jak hosta s úctou a pokorou přivítat. Také francouzský král vyjel ze svého pařížského Paláce, aby šel v ústrety císaři. Setkali se na půli cesty mezi Saint-Denis, kde předtím pobýval Karel, a větrným mlýnem nedaleko Paříže.⁴⁰³

Ze zpráv kronikáře můžeme usuzovat, že pozdrav proběhl nejzdvořileji, jak vůbec mohl. Akt sestával z podání pravé ruky, objetí, polibků a slz. Pokud měli účastníci

⁴⁰⁰ DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 402. Tento předpoklad podporuje i fakt, že dle Długosze bylo při odjezdu z Krakova o všechny hosty postaráno až k hranicím. Pokud však má Długosz pravdu a pocta byla určena pouze císaři, zdůrazňovalo by to hierarchizovaný přístup organizátora vůči hostům.

⁴⁰¹ Vycházím z českého překladu relace velkých francouzských kronik o cestě Karla IV. do Francie, který se nalézá v ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 151-195, cit. s. 156.

⁴⁰² DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 402. Tím, že byl Karel přivítán Kazimírem i Ludvíkem, tak mohli oba panovníci demonstrovat své spojenectví. Ludvík také mohl vystupovat z pozice dědice polského trůnu. I na cestě do Paříže byl v každém městě Karel IV. vítán a obdarováván. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 159.

⁴⁰³ ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 164-165.

nějakou pokrývku hlavy, jistě ji sundali. V tom se průběh nijak nelišil od pařížského setkání. I ubytování hostů podle všeho zvládl polský král i přes omezené prostory krakovského hradu s noblesou. Císař a ostatní králové byli ubytováni přímo na hradě, podobně jako byli hlavní hosté v Paříži ubytováni přímo v Paláci Citè (Palais de la Citè).⁴⁰⁴

Prameny naznačují, že krakovský kongres nijak nezaostával ani v oblasti pohoštění. Kazimír na svých hostech rozhodně nešetřil, hostiny a bankety chválil i zcestovalý de Machaut. Kromě chleba byl k dispozici i bohatý výběr různých druhů masa. Nejen pro účastníky doprovodů byly na náměstí přistaveny sudy plné vína či ova, o kterých informuje Długosz, a které hojnost jenom potvrzují.⁴⁰⁵ Doprovodný program odpovídal „normám“, volné chvíle mohli hosté trávit sledováním turnajů, při oslavách se tancovalo a hrála hudba. Jistě nechyběla ani různá divadelní představení.⁴⁰⁶ Těžko říci, zda polský král uspořádal pro účastníky i výlet do okolí Krakova, podobně jako tak učinil francouzský král, jenž s hosty nasedl na krásnou loď a po řece doplul až k Louvru, oblíbené rezidenci Karla V., kterou společně navštívili.⁴⁰⁷

Důležitou součástí setkání bylo i předávání různých darů. Oproti Paříži či Visegrádu se však prameny nezmiňují o žádných konkrétních prezentech. Długosz zmiňuje pouze „nádherné dary“.⁴⁰⁸ Kazimír jistě poskytl dostatečně honosné dary, nelze však hodnotit, jak moc drahé a luxusní byly. Nicméně by bylo překvapivé, pokud by překonal štedrost nepochybně bohatšího francouzského krále.⁴⁰⁹

Vysokou úroveň setkání z reprezentačního hlediska Kazimír udržel až do samotného závěru. Po rozloučení nechal hosty doprovodit až k hranicím.⁴¹⁰ Pokud

⁴⁰⁴ Srov. DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 402. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 165, 169.

⁴⁰⁵ DE MACHAUT, *La prise d'Alexandrie*, s. 40, v. 1281-1288. DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 403. Srov. s jídelními lístky několika banketů v Paříži, které se pokusil zrekonstruovat ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 326-330. Dubnická kronika v souvislosti s Visegrádem zmiňuje 2500 chlebů a dalších potravin pro pohoštění českého krále a jeho doprovodu. Delegaci polského krále postačilo 1500 chlebů a jiných pochutin. Celkově se prý spotřebovalo 180 sudů vína. SOPKO, *Kronika uhorských králův*, s. 107.

⁴⁰⁶ Typická byla různá tematická představení, kupříkladu v Paříži byl Karel IV. svědkem hry o dobytí Jeruzaléma. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 176. K dramatickým a hudebním produkcím při přestávkách mezi jídly podrobně ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 331-337.

⁴⁰⁷ ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 178-179.

⁴⁰⁸ DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 404. Srov. Dary z Francie ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 180, 191-192. Dary z Visegrádu SOPKO, *Kronika uhorských králův*, s. 107. Dary pro císaře, jejich výběrem a procesem obdarovávání se hlouběji zabýval ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 338-354.

⁴⁰⁹ Francouzský král utratil za dary celkově 21 569 franků, přičemž nejdražší položku v seznamu tvořil zlatý pás zdobený drahými kameny pro Václava IV. za 4 tisíce franků. Vypočteno z tabulky výdajů sestavené ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 362-363.

⁴¹⁰ DŁUGOSZ, *Roczniki*, s. 405. Srov. ŠMAHEL, *Cesta Karla IV. do Francie*, s. 192-195.

bychom měli zhodnotit krakovský kongres na základě jeho průběhu a s přihlédnutím k vybraným dvěma setkáním, je možné říci, že polský král svoji roli hostitele splnil na výbornou. Poskytl svým hostům vše, co se od něj jako od pořadatele očekávalo. Na prestiži mu jistě přidalo i jeho rozhodnutí nechat doprovázet panovníky při cestě od hranic na místo setkání a vice versa. Z hlediska reprezentace a okázalosti lze kongres považovat za úspěšný.

Jak ale hodnotit výsledky jeho diplomatických cílů? Zbývá se tudíž zaměřit na politické důsledky kongresu. Selhání křížové výpravy nelze považovat za neúspěch krakovského setkání. Jednalo se o mimořádný bod programu a panovníci svou účast přislíbili jen z diplomatických důvodů. O osudu kruciáty tak sice svou absencí *de facto* rozhodli, ale ambice kyperského krále byly zkrátka nereálné a neslučitelné se zájmy účastníků kongresu.

Složitější je hodnocení ostatních politických otázek, které se sjezd v Krakově zřejmě snažil vyřešit. Ratifikací brněnské mírové smlouvy a formálním obnovením přátelství sice bylo alespoň zdánlivě dosaženo míru a stability ve střední Evropě, ale jednalo se o velmi krátkodobé řešení, jak nám ukazují již zmíněné události z let 1369 a 1370, kdy se aktéři připravovali na válku. Z dlouhodobého hlediska tak krakovské setkání nedokázalo zajistit mírovou koexistenci tří království v oblasti středovýchodní Evropy.

Neúspěchem skončila i Kazimírova snaha získat podporu pro svůj nový legitimní sňatek. V roce 1365 se sice oženil patrně za souhlasu císaře Karla s Jadwigou Zaháňskou, ovšem nepovedlo se mu předtím vyjednat u papeže anulování předchozího sňatku s Adelaidou Hessenskou. Nový sňatek tak byl dle kanonického práva neplatný a děti z něho vzešlé nelegitimní. Přestože polský král na krakovském kongresu pravděpodobně obdržel slib od ostatních účastníků, že mu při vyjednávání s papežem pomohou, ani jeden z nich pro to příliš neudělal, uherský král se ba naopak snažil jakékoli jednání co nejvíce protahovat. Do popředí se totiž dostala otázka nástupnictví, která byla s novým sňatkem úzce propojena, poněvadž by legitimní manželka mohla Kazimírovi porodit vlastního dědice. To bylo jednoznačně proti zájmům Ludvíka Uherského. I v tomto případě se ukázaly dosažené úspěchy (slíbená podpora anulace manželství, uznání případného Kazimírova syna jako dědice) jako vágní. Nástupnická otázka, ve které se střetávaly zájmy Kazimíra, Ludvíka, a nakonec i Karla IV., se krakovským kongresem rozhodně

nevyřešila a byla předmětem debat prakticky až do ovládnutí Polského království Ludvíkem po Kazimírově smrti.

Krakovský kongres by dle navržené typologie spadal jak pod konfirmační, tak i iniciativní setkání, protože obsahoval prvky charakteristické pro oba zmíněné druhy. Mezi konfirmační prvky patřilo rozhodně nastolení míru ve střední Evropě. Toto úsilí navazovalo na brněnské dohody, které byly na kongresu uherským králem ratifikovány. Zároveň jsme svědky i iniciace ze strany polského krále, jenž se snažil si získat přízeň ostatních panovníků pro svůj dynastický projekt, kvůli kterému bylo nutné upravit linii nástupnictví. Podobně iniciativní byl i další účastník – kyperský král – se svým plánem na křížovou výpravu. Navrhuji proto označit kongres v Krakově z roku 1364 za konfirmačně-iniciativní setkání.

Z výše napsaných řádků se může zdát, že setkání panovníků v Krakově z politického hlediska selhalo. Přestože se to tak může zejména při pohledu na události v delším horizontu jevit, zcela bezvýsledné jednání nebylo. Podařilo se alespoň krátkodobě ukončit česko-uherský antagonismus z počátku 60. let. Jednotliví aktéři fakticky stabilizovali a posílili své postavení tím, že setrvali na statu quo. Kazimír si tak uvolnil ruce pro svá tažení na východ, Karel pokračoval ve své expanzi na sever a Ludvík se čím dál více zaměřoval na sever Itálie a do Neapolska. Sřet zájmů posledních dvou jmenovaných nakonec vedl k dramatickým událostem konce 60. let. Jednoho jednoznačného vítěze ale kongres v Krakově měl – bylo jím Polsko. Země, která ještě na počátku 14. století byla rozdrobená na několik více či méně nezávislých knížectví, se za šedesát let dokázala pod vládou Vladislava Lokýtky a jeho syna Kazimíra nejen sjednotit, ale natolik hospodářsky a politicky rozvinout, že polský král mohl v roce 1364 uspořádat takové setkání, na němž nejen že dokázal se ctí pohostit ostatní krále včetně formálně nejvyššího světského představitele, ale o kterém se bez přehánění vědělo až na Kypru. Krakovský kongres je tak důkazem vzestupu Polského království v průběhu 14. století. Polský král se na něm naprosto jasně ukázal jako rovnocenný aktér ve střední Evropě, se kterým bylo třeba při jednáních počítat.

Obecně lze říci, že probíraný typ setkání panovníků byl především politicko-společenskou záležitostí. Poskytovaným přepychem a pohostinností dával hostitel najevo svou ekonomickou a kulturní úroveň, čímž si získal obdiv i čest u spřátelených panovníků a zároveň vzbudil obavy u nepřátel. Dohody uzavřené na těchto setkáních byly v podstatě

pouze příslibem, jehož reálnost ověřil až čas. Od schůzek se nemuselo nutně očekávat vyřešení všech problémů, někdy mohlo být záměrem i pouhé nastolení některých otázek a témat.

Závěr

Setkávání panovníků mělo v diplomacii pozdního středověku svůj význam. Ve 14. století se jednalo o poměrně běžný, ač drahý, nástroj politiky na nejvyšší úrovni a zároveň i reprezentace a sebepropagace. Panovník pozdního středověku se tak za svůj život zúčastnil hned několika schůzek s jinými monarchy. Lze rozlišit dva hlavní důvody, kvůli kterým se nejvyšší představitelé tehdejších států rozhodli pro takováto okázalá jednání a osobně se na nich angažovat. Pokud šlo o záležitost již předem projednanou a očekávaná smlouva byla již dohodnuta prostřednictvím pověřených osob, mohli se panovníci rozhodnout, zda výsledkům předběžného jednání dodají svojí účastí a následným potvrzením větší význam a váhu, nebo ne. Tato tzv. konfirmační setkání se konala zpravidla kvůli sňatku, uzavření příměří či spojení. Oproti tomu u iniciativních setkání nebyl předem dosažen žádný významný konsenzus. Jednání poselstev se mohla zadrhnout, uváznout na mrtvém bodě, či být přímo neúspěšná. Panovníci proto svojí účastí dodali vyjednávání nový rozměr, potažmo se sami chopili iniciativy a osobním dialogem se pokusili dosáhnout dohody. Zapojením nejvyšších představitelů do jednání se značně zvětšil manévrovací prostor pro různé kompromisy, protože samotná poselstva se musela držet přesně vymezených příkazů a udělených pravomocí.

Panovníká setkání hrála velkou roli i ve vývoji česko-polských vztahů ve 14. století. Ty byly zpočátku trvale zatíženy nárokem českých králů na polský trůn. Přemyslovské dědictví převzal Jan Lucemburský, jenž využil slabého vlivu polského krále Vladislava Lokýtky v některých oblastech, a podařilo se mu tak do konce 20. let dostat pod svou svrchovanost většinu slezských knížat jako královských leníků. Vztahy se normalizovaly až s nástupem Vladislavova syna Kazimíra, který byl ochoten vést více kompromisní politiku. Na české straně se do jednání postupně čím dál více zapojoval tehdy moravský markrabě Karel. Přestože se ve 30. letech podařilo vyřešit dva hlavní sporné body – otázku polského královského titulu a Slezska – na polské straně zůstávala trnem v oknu přítomnost českého vazala v Plocku. Kazimír se navíc patrně nikdy nevzdal myšlenky na revindikaci slezských knížectví. Střídají se tak fáze, kdy obě strany žijí v jakési harmonii, a naopak kdy spolu vedou spory, či dokonce přímo válku. Příkladem budiž rok 1341, kdy Kazimír navštívil Prahu a po smrti plánované nevěsty si nechal od Lucemburků vybrat novou manželku. O dva roky později již mezi českým a polským králem doutnal nový spor, který dokonce v roce 1345 vyústil v pokus o zjetí markraběte

Karla a následně ve válku. Mírem v Namysłówě se sice nepodařilo zajistit přátelství na „věčné časy“, ale Kazimír během konfliktu zjistil, že získat Slezsko zpět vojensky je nereálné. V 50. letech proto obě strany přešly k jednání, které zabránilo další válce. Tehdy už císař Karel IV. se vzdal Plocka a na oplátku získal souhlas s posílením své moci ve Slezsku. Polský král svou pozornost čím dál více věnoval expanzivním plánům na východě, a proto se neúčastnil akcí protilucemburské koalice vedené uherským králem z počátku 60. let. V této době dokonce Kazimír vystupoval jako prostředník mezi zneprátelenými stranami a pozval panovníky do své rezidence v Krakově.

Krakovský kongres byl zahájen v září roku 1364 a kromě polského krále Kazimíra III., který schůzku svolal, se ho zúčastnil také císař a český král Karel IV., uherský král Ludvík I. a kyperský král Petr I. z Lusignanu. Kolem setkání panuje mnoho mýtů, které souvisejí s tím, že polské kroniky událost zaměňují se svatbou Karla IV. a Alžběty Pomořanské z května 1363, a také s prosincovou návštěvou dánského krále v Krakově. Zejména starší historiografie převzala tyto údaje a spojila výčet účastníků dohromady. Je třeba jednou provždy ze seznamu zúčastněných vyloučit dánského krále Waldemara, který byl v té době ve Skandinávii. Na základě informací poskytnutých básníkem Guillaumem de Machaut se domnívám, že přítomna nebyla ani rakouská knížata.

Zcela jasné nejsou ani důvody, kvůli kterým Kazimír sjezd svolal. Je zřejmé, že kyperský král byl neplánovaným hostem, kterého s sebou vzal Karel IV., a proto je třeba na jednání o křížové výpravě nahlížet jako na mimořádný bod programu, nikoliv na důvod svolání setkání. Z kongresu se dochovaly pouze dvě listiny uherského krále, tou první Ludvík prakticky ratifikoval brněnské mírové úmluvy z února roku 1364, druhou se Anjouovec vzdal nástupnictví na polský trůn po smrti Kazimíra v případě, že bude mít polský král syna z legitimního manželství. Kazimír tak možná kongres svolal hned z několika důvodů. Zaprvé měl v úmyslu z pozice arbitra definitivně dořešit česko-uherské spory. Zadruhé chtěl od usmířených panovníků následně získat jejich podporu pro jednání s papežem. Snahy polského krále dlouhodobě směřovaly k anulování manželství s Adelaidou Hessenskou, což by mu umožnilo se znovu legitimně oženit a zplodit mužského potomka. Vedlejším důvodem zorganizování schůzky mohla být i snaha Kazimíra zvýšit svou prestiž a využít tak setkání jako nástroj budování panovnické moci prostřednictvím reprezentace a sebepropagace. Kongres dopadl z hlediska jednání úspěšně – oficiálně došlo k usmíření Karla i Ludvíka a Kazimír zřejmě získal příslib

podpory v jeho snahách o nový sňatek – a svou štedrostí organizátor patrně oslnil hosty natolik, že se mu podařilo zvýšit slávu Polského království. Při pohledu na následný vývoj ovšem kongres ztrácí svůj lesk, neboť jeho ujednání jako kdyby upadla v zapomnění.

Nejenom že dopadla katastrofálně křížová výprava Petra I., kterému se i přes sliby nakonec nedostalo téměř žádné pomoci, ale Kazimírovi se navíc nepodařilo dosáhnout anulování manželství. Snahy polského krále o vlastního mužského dědice byly totiž v rozporu s ambicemi uherského krále, který tak veškerá jednání s kurií pravděpodobně naopak ještě protahoval. Kazimír se i přes nesouhlas papeže oženil s Jadwigou Zaháňskou, z kanonického hlediska byl tak sňatek považován za neplatný, a proto dcery ze svazku vzešlé byly nelegitimní. Do polského nástupnictví navíc začal zasahovat i Karel IV. svým sňatkovým projektem a patrnou úpravou dědické linie. Situace se tak v roce 1369 opět vyhrotila. Ludvík si od papeže nechal schválit vyloučení jemu se nehodících kandidátů z polské sukcese a hrozila válka. Té nakonec zabránilo úmrtí Kazimíra III. Ve své závěti sice za dědice důležitých polských zemí označil svého vnuka Kažka Słupského, kterého měl někdy předtím dokonce adoptovat, ani to však nakonec nezabránilo Anjouovci chopit se moci v Polsku. Se smrtí posledního Piastovce na polském trůně skončila jedna éra česko-polských vztahů.

Seznam pramenů a literatury

Prameny a edice

Anonymi Leobicensis Chronicon, in: *Scriptores rerum Austriacarum veteres et genuini*, PEZ, Hieronymus (ed.), Leipzig 1721, s. 751-971.

Archivum Coronae Regni Bohemiae II (= ACRB II), HRUBÝ, Václav (ed.), Praha 1928. Dostupné z: <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&bookid=1126> [cit. 21. 4. 2024]

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VII (= CDM VII), ed. CHYTIL, Josef, Brno 1858. Dostupné z: <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&bookid=68> [cit. 21. 4. 2024]

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VIII (= CDM VIII), ed. BRANDL, Vincenc, Brno 1874. Dostupné z:
<https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&bookid=1108> [cit. 21. 4. 2024]

Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Tomi IX. Vol. 3 (= CDH IX/3), ed. FEJÉR, Georgius, Budae 1834.

Codex diplomaticus Prussicus (= CDPr), VOIGT, Johannes (ed.), Königsberg 1842.

Codex diplomaticus regni Poloniae et magni ducatus Lituaniae I (= CDRP I), ed. DOGIEL, Maciej Dominik, Vilnae 1758.

Codex diplomaticus regni Poloniae et magni ducatus Lituaniae IV (= CDRP IV), ed. DOGIEL, Maciej Dominik, Vilnae 1764.

Codex juris Bohemici. Tomi II. Pars I., *Documenta Juris publici saec. XIVmi (1306-1378)* (= CIB II 1), ed. JIREČEK, Hermenegild, Praha 1896. Dostupné z: <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&bookid=1101> [cit. 21. 4. 2024]

Diplomatarium Danicum III, č. 7, 1364-1366, eds. CHRISTENSEN, C. A. – NIELSEN, Herluf, København 1972.

DŁUGOSZ, Jan, *Roczniki czyli kroniki sławnego królestwa polskiego*. Księga Dziewiąta, eds. BACZKOWSKI, Krzysztof, WYROZUMSKI, Jerzy, Warszawa 2009, 2. vyd.

DURYNSKÝ, Ota – ŽITAVSKÝ, Petr, *Zbraslavská kronika (Chronicon aulae regiae)* (= Zbraslavská kronika, překlad), FIALA, Zdeněk (ed.), Praha 1976.

Fontes rerum Bohemicarum. Tom. III (= FRB III), Praha 1882. Dostupné z: <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&bookid=1107> [cit. 21. 4. 2024]

Fontes rerum Bohemicarum. Tom. IV (= FRB IV), ed. EMLER, Josef, Praha 1884. Dostupné z: <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&bookid=177> [cit. 21. 4. 2024]

KAREL IV, *Vita Caroli Quarti*, in: *Karel IV. v soudobých kronikách* (= *Vita Caroli Quarti*, překlad), eds. BLÁHOVÁ, Marie – NODL, Martin, Praha 2016, s. 66-92.

Lehns- und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstentümer im Mittelalter, Bd. I (= LBUS I), eds. GRÜNHAGEN, Colmar – MARKGRAF, Hermann, Leipzig 1881.

Lehns- und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstentümer im Mittelalter, Bd. II (= LBUS II), eds. GRÜNHAGEN, Colmar – MARKGRAF, Hermann, Leipzig 1883.

Monumenta Hungariae Historica, Acta Extera II, Budapest 1875.

Monumenta Poloniae historica = Pomniki dziejowe Polski. T. 3 (= MPH III), Lwów 1878.

Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia. Tomus III (= MVB III), Praha 1944.

Nowy kodeks dyplomatyczny Mazowsza II (= NKDM II), eds. KURAŚ, Stanisław – SUŁKOWSKA, Irena, Wrocław 1989.

PETRI DE DUSBURG, *Chronicon terrae Prussiae*, in: *Scriptores rerum Prussicarum, Die Geschichtsquellen der Preussischen Vorzeit bis zum Untergange des Ordensherrschaft*, Bd. I., HIRSCH, Theodor – TÖPPEN, Max – STREHLKE, Ernst ed., Leipzig 1861, s. 3–269. Dostupné online z: https://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/scriptores_rerum_prussicarum_bd1/0021/image.info. [cit. 21. 4. 2024]

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae III (= RBM III), ed. EMLER, Josef, Praha 1890. Dostupné z: <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&bookid=130> [cit. 21. 4. 2024]

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae IV (= RBM IV), ed. EMLER, Josef, Praha 1892. Dostupné z: <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&bookid=196> [cit. 21. 4. 2024]

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae VI/1 (= RBM VI), ed. MENDL, Bedřich, Praha 1928. Dostupné z: <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&bookid=698> [cit. 21. 4. 2024]

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae VII, 1358-1363 (= RBM VII), eds. LINHARTOVÁ, Milena – MENDL, Bedřich, Praha 1954. Dostupné z: <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&cat=8> [cit. 21. 4. 2024]

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae, Pars 5, 1346-1355. Fasciculus 1, 1346-1348 (= RBM V 1), eds. SPĚVÁČEK, Jiří – RYNEŠOVÁ, Blažena, Praha 1957.

Regesta Imperii VIII (= RI VIII). Online. Dostupné z: <http://www.regesta-imperii.de/en/regesta/8-0-0-karl-iv.html>. [cit. 21. 4. 2024]

Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia II (= VMH II), ed. THEINER, Augustin, Romae 1860.

Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae Gentiumquae Finitimarum Historiam Illustrantia, t. I (= VMPM I), ed. THEINER, Augustin, Roma 1860.

Z WEITMILE, Beneš Krabice, *Kronika pražského kostela*, in: *Karel IV. v soudobých kronikách* (= Beneš Krabice z Weitmile, překlad), eds. BLÁHOVÁ, Marie – NODL, Martin, Praha 2016, s. 160-240.

Literatura

ANTONÍN, Robert – BOROVSÝ, Tomáš, *Vjezd středověkého panovníka do města – mezi ideálem a realitou*, in: *Acta historica Universitatis Silesianae Opaviensis* 2009, č. 2, s. 39-59.

ANTONÍN, Robert – KOUŘIL, Pavel – PRIX, Dalibor, *Slezsko v časech raného středověku*, in: *Slezsko v dějinách českého státu. Od pravěku do roku 1490*, ed. JIRÁSEK, Zdeněk, Praha 2012, s. 95-164.

ANTONÍN, Robert – PRIX, Dalibor, *Slezský a opolský region ve 13. století a prvních desetiletích 14. věku*, in: *Slezsko v dějinách českého státu. Od pravěku do roku 1490*, ed. JIRÁSEK, Zdeněk, Praha 2012, s. 165-260.

BAR, Přemysl, *Královská koruna a vratislavský vévoda Jindřich IV. Probus. Od polemiky k novým perspektivám v bádání*, in: *Časopis Matice moravské* 125, 2006, s. 487-507.

BASZKIEWICZ, Jan, *Powstanie zjednoczonego państwa polskiego na przełomie XIII i XIV wieku*, Warszawa 1954.

BAUER, Otakar, *Poznámky k mírovým smlouvám českopolským z roku 1335*, in: *Sborník prací věnovaných prof. dr. Gustavu Friedrichovi k šedesátým narozeninám 1871-1931*, Praha 1931, s. 9-22.

BENEŠOVSKÁ, Klára, *Místa pro chvíle slavnostní*, in: *Dvory a rezidence ve středověku. III, Všední a sváteční život na středověkých dvorech*, DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana (ed.), Praha 2009, s. 319-336.

BIENIAK, Janusz, *Wiec ogólnopolski w Żarnowie 3–7 VI 1319 r. a geneza koronacji Władysława Łokietka*, in: *Przegląd Historyczny* 64, 1973, s. 469–481.

BISKUP, Marian – LABUDA, Gerard, *Dzieje zakonu krzyżackiego w Prusach. Gospodarka, społeczeństwo, państwo, ideologia*, Gdańsk 1988.

BLÁHOVÁ, Marie, *Návštěva Karla IV. v Avignonu. Organizační zajištění panovnické návštěvy ve 14. století*, in: *Podróže i migracje w Europie środkowej* (= *Kultura Europy środkowej, tom XV*), BARCIAK, Antoni (ed.), Katowice – Zabrze 2012, s. 252-270.

BOBKOVÁ, Lenka, *Budyšín, místo diplomatických schůzek Karla IV.*, in: ROYT, Jan, ed., OTTOVÁ, Michaela, ed. a MUDRA, Aleš, ed. *Regnum Bohemiae et Sacrum Romanum Imperium: sborník k počtě Jiřího Kuthana*, České Budějovice 2005, s. 103-114.

- BOBKOVÁ, Lenka, *Die Verhandlungen in Trentschin und Visegrád zwischen Böhmen, Polen, Deutschen Orden und Ungarn im Jahre 1335*, in: *Akteure mittelalterlicher Außenpolitik. Das Beispiel Ostmitteleuropas*, KERSKEN, Norbert – FLEMMIG, Stephan, eds. (= Tagungen zur Ostmitteleuropa-Forschung 35), Marburg 2017, s. 93–112.
- BOBKOVÁ, Lenka, *Jak v roce 1331 vítali krále Jana v Parmě*, in: *Středověký kaleidoskop pro muže s hůlkou. Věnováno Františku Šmahelovi k životnímu jubileu*, Praha 2016, s. 434-444.
- BOBKOVÁ, Lenka, *Jan Lucemburský: Otec slavného syna*, Praha 2018.
- BOBKOVÁ, Lenka, *Markrabství braniborské v rukou Lucemburků*, in: *Korunní země v dějinách českého státu. II., Společné a rozdílné – Česká koruna v životě a vědomí jejích obyvatel ve 14.-16. století: sborník příspěvků přednesených na kolokviu pořádaném ve dnech 12. a 13. května 2004 v Clam-Gallasově paláci v Praze*, TÁŽ – KONVIČNÁ, Jana, eds., Praha 2005, s. 159-190
- BOBKOVÁ, Lenka, *Poměr korunních zemí k Českému království ve světle ustanovení Karla IV.*, in: *Právněhistorické studie* 34, 1997, s. 17–38.
- BOBKOVÁ, Lenka, *Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně*, Ústí nad Labem 1993.
- BOBKOVÁ, Lenka, *Velké dějiny zemí Koruny české. Sv. IVa, 1310-1402*, Praha-Litomyšl 2003.
- BURKIEWICZ, Łukasz, *Two Cypriot royal missions to Poland in 1364 and 1432*, in: *Επετηρίς της Κυπριακής Εταιρείας Ιστορικών Σπουδών*, 2012, č. 9, s. 21-40.
- CARO, Jacob, *Geschichte Polens II*, Hamburg 1863.
- ČAPSKÝ, Martin, *Nastolení české královské moci*, in: *Slezsko v dějinách českého státu. Od pravěku do roku 1490*, ed. JIRÁSEK, Zdeněk, Praha 2012, s. 266-298.
- DĄBROWSKA, Małgorzata, *Peter of Cyprus and Casimir the Great in Cracow*, in: *Byzantiaka* 14, 1994, s. 257-267.
- DĄBROWSKI, Jan, *Kazimierz Wielki: twórca Korony Królestwa Polskiego*, Wrocław 1964.
- FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ, Jana, *Cesta Karla IV. do Francie: příspěvek ke kritice Velkých francouzských kronik*, in: *Český časopis historický* 106, 2008, č. 3, s. 627-650.
- FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ, Jana, *Lucemburkové a turnaje*, in: *Dvory a rezidence ve středověku. II, Skladba a kultura dvorské společnosti*, DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, ed. a ZELENKA, Jan, ed., Praha 2008, s. 419-451.
- FANTYSOVÁ-MATĚJKOVÁ, Jana, *Říšská ceremonie smíření 1372 podle Jeana Froissarta: pojetí míru ve Svaté říši římské za vlády Karla IV.*, in: *Dvory a rezidence ve středověku. III, Všední a sváteční život na středověkých dvorech*, Praha 2009, s. 105-127.
- FROST, Robert, *The Oxford History of Poland-Lithuania*, Oxford 2015.

- GĄSIOROWSKI, Antoni, *Itinerarium króla Kazimierza Wielkiego: materiały 1333-1370*, in: Roczniki Historyczne 64, Poznań 1998, s. 175-208.
- GĄSIOROWSKI, Antoni, *Kazimierz Wielki w Trnawie latem 1362 roku. Nad zagadkami historii politycznej średniowiecznej Polski*, in: Przegląd Historyczny 89, Warszawa 1998, č. 3, s. 467-474.
- GOLIŃSKI, Mateusz – ŻERELIK, Roscisław, *Śląsk a polityka Kazimierza Wielkiego w latach sześćdziesiątych XIV wieku*, in: *Europa środkowa i wschodnia w polityce Piastów*, red. ZIELIŃSKA-MELKOWSKA, Krystyna, Toruń 1997, s. 139-157.
- GRABOWSKI, Janusz, *Między Polską, Luksemburgami, Litwą a zakonem krzyżackim. Uwagi nad zhołdowaniem Mazowsza przez Kazimierza Wielkiego*, in: *Europa środkowa i wschodnia w polityce Piastów*. red. ZIELIŃSKA-MELKOWSKA, Krystyna, Toruń 1997, s. 121-138.
- GRODECKI, Roman, *Kongres krakowski w roku 1364*, Kraków 1995.
- GRODECKI, Roman, *Rozstanie się Śląska z Polską w XIV w.*, Katowice 1938.
- HECK, Roman, *Karol IV. a Kazimierz Wielki*, in: Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia 543, 1981, s. 175-193.
- HLAVÁČEK, Ivan, *Dvořan – diplomat*, in: NODL, Martin – ŠMAHEL, František (ed.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002, s. 118-138.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Počátky avignonského papežství a české země*, Praha 2013.
- HOENSCH, Jörg K., *Lucemburkové: pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*, Praha 2003.
- HOLÁ, Mlada, *Bezprostřední majetky a zástavy českých králů ve Slezsku v letech 1331-1378 a jejich správa*, in: DÁŇOVÁ, Helena, ed., KLÍPA, Jan, ed. – STOLÁROVÁ, Lenka, ed., *Slezsko, země Koruny české: historie a kultura 1300-1740, Díl A*, Praha 2008, s. 129-143.
- HOLÁ, Mlada, *Curia imperialis. K možnosti ubytování dvora českých králů ve Vratislavi a k funkcím jejich sídel (1335-1526)*, in: DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, ed. a ZELENKA, Jan, ed., *Dvory a rezidence ve středověku. II, Skladba a kultura dvorské společnosti*, Praha 2008, s. 169-196.
- HOLÁ, Mlada, *Dvorské slavnosti ve Vratislavi za pobytů českých králů v pozdním středověku*, in: *Dvory a rezidence ve středověku. III, Všední a sváteční život na středověkých dvorech*. DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana (ed.), Praha 2009, s. 193-206.
- HOLÁ, Mlada, *Pobyty Karla IV. a jeho dvora ve Vratislavi v letech 1348-1372*, in: DVOŘÁČKOVÁ-MALÁ, Dana, ed., *Dvory a rezidence ve středověku: sborník příspěvků z kolokvia konaného 18. března 2005 v Historickém ústavu AV ČR ve spolupráci s Ústavem českých dějin FF UK*, Praha 2006, s. 163-189.
- HOLÁ, Mlada, *Vznik a fungování hejtmanské správy vratislavského knížectví v letech 1335-1378 ve světle úředních písemností*, in: BOBKOVÁ, Lenka et al., *Hejtmanská správa ve vedlejších zemích Koruny české*. Opava 2009, s. 51-75.

- HOLÁ, Mlada, *Vztahy českých králů a vratislavských biskupů v letech 1327-1378*, in: BOBKOVÁ, Lenka, ed. a KONVIČNÁ, Jana, ed., *Korunní země v dějinách českého státu. IV, Náboženský život a církevní poměry v zemích koruny české ve 14.-17. století*, Praha 2009, s. 76-91.
- CHARVÁTOVÁ, Kateřina, *Ota Durynský, zbraslavský opat a kronikář*, in: *Mediaevalia Historica Bohemica* 20, 2017, s. 39-58.
- JASIŃSKI, Kazimierz, *Śląsk w polityce Kazimierze wielkiego*, in: *Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego* 26, Seria A, 1971, s. 56-58.
- KACZMARCZYK, Zdzisław, *Kazimierz Wielki (1333-1370)*, Warszawa 1948.
- KARCZEWSKI, Dariusz, *Księżę słupski Kazimierz IV (Kažko) jako luksemburski kandydat do tronu polskiego*, in: *Przegląd Zachodniopomorski* 32, 2017, č. 2, s. 113-127.
- KAVKA, František, *Karel IV. a anjouovsko-piastovské dědictví*, in: *Sborník historický* 36, Praha 1989, s. 5-63.
- KAVKA, František, *Karel IV.: Historie života velkého vladaře*, Praha 2016.
- KAVKA, František, *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355-1378): země České koruny, rodová, říšská a evropská politika I-II*, Praha 1993.
- KAVKA, František, *Západoevropský lenní institut jako nástroj vnitřní královské politiky za posledních Přemyslovců a za Jana Lucemburského*, in: *Český časopis historický* 88, 1990, s. 225-249.
- KNOLL, Paul W., *The rise of the Polish monarchy. Piast Poland in East Central Europe, 1320-1370*, Chicago 1972.
- KOZŁOWSKA-BUDKOWA, Zofia, *Z ostatnich lat Kazimierza Wielkiego*, in: *Małopolskie Studia Historyczne* 6, Kraków 1964, č. 3/4, s. 11-21.
- LECHOVÁ, Martina, *Zpráva o návštěvě Paříže Karlem IV. roku 1378*, in: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* 45, č. C43, 1996, s. 49-60.
- MALECZYŃSKA, Ewa, *Książęce lenno mazowieckie 1351-1526*, Lwów 1929.
- MALECZYŃSKI, Karol, *Dwa niedrukowane akty przymierza Kazimierza Wielkiego z Danją z r. 1350 i 1363*, in: *Kwartalnik Historyczny* 45, 1931, č. 2-4, s. 254-259.
- MANDIZUK, Józef, *Historia kościoła katolickiego na Śląsku, średniowiecze. Tom I/2 (1302-1417)*, Warszawa 2004.
- MARZEC, Andrzej, *Piastowska korona Władysława Łokietka*, in: *Przegląd Historyczny* 114, 2023, č. 1, s. 1-21.
- MARZEC, Andrzej, *Porozumienie Kazimierza Wielkiego z Rudolfem IV Habsburgiem z roku 1362*, in: *Teki krakowskie* 5, 1997, s. 125-133.
- MONNET, Pierre, *Charles IV. Un empereur en Europe*, Paris 2020.
- MONNET, Pierre, *Karel IV.: Evropský císař*, Praha 2023.

- MUSIL, František, *Kladsko nebo Plock: úvaha nad jednou lenní listinou z doby Karla IV.*, in: Kladský sborník, 2001, sv. 4, s. 7-12.
- NOWACKI, Bronisław, *Czeskie rozszczenia do korony w Polsce w latach 1290-1335*, Poznań 1987.
- NOWAK, Zenon Hubert, rec. *Valdemar Atterdag och Europa* (TÄGIL, Sven), in: Zapiski Historyczne 34, 1969, č. 2, s. 107-109.
- OHLER, Norbert, *Cestování ve středověku*, Jinočany 2003.
- PASZKIEWICZ, Henryk, *Polityka ruska Kazimierza Wielkiego*, Warszawa 1925.
- PETKOV, Kiril, *The Kiss of Peace: Ritual, Self, and Society in the High and Late Medieval West*, Leiden, 2003.
- POLA, Jiří, *Plocké knížectví a jeho role v lucemburské politice*, Diplomová práce, vedoucí ČAPSKÝ, Martin, Opava 2014.
- PUMPROVÁ, Anna, *Žebrák místo lékaře: o přínosu nové edice Zbraslavské kroniky k jejímu využití jako historického pramene*, in: Mediaevalia Historica Bohemica 20, 2017, s. 59-84.
- PUSTEJOVSKY, Otfried, *Schlesiens Übergang an die böhmische Krone: Machtpolitik Böhmens im Zeichen von Herrschaft und Frieden*, Köln 1975.
- RÁCZ, György, ed., *The Congress of Visegrád in 1335: Diplomacy and Representation*, in: The Hungarian Historical Review, Budapest 2013, č. 2, s. 261-287.
- RÁCZ, György, ed., *Visegrád 1335*, Visegrád 2009.
- RADER, Olaf B., *Kaiser Karl der vierte. Das Beben der Welt. Eine Biographie*, München 2023.
- ROBERT, Antonín, *Druhý život Zbraslavské kroniky: v historiografické reflexi od 14. do konce 18. století*, in: Mediaevalia Historica Bohemica 20, 2017, s. 85-119.
- SEIBT, Ferdinand, *Karel IV.: císař v Evropě (1346-1378)*, Přeložila Markéta MAUROVÁ, Praha 1999.
- SEIBT, Ferdinand, *Lesk a bída středověku*, Praha 2000.
- SCHWEDLER, Gerald, *Herrschartreffen des Spätmittelalters. Formen – Rituale – Wirkungen* (Mittelalter-Forschungen, Bd. 21), Ostfildern 2008.
- SKYUM-NIELSEN, Niels, *König Waldemar V. Atterdag von Dänemark. Persönlichkeit und Politik*, in: Hansische Geschichtsblätter 102, Köln 1984, s. 5-20.
- ŚLIWIŃSKI, Józef, *Kongres monarchów w Krakowie z września 1364 roku*, Olsztyn 1997.
- ŚLIWIŃSKI, Józef, *Walka o koronę polską. Zjazd monarchów w Krakowie w 1364 roku*, Olsztyn 2012.
- SPĚVÁČEK, Jiří, *Karel IV.: Život a dílo (1316-1378)*, Praha 1979.

- SROKA, Stanisław Andrzej, *Kariera Władysława Opolczyka na dworze węgierskim w drugiej połowie XIV wieku*, in: *Europa środkowa i wschodnia w polityce Piastów. Materiały z sympozium "Europa środkowa i wschodnia w polityce Piastów"*, Toruń, 14-15 grudnia 1995 r., ed. ZIELINSKA-MELKOWSKA, Krystyna, Toruń 1997, s. 265-274.
- STEINHERZ, Samuel, *Die Beziehungen Ludwigs I. von Ungarn zu Karl IV.*, in: *Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 9, Graz 1888, s. 529-637.
- STRAKA, Tomáš, *Získání Braniborska Karlem IV. — koupě, nebo dobytí?*, in: *Historie – otázky – problémy* 7, Praha 2015, č. 1, s. 130-147.
- SZAJNOCHA, Karol, *Válka o čest ženy*, Přeložila TEIGOVÁ, Helena, Praha 1947.
- SZAJNOCHA, Karol, *Wojna o cześć kobiety*, Złoczów 1928. Dostępne online z: <http://www.sbc.org.pl/Content/334643/PDF/334643.pdf>
- SZCZUR, Stanisław, *Dyplomaci Kazimierza Wielkiego w Awinionie*, in: *Nasza przeszłość* 66, Kraków 1986, s. 43-106.
- SZCZUR, Stanisław, *Historia Polski – średniowiecze*, Kraków 2002.
- SZCZUR, Stanisław, *Krakowski zjazd monarchów w 1364 roku*, in: *Roczniki Historyczne* 64, 1998, s. 35-58.
- SZCZUR, Stanisław, *Król w dyplomacji polskiej (1320-1370)*, in: MARZEC, Andrzej (ed.), *Król w Polsce XIV i XV wieku*, Kraków 2006, s. 239-270.
- SZCZUR, Stanisław, *Okoliczności zrzeczenia się Śląska przez Kazimierza Wielkiego w roku 1339*, in: *Studia Historyczne* 30, 1987, č. 4, s. 519-536.
- SZCZUR, Stanisław, *Praski zjazd Kazimierza Wielkiego z cesarzem w 1356 roku*, in: *Polska i jej sąsiedzi w późnym średniowieczu*, Kraków 2000, s. 81-122.
- SZCZUR, Stanisław, *Supliki Kazimierza Wielkiego*, in: *Roczniki Historyczne* 59, Poznań 1993, s. 43-91.
- SZCZUR, Stanisław, *W sprawie sukcesji andegaweńskiej w Polsce*, in: *Roczniki Historyczne* 75, Poznań 2009, s. 61-104.
- SZCZUR, Stanisław, *Zjazd praski Kazimierza Wielkiego z 1341 roku*, in: OLÍŃSKI, Piotr – WENTA, Jarosław (red.), *In memoriam honoremque Casimiri Jasinski*, Toruń 2010, s. 257-276.
- SZCZUR, Stanisław, *Zjazd Wyszehradzki z 1335 roku*, in: *Studia Historyczne* 35, Warszawa 1992, s. 3-18.
- SZWEDA, Adam, *Królestwo Polskie a zakon krzyżacki 1348–1350 – między konfliktem a współdziałaniem*, in: *Zapiski Historyczne* 77, 2012, č. 1, s. 9-24.
- SZWEDA, Adam, *Okoliczności wizyty króla Kazimierza Wielkiego w Malborku w 1365 roku*, in: *Roczniki Historyczne* 77, 2011, s. 83-101.

- ŠIMEČEK, Vojtěch, *Křížové výpravy Jana Lucemburského do Pobaltí*, Bakalářská práce, vedoucí PICKOVÁ, Dana, Praha 2020.
- ŠIMEČEK, Vojtěch, *Východní politika Jana Lucemburského. Český král a jeho vztahy s Řádem německých rytířů*, Diplomová práce, vedoucí práce DRŠKA, Václav, Praha 2022.
- ŠMAHEL, František, *Cesta Karla IV. do Francie: 1377-1378*, Praha 2006.
- TÄGIL, Sven, *Valdemar Atterdag och Europa*, Lund 1962.
- THOMAS, Heinz, *Ein zeitgenössisches Memorandum zum Staatsbesuch Kaiser Karls IV. in Paris*, in: *Zwischen Saar und Mosel. Festschrift für Hans-Walter Herrmann*, HAUBRICH, Wolfgang – LAUFER, Wolfgang – SCHNEIDER, Reinhard, in: *Veröffentlichungen der Kommission für Saarländische Landesgeschichte und Volksforschung* 24, Saarbrücken 1995, s. 99-119.
- VELIČKA, Tomáš, *Boj o Vratislavsko 1290-1341*, diplomová práce, vedoucí BOBKOVÁ, Lenka, Praha 2010.
- VELIČKA, Tomáš, *Zeměpanské písemnosti pro slezská města (do roku 1360). Pokus o statistický přehled*, in: *Slezský sborník = Acta Silesiaca* 115, 2017, č. 1, s. 17-45.
- WOJTUCKA, Jan, *Začlenění Hlohovska do Koruny české a jeho vývoj v letech 1331-1384*. in: *Integrační a partikulární rysy českého státu v pozdním středověku (= Korunní země v dějinách českého státu I)*, BOBKOVÁ, Lenka, ed., Praha 2003, s. 96-160.
- WRÓBEL, Dariusz, *Kwestia krzyżacka a wschodnia polityka Kazimierza Wielkiego po roku 1343*, in: *Średniowiecze Polskie i Powszechnie* 4, Katowice 2007, s. 136-187.
- WYROZUMSKI, Jerzy, *Kazimierz Wielki*, Wrocław 1986.
- ZDRENKA, Joachim, *Elżbieta, córka Bogusława V księcia pomorskiego żoną cesarza Karola IV*, in: *Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka* 32, 1977, č. 1, s. 1–11.
- ZELENKA, Jaroslav, *Zápas o Svidnicko-Javorsko za vlády Lucemburků*, Diplomová práce, vedoucí BOBKOVÁ, Lenka, Praha 2006.
- ŽŮREK, Václav, *Karel IV.: portrét středověkého vládce*, Praha 2018.